

CARLES SALVADOR

GRAMÀTICA
VALENCIANA

AMB EXERCICIS PRÀCTICS

*

SEGONA EDICIÓ

adorC/06

LLETRES VALENCIANES
1952

GRAMÀTICA
VALENCIANA

GRAMÀTICA VALENCIANA

AMB EXERCICIS PRÀCTICS

PER

CARLES SALVADOR

Mestre Nacional, Professor diplomat de Llengua Valenciana, Director de Número i President de la Secció de Llengua i Literatura del Centre de Cultura Valenciana.
President de la Secció de Literatura i Filologia de "Lo Rat-Penat".

Ex Professor de la Càtedra de Valencià a l'Institut d'Idiomes de la Universitat de València, Col·laborador de l'Institut d'Estudis Catalans.

•

SEGONA EDICIÓ

•

VALENCIA

1 9 5 2

ÉS PROPIETAT

“Carles Salvador divulgà estes normes (les acceptades a Castelló de la Plana el 21 de desembre de 1932) en el seu *Vocabulari Ortogràfic Valencià precedit d'una Declaració i Normes Ortogràfiques* —València, 1933— que completà amb una *Ortografia Valenciana amb exercicis pràctics* —València, 1934— i el mateix autor al qual és deguda l'actual normalització lingüística del valencià, escrigué també unes *Lliçons de Morfologia Valenciana* —València, 1935— i les *Qüestions de Llenguatge* —València, 1936— opuscles tots molt recomanables per llur precisió de concepte i concisió i claredat d'exposició.”

(M. Sanchis Guarner: *Gramàtica Valenciana*, València, 1950.)

Pròleg per a la segona edició

L'any 1932 —dia 21 de desembre— es firmava a Castelló de la Plana la Declaració i Normes Ortogràfiques que adoptaven les entitats culturals valencianes —Societat Castellonenca de Cultura, Centre de Cultura Valenciana, Seminari de Filologia de la Universitat de València, Lo Rat-Penat, Centre d'Actuació Valencianista, entre altres—; els lingüistes R. P. Fullana, Lluís Revest Corzo, Bernat Ortín, Nicolau Primitiu, Carles Salvador, F. Almela i Vives i Manuel Sanchis Guarner i un gran nombre d'erudits, i d'escriptors, de poetes i de professors, d'editorials i de periòdics i de revistes valencianes, per tal d'unificar l'ortografia que havien d'usar en llurs escrits valencians.

La necessitat de difondre aquestes tan interessants i convenients Normes ortogràfiques féu que l'Editorial "L'Estel" publicara tot seguit un VOCABULARI ORTOGRAFIC (1) i que el setmanari *El Camí* inserira en les seues columnes unes lliçons d'"Ortografia Valenciana" que servien les necessitats d'un Curs per Correspondència amb Oficines de correcció de lliçons a diferents entitats de la Ciutat de València i d'altres localitats del Regne. L'èxit

(1) VOCABULARI ORTOGRAFIC per Carles Salvador, precedit d'una Declaració i Normes Ortogràfiques. Quaderns d'Orientació Valencianista. València, [1934. Volum II. Preu, 2 pessetes. Impremta Vicent Cortell.]

d'aquest Curs féu que "L'Estel" editara en 1933 les tals lliçons en un volum (2). L'any 1937 es feia una nova edició (3). Anteriorment a aquesta data, en 1934, es publicava la MORFOLOGIA VALENCIANA (4), del mateix autor que les anteriors.

Han passat els anys, i la unificació ha donat els fruits que hom desitjava. Avui tots els escriptors i poetes —i encara els més solvents dels anomenats poetes populars— usen habitualment l'ortografia consignada en les Normes firmades a Castelló.

No són, però, els problemes ortogràfics els únics que calia estudiar, depurar i difondre, sinó que uns altres problemes gramaticals, tals els sintàctics i els prosòdics, necessitaven d'una acurada difusió.

Heus ací, doncs, el per qué de la publicació del volum *Lliçons de GRAMATICA VALENCIANA amb exercicis pràctics* (5) —la segona edició del tal volum és la que posem ara a les mans dels estudiosos— aprofitant els textos de l'ORTOGRAFIA i de la MORFOLOGIA abans publicats i ara

(2) ORTOGRAFIA VALENCIANA amb exercicis pràctics. Lliçons de Gramàtica (Volum I), per Carles Salvador. "L'Estel". Quaderns d'Orientació Valencianista. València. [Vol. de 80 pàgines. Preu, 1'50 pessetes. Impremta Vicent Cortell.]

(3) ORTOGRAFIA VALENCIANA. Curs elemental amb exercicis pràctics per Carles Salvador. Publicacions de la Conselleria de Cultura del Consell Provincial de València. [Volum de 80 pàgines.]

(4) MORFOLOGIA VALENCIANA amb exercicis pràctics per Carles Salvador. "L'Estel". Lliçons de Gramàtica. Volum II. Quaderns d'Orientació Valencianista. València. [Volum de 80 pàgines. Preu, 1'50 pessetes. Renovació Tipogràfica, Angel Guimerà, 5.]

(5) Lliçons de GRAMATICA VALENCIANA amb exercicis pràctics per Carles Salvador. Lletres Valencianes. Volum VII, 1951. Preu, 15 pessetes. [212 pàgines. Tipografia i Litografia Ortega, Barco, 12 i 14. València-Grau.]

convenientment reformats i millorats pedagògicament. Les parts en què es dividix —Fonologia, Ortografia, Morfologia, Sintaxi i Prosòdia— formen un Corpus complet de Gramàtica elemental, apte per a les pràctiques dels Cursos orals i per correspondència establerts en l'actualitat. La doctrina científica d'aquesta Gramàtica és la mateixa que conté la "Gramàtica Valenciana" del savi professor i filòleg valencià En Manuel Sanchis Guarner; però va posada en forma de lliçons pràctiques per tal que els estudiosos valencians, nens o majors, adquirixquen l'habitut de llegir, escriure i pronunciar correctament la llengua vernàcula llur.

* * *

En l'edició de 1932 de l'ORTOGRAFIA VALENCIANA advertíem, entre altres coses, les següents i que reproduïm:

"L'objecte del present llibre és facilitar el coneixement i pràctica de l'ortografia de la nostra llengua."

"Ara es reproduïxen ací i (s'ha introduït alguna xicoteta reforma, s'han esmenat les errades) formen un curs elemental segons les normes o bases ortogràfiques aprovades en desembre de 1932 pels escriptors i poetes del nostre país."

"El text de les lliçons és breu, com correspon a un grau elemental, i si no tracta tal o tal qüestió és perquè el nostre interès ha estat donar rònegament la clarícia necessària per resoldre amb facilitat els exercicis pràctics."

"La part teòrica d'este llibre no cal que siga apresada de memòria, però sí ben llegida; amb ella a la vista es resolen tots els exercicis sense dificultats. En haver-ne, es llegirà de nou la noció teòrica corresponent, i, en algun cas, pot servir d'ajuda el VOCABULARI ORTOGRAFIC VALENCIA (1) o algun altre Vocabulari o Diccionari

de reconeguda autoritat; sempre, però, el lector trobarà prou nocions en la present ORTOGRAFIA per a resoldre els exercicis que presentem.”

“L’ortografia s’aprèn més exercitant-la que recordant regles. Per això recomanem que els lectors desenrotllen els exercicis de cada lliçó i que s’acostumen a llegir i a copiar fragments de llibres escrits correctament i, encara que practiquen la transcripció d’autors antics i de la renaixença.”

En l’“Advertiment” de l’edició de la MORFOLOGIA —1934— déiem: “Massa vegades havia estat dit que els problemes morfològics de la nostra llengua havien d’èsser resolts pels nostres escriptors lliurement, sense necessitat d’una fixació. Greu error que no obtenia la deguda reparació mentre semblava que els problemes ortogràfics eren primordials i que calia resoldre’ls, també, abans de tot altre problema de gramàtica.”

“La tasca no ha estat gens fàcil. Ha calgut tindre en compte els dialectes valencians, els poetes i escriptors clàssics i els contemporanis i els estudis de diferents gramàtics, entre altres el R. P. Fullana, En Lluís Revest i En Guillem Renat i Ferrís, valencians tots tres, les obres dels quals ens ha facilitat el treball de redacció.”

Darrerament, en l’edició de l’ORTOGRAFIA —1937— donàvem unes “Instruccions per a l’alumne”, les quals reproduïm per tal que els alumnes que estudien les presents lliçons de GRAMÀTICA VALENCIANA i resolguen els exercicis les tinguen ben en compte per a obtindre els fruits pertinents:

“En fer els exercicis cal que anoteu el nombre de la lliçó, sense l’enunciat, abans d’escriure les respostes. N’hi ha prou que estes vagen precedides de la lletra que corresponga a cadascun dels exercicis proposats.”

“No us poseu a fer cap exercici sense haver estudiat curosament el text corresponent.”

“Recordeu que haveu de fer les trameses succesivament per grups d'exercicis, els corresponents a cada lliçó. Tingueu com a norma indefugible de no enviar un grup d'exercicis, sense tindre corregits i qualificats els de la lliçó anterior.”

“No vullgueu avançar fora mida; això fóra contra l'eficàcia de l'ensenyament. Altrament l'Oficina de Correcció —es tracta dels Cursos per Correspondència— no us ho consentiria, car us retindria els grups d'exercicis enviats indegudament abans de la qualificació dels anteriors.”

* * *

Les lliçons de SINTAXI que desenvolupem en este volum les creiem suficients per a què l'alumne assolisca una correcta construcció de la proposició gramatical. Cal dir, i insistir, que la sintaxi valenciana no és la mateixa que la de les altres llengües romàniques i així tota construcció aliena usada en lloc de les nostres formes constructives pròpies és en perjudici del nostre idioma, el qual va empobrint-se quan adopta vestidures sintàctiques que no li escauen.

Si la Sintaxi és l'ànima de la llengua cal que els valencians en parlar i en escriure valencià ho facen segons les lleis idiomàtiques més correctes.

* * *

Les lliçons de PROSÒDIA que segueixen aspiren a normalitzar la pronúncia més correcta, la pronúncia que correspon a una literatura ben escrita ortogràfica, morfològica i sintàcticament.

Les presents lliçons no són solament d'un interès filològic sense altra transcendència que la purament científica. Nosaltres en aquest volum no estudiem les pronúncies

valencianes sinó en tant cal acceptar-les o refusar-les segons servixen la unificació, conservació i puresa del nostre llenguatge o bé l'esmicolament subdialectal que el transformaria en un patués inadmissible per a la cultura. Així, doncs, hi ha pronúncies subdialectals que no consignem perquè no han transcendit a la literatura. Aqueixes tals pronúncies han d'ésser estudiades en altres llocs i replegades en altres publicacions i no en aquest volum que volem que siga eminentment pràctic i autènticament constructiu.

No estudiem, per exemple, les terminacions verbals i nominals del Maestrat, ni altres pròpies del parlar xativenc i algunes alacantines. No són, per ara, cap destorb al desenvolupament normal del valencià escrit i ningú no ha tractat de fer-les transcendir a l'ortografia, ni a la morfologia.

No obstant, l'apitxat i altres pronúncies subdialectals inadmissibles, així com els vicis de pronunciació i els fonetismes castellans els combatem perquè són un dany per a la puresa i la riquesa dels fonemes que tan dolça i sonora fan la nostra llengua.

Les darreres lliçons del present volum tenen un especial interès per als poetes —i no cal dir per als lectors de versos— puix que la nostra llengua segueix unes lleis pròpies, segons el propi geni, altres que les lleis fonètiques dels idiomes veïns i per tant la construcció del vers ha d'ésser diferent de la construcció i lectura del castellà, per exemple, que és l'idioma que més influïx sobre el valencià. Els uns i els altres —lectors i poetes— faran bé de seguir la tradició recordant que la versificació valenciana de la Renaixença és plena de castellanismes la majoria d'ells refusables i ja refusats pels poetes de les més noves promocions.

Esgotades les anteriors edicions (tres de l'ORTOGRAFIA, dues de la MORFOLOGIA i una de la GRAMATICA VALENCIANA); restablerts els Cursos de Gramàtica Valenciana, orals i per correspondència; empesos per la imperiosa necessitat de tindre material apte per a tals Cursos, tots ells elementals i tots ells pràctics com escau a la divulgació del valencià escrit; aconsellats pels Srs. Professors de Llengua Valenciana diplomats i per un gros nombre d'escriptors i poetes, donem a la impremta la segona edició de la nostra GRAMATICA VALENCIANA, tan ben rebuda i acceptada per ésser un útil i eficaç instrument d'ensenyança; esgotada la primera edició en molt pocs mesos a causa d'haver establert els Cursos de Gramàtica en la benemèrita Societat d'Amadors de les Glòries Valencianes Lo Rat-Penat, cursos professats pels senyors Enric Valor, Ismael Rosselló, Josep Giner, Vicent Sorribes Gramatge, prev., Francesc Ferrer i Pastor i per l'autor de la present obra, així com els cursos establerts pel professor senyor Josep Sanchis Zabalza en la "Casa de València" de Madrid, presentem de bell nou al públic estudiós la nostra obra, fetes les petites correccions necessàries.

CARLES SALVADOR

Maig del 1952.

GRAMÀTICA VALENCIANA

FONOLOGIA

Lliçó primera

LES LLETRES

1. El valencià usa per a la representació dels seus sons:

a) Les lletres següents:

a	a	art, cau, porta.
b	be (alta)	boca, roba, notable, dubte.
c	ce	car, cel, miracle, anècdota.
d	de	dol, seda, fred.
e	e	peu, neu, home, nebot.
f	efe	farina.
g	ge	gat, sega, segle, llarg, gel, mig, regne.
i	i (l·latina)	fill, foia.
j	jota	vaja, majestat, jardí, jo.
l	ele	tela.
m	eme	mare, sem, limfa.
n	ene	dona, conca, planxa, canvi.
o	o	cosa, gota, govern, roureda.
p	pe	pare, capgirar.
q	cu	quatre.

r	erre	rosa, pera, cor.
s	esse	savi, rosa.
t	te	terra, atlàntic, guatla.
u	u	just, cauen.
v	ve (baixa)	cavall.
x	ics o xeix	xic, xeringa, punxa, excèntric, examen, axioma.
z	zeta	donzella.

La lletra vocal *u* no té cap valor fònic en les síl·labes *que, qui, gue, gui*. Ex.: *raqueta, conquilla, guerrer, guisat*.

b) Usa, també, la lletra *h*, que s'anomena *hac*, la qual no representa cap so. Ex.: *himne, vehemència, Estruch*.

c) Les lletres que apareixen solament en alguns cognoms i mots estrangers:

y	<i>i</i> (grega)	<i>Payà, Gay, York</i> .
k	<i>ca</i>	<i>break</i> .
w	<i>v</i> (doble)	<i>wàter, darwinisme</i> .

d) Les lletres modificades següents:

è	(oberta)	<i>Fèlix, mèdium, escènic, ciència</i> .
ò	(oberta)	<i>ressò, òbit, òpera, arròs</i> .
é	(tancada)	<i>més, imprés, església, encén</i> .
ó	(tancada)	<i>oració, acció</i> .
í		<i>física, cami</i> .
ú		<i>túnica, oportú</i> .
ï		<i>heroïna, fluïdesa</i> .
ü		<i>diürnal, conseqüència</i> .
ç	(ce trencada)	<i>braç, raça</i> .

e) Els dígrafs següents:

gu:	<i>guerra</i> .
qu:	<i>quitrà</i> .

ig:	<i>rebuig.</i>
ix:	<i>calaix.</i>
tg:	<i>viatge.</i>
tj:	<i>corretja.</i>
tl:	<i>ametler.</i>
tll:	<i>enrotllar.</i>
tm:	<i>setmana.</i>
tn:	<i>cotna.</i>
ts:	<i>sotsobreria.</i>
tx:	<i>fletxa.</i>
tz:	<i>dotze.</i>
ll:	<i>flagellar.</i>
ny:	<i>company.</i>
ll:	<i>collita.</i>
rr:	<i>terra.</i>
ss:	<i>passera.</i>

El dígraf *ch* apareix en alguns mots estrangers: *chic*, *lunch*, *yacht* pronunciat, respectivament, *x*, *tx*, *c*. També amb valor de *c = k*, apareix en alguns cognoms: *Benlloch* i amb valor de *tx* dins noms gentilicis castellans: *Sanchís*, així com la lletra modificada $\tilde{n} = ny$: *Muñoz*.

f) Les lletres *d*, *l*, *m* i *n* poden presentar-se dobles, sense canvi de so. La *l* doble és escrita *ll* o siga amb un punt volat al mig. Ex.: *addició*, *collega*, *immens*, *perenne*.

Les consonants *c* i *g* poden presentar-se dobles però amb so distint: *acció* (la segona *c = s*), *suggerir* (la segona *g = j*).

Les lletres *rr*, *ss* no són, fonèticament, consonants dobles; representen un so simple: *carro*, *rossa*.

2. Les lletres vocals són set: *a*, *e* (tancada), *i*, *o* (tancada), *u*, *e* (oberta) i *o* (oberta).

Hi ha mots que varien llur significació segons són pronunciats amb vocal oberta o amb vocal tancada. Ex.: *dona* (substantiu) i *dóna* (del verb *donar*).

EXERCICIS

a) Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que presenten una e oberta i la dels que presenten una e tancada:

Repèl, pesta, hortet, cel, paret, fer, corrent, Manuel, perla, teula, rem, hivern, obrer, merla, greix, tel, llesca, Miquel, peu, fel, neu, perdre, penya, moment, incert, mestra, ambient, maneta, vela, ferro, promesa, carrer, ètnic, fuster, mel, testa, vel, teua, desert, pera.

b) Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que presenten una o oberta i la dels que presenten una o tancada:

Pintor, dotze, pilota, poma, bossa, roig, boca, font, moure, rosca, moble, abandona, pinyol, segons, perol, cosa, llaurador, poll, bunyol, ou, blancor, trespol, onze, sol, vol, ros, rosa, pom, pou, forn, prosa, mosca, mocador, caragol, compte, col, roure, prou, senyor, mona.

Lliçó 2

LES CONSONANTS

3. Les lletres *i* i *u* (sense accent ni dièresi) entre vocals són consonants i per tant formen part de la mateixa síl·laba que la vocal següent: *joia, foia, deien, feien, cauën, mouën, diuen, riuen, encauat, encreuament.*

4. La *i* (o *hi*) inicial seguida de vocal és igualment consonant: *iode, hiena, hieràtic.*

5. Les consonants es dividixen en *sordes* i *sonores*. Les sordes són: *c, p, t, f, s, i x*. Totes les altres són sonores.

A cada consonant sorda correspon una consonant sonora determinada:

SORDES		SONORES	
c	(cór)	g	(got)
p	(pell)	b	(bell)
t	(tu)	d	(dur)
f	(fi)	v	(vi)
s	(so)	z	(zel)
x	(xoc)	j	(joc)

6. Les consonants, a més, es dividixen en *bilabials*, *labiodentals*, *linguodentals*, *palatals* i *velars*. Cal advertir que en valèncià no hi ha cap consonant gutural, com és la *j* castellana.

Bilabials: *p*, *b*, *m*. Ex.: *paper*, *barba*, *mel*.

Labiodentals: *f*, *v*. Ex.: *fora*, *vora*.

Linguodentals: *t*, *d*, *s*, *z*, *n*, *l*, *r*. Ex.: *tita*, *dau*, *sucre*, *zero*, *niu*, *lila*, *rosa*.

Palatals: *x*, *j*. Ex.: *xic*, *xarop*; *joc*, *gent* i les representades per *ll* i *ny*. Ex.: *llenya*, *puny*.

Velars: *c*, *g*. Ex.: *cau*, *gall*.

7. Les consonants *geminades* són: *l*, *m*, *n* i *g*. Ex.:

l escrita *ll* (*allegar* i *tl* (*espatla*, llegit *espalla*)).

m escrita *mm* (*immens*) i *tm* (*setmana*, llegit *semmana*).

n escrita *nn* (*perenne*) i *tn* (*cotna*, llegit *conna*).

(§ 35.)

8. La lletra *z* representa so sonor fricatiu (com la so sonora de casa) en *zenit*, *amazona*, *donzella*, *colze*, etc. El corresponent so sonor africà, el qual correspon al so sord africà de *ts* en *potser*, *tots*, etc., és escrit *tz* en *dotze*, *tretze*, *setze*, *guitza*, *atzur*, etc. També tenen *tz* altres mots com *horitzó*, *atzembla*, etc., i la terminació greco-llatina *itzar*, que habitualment es pronuncia també fricativa (amb *t* muda).

EXERCICIS

a) Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que *i* o *u* són consonants i la dels que no en són:

Riuada, traduia, baieta, escaient, conduïem, estatuïen, hiemal, veueta, joier, encauar, construïem, maleïen, iodur, duia, construïa, queien, esglaiar, veiem, hiatus, complaïes, construïes, atalaia, lluiés, iambe, reproduïa, reien, constituïen, coiem, baioneta.

b) Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels mots on la *tz* és sempre pronunciada com en dotze i la dels mots on la *tz* sovint, en el llenguatge familiar, és pronunciada fricativa (amb *t* muda), com en la terminació verbal *-itzar* (agonitzar, etc.):

Atzar, cotitzar, gatzara, dotzena, analitzar, horitzó, llatzerós, dotzavat, atzarós, atzembla, atzucac, dotze, ràtzia, llatzeria, setze, atziac, magatzem, atzavara, botzina, guitza, atzerola, atzur, tretze, horizontal, guitzes, atzimut, civilitzar, treté, caracterizar, setzé.

Lliçó 3

VALOR FÒNICA DE LES CONSONANTS

9. La *b*, bilabial sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: *bé, roba, cabdell, sobre, establir.*

10. La *c* té dos sons:

a) So de *s* sorda quan va davant de *e* o de *i*. Ex.: *cel, recent, poncil, accés, cirera, gràcia, concis, succint.*

b) So velar (= *k*) davant *a*, *o* o *u* i en final de síl·laba: Ex.: *casa, coll, cuina, accent, tècnic, sac, arc, bosc.* També davant *i* o *r* formant síl·laba: *clau, crim.*

11. La *ç* té el so de *s* sorda. Ex.: *lliçó, cançó, glaçar, força, vençut, lluç, comerç, descalç.*

12. La *d*, linguodental sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: *dia, roda, admirar, adquirir, inquietud.*

13. La *f*, labiodental sorda, té el so d'aquesta lletra en mots com: *tava, iem, fil, foia, fum, flama, fregir, aiguanaf, ràfia, café.*

14. La *g* té els sons següents:

a) Velar sonor (*gue*). Ex.: *gana, gorra, gust, gran, glop, maragda, aigüera, guerra, seguiré.*

b) Palatal (= *j*) davant *e* o *i*. Ex.: *gelor, gipó, verge.*

c) Sona com a *tx* en final de mot precedida d'una *i* forta. Ex.: *mig, desig, trepig.*

La lletra *g* forma part dels dígrafs *gu*: *guia, esguerrar; ig: volteig, raig; tg: metge, fetge.*

15. La *h* és muda en totes posicions. Ex.: *subhasta, història, sulfhidric, subtrahend.* Solament té valor etimològica i per tant ortogràfica.

16. La *j*, palatal sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: *jaç, jersey, joia, judici, menjar, Jesús, Jerusalem.*

Forma part del dígraf *tj*: *platja, viatjar.*

17. La *l*, linguodental sonora, té el so d'aquesta lletra en mots com: *la, principal, pla, palmell.*

Forma part del dígraf *tl*: *vetlar, ametler.*

Forma part de la combinació de dues eles (*ll*, amb un punt volat al mig): *allegoria, idilli, col·lecció.*

18. La *ll*, palatal sonora, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *llapis, pallús, metall, collir.*

Forma part del dígraf *lll*: *ratlla.*

19. La *m*, bilabial sonora nasal, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *manobre, sem, ram.* Escrita doble (*mm*) i en el dígraf *tm* té valor geminada: *immaculat, setmana.*

20. La *n*, linguodental sonora nasal, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *dinar*, *norma*, *encén*.
 Forma part del dígraf *ny*: *penya*, *any*.

Escrita doble (*nn*) i en el dígraf *tn* té valor geminada: *panna*, *cotna*.

21. La *p*, bilabial sorda, té el so que representa aquesta lletra en mots com: *pa*, *capell*, *naps*, *antilop*, *plorar*, *prou*, *capot*.

22. La lletra *q*, velar, sona com $c = k$. Ex.: *quaranta*, *inconseqüent*, *quotidià*.

Forma part del dígraf *qu*: *quinqué*, *queixal*, *quiosc*.

23. La *r*, linguodental, sonora, té dos sons: *suau* i *fort*.

a) Sona *suau* entre vocals, formant nexa amb una altra consonant i en final de síl·laba. Ex.: *ciri*, *meravella*; *aspre*, *criatura*; *ardent*, *pintor*.

b) Sona *fort* al començament de mot i darrere de les consonants *l*, *m*, *n*, *s*. Ex.: *roig*, *rebuig*, *colrar*, *somris*, *honra*, *desrovellar*.

c) Sona *forta* darrere els prefixos *contra*, *supra*, *bi*, *tri*, *a*, *anti*, *mono*, etc. Ex.: *contrarestar*, *suprarenal*, *birectangle*, *arítmic*, *antireumàtic*, *monorim*.

d) En els mots composts. Ex.: *dentirostre*; *busca-raons*, *penja-robos*.

Forma part del dígraf *rr*. Ex.: *sorra*, *esborrar*.

24. La *s*, linguodental sorda, té dos sons: *sonor* o *suau* i *sord* o *fort*.

a) Té el so *suau* o *sonor* (*z*) entre vocals. Ex.: *rosa*, *cosa*, *casa*, *illusió*, *església*.

També és sonora en els mots *endinsar* i *enfonsar* i en el prefix *trans*. Ex.: *transigir*, *intransigent*, *trànsit*.

b) Té el so *fort* o *sord* en principi de paraula, darrere consonant i en final de paraula. Ex.: *savi*, *sentir*, *sostre*, *poiseguera*, *dansa*, *capsa*, *cols*, *encés*, *poders*.

c) També és sorda darrere els prefixos llatins *ante*,

contra, sobre, supra, uni, bi, tri, i els prefixos grecs a (privatiu), anti, hipo, para, mono, di, tri, tetra, poli, etcètera. Ex.: antesala, contrasegell, sobresaturació, suprasensible, unisexual, bisectriu, trisecció, asimètric, antisèptic, hiposulfit, parasintètic, monosèpal, disíllab, trisíllab, tetrasíllab, polisulfur, etc.

La lletra s forma part del dígraf ss. Ex.: grossa, possible, possessió.

25. La lletra t, linguodental sorda, té el so que representa aquesta lletra en mots com: turment, tremoli, trau, rat, tinta, atlàntic.

Forma part dels dígrafs tg, tj, tl, tl, tm i tn. Ex.: jutge, viatjar, motle, ratlla, setmana, cotna.

També forma part dels dígrafs tx i tz. Ex.: despatxar, metxa, guitza, mobilitzar.

26. La lletra v, labiodental sonora, té el so que representa aquesta lletra en mots com: val, vaivé, vanitós, verd, vida, vora, vulgar, enveja.

27. La lletra x, palatal sorda té dos sons.

a) Sona amb un so palatal sord al principi de paraula: Xàtiva, xocar.

Darrere de consonat: manxa, Elx.

Darrere una i: guixa, clixé.

Darrere una u: rauxa.

Forma part del dígraf ix. Ex.: peix, aixó i del dígraf tx. Ex.: fletxa.

b) Sona segons el nexce cs quan no té el so palatal. Ex.: tòxic, màxim, crucifix, esfinx, exili.

28. La lletra z, linguodental sonora, sona sempre com a s sonora. Ex.: zona, bronze, zoologia, zumbeig.

Forma part del dígraf tz. Ex.: civilitzar, dotzena.

EXERCICIS

a) Substituiu els punts per *b* o *p*, segons calga:

Re. ca.dell col. destor. cal. dissa.te glo. ca.dill or.
Cal. du.te ta. su.sistir llo. su.venció du.tar ca. Jaco.
sa. su.stitut ado. na. ce. cor. a.sorbent.

b) Sustituïu els punts per *t* o *d*, segons calga:

A.làntic exactitu, a.minicle a.junt assu. e.nologia
joventu. a.leta a.vocat a.jacent plenitu. a.miració in-
quietu. a.jectiu a.mosfera a.quisició virtu. flui. almu.
su. bor. nor. ràpi. qui. se. (e oberta) sor. ver. retar.
fre. se. (e tancada).

c) Substituiu els punts per *j*, *g* o *x*, segons calga:

Ve.a Bor.a en.iny pro.ecte ra.ar úquer .op sub.ecte
mar.a .urar .eringa entremi. .endre .oriço lle.ir .iprer
.eroni fu.ida .aloc in.ectar llan.a .inés ra.olí .ocolat
.eure .irivia tra.ecte bu.ia .arol .ixona for.ar El. ro.enc
.iular .ulla .ufa sa.eta .apa .uplar .inxà.

d) Substituiu els punts per *b* o *v*, segons calga:

Ha.ana esta.a cal.a arro.a lla.i cara.ella .er.ena ra.e
.ena .ernís ca.all cal.ície ana.a sa.i .iga re.entar ta.erna
mò.il la.ial toca.a

Lliçó 4

VALOR FÒNIC DELS DÍGRAFS

29. El valencià usa els dígrafs següents:

Gu, qu, ig, ix, ny, tg, tj, tll, tm, tn, tx, tz, ll,
ll, rr i ss.

30. El dígraf *gu* seguit de *e* o *i* té el so velar de *g*. Ex.: guerriller, guisar.

Si la *u* porta dièresi (*ü*) el dígraf representa dos sons succesius. Ex.: *llengüeta, pingüi*.

31. El dígraf *qu* seguit de *e* o *i* té el so de *c* velar. Ex.: *queixa, quietud*.

Si la *u* porta dièresi (*ü*) o va davant de *a* o *o* el dígraf representa dos sons succesius. Ex.: *qüestió, quaranta, quota*.

Els grups *qua, que, quo* formen una sola síl·laba. Ex.: *qua-tre, fre-qüent, quo-ti-di-à*.

Els grups *cua, cue*, no formen una sola síl·laba. Ex.: *cu-a, cu-e-re-ta*.

El grup *cui*, però, és monosil·làbic. Ex.: *cui-na, cui-xa*.

32. El dígraf *ig* té el so de *tx* al final de paraula darrere vocal. Ex.: *maig, passeig, goig, rebuig, mig*.

33. El dígraf *ix* darrere vocal té el so de *x* palatal precedida de *i* (*xeix*). Ex.: *caixó, fluix, reixa, madeixa, boix, laixa*.

34. El dígraf *ny* (*enye*) té sempre el so de *n* palatal. Ex.: *espardenya, tonyina, any, pany*.

35. El dígraf *tg* té el so palatal sonor de *j* geminada (així, doncs, la *t* no es pronuncia). Ex.: *metge, fetge, viatger, personatge, peatge, nuviatge*.

36. El dígraf *tj* té el so palatal sonor de *j* geminada (així, doncs, no es pronuncia la *t*). Ex.: *viatjar, sutja, encoratjar, ultratjós, enutjar, oratjol*.

37. El dígraf *tl* té el so de *l* geminada (per tant, doncs, la *t* no es pronuncia i el so de *l* es doble (*ll*)). Ex.: *butla, espatla, vetlar, ametler, batle*, pronunciats: *bullà, espalla, vellar, ameller, balle*.

38. El dígraf *tll* té el so de *ll* palatal geminada (per tant la *t* no es pronuncia i el so de *ll* és doble). Ex.: *ratllar, bitllet, rotllo*, pronunciats: *rall·llar, bill·llet, roll·llo*.

39. El dígraf *tm* té el so de *m* geminada (així, doncs, la *t* no es pronuncia i el so de la *m* és doble). Ex.:

setmana, setmanari, setmaner, pronunciats: *sem-mana, sem-manari, sem-maner*.

40. El dígraf *tn* té el so de *n* geminada (així, doncs, no es pronuncia la *t* i el so de *n* es doble). Ex.: *coⁿna, coⁿnar*, pronunciats: *con-na, con-nar*.

41. El dígraf *tx* té el so de *ig* (*ch* castellana) darrere de paraula. Ex.: *maig, enuig, lleig*.

En el mot *Txecoslovàquia* i derivats s'usa el dígraf *tx* per a representar el so inicial.

Enmig de paraula. Ex.: *despatxar, acotxar, batxiller, tatxonar, entatxar*.

Un reduït nombre de mots són escrits amb *tx* final. Ex.: *despatx, empatx, campetx, escabetx, resquiltx, cartutx* i pocs altres més.

42. El dígraf *rr* té el so de *r* forta i solament entre vocals enmig de paraula puix que en tota altra posició no té ús. Ex.: *gerro, parra, córrer*.

EXERCICIS

a) Substituïu els punts per *qü, qu* o *cu*, segons calga:
*.ixa obli.ar .antia .artana conse.ent .itós ade.ar .aranta
 eva.ar .àquer .estió obli.a a.àrium .ita .allar e.estre .ejar
 .alsevol e.ador .a ali.ota .estor ini.ament .iña .ir cin.anta
 lo.aç .atre .allarga e.ànime fre.ent .ada e.ació deli.es-
 cència .etejar .alificar .irassa .ars .ixot*

b) Substituïu els punts per *tg* o *tj*, segons calga:
*Forma.ada corda.e embala.e avanta.e terri.a cora.e
 pa.e ora.e ora.ol forma.e bosca.e via.e via.ar ju.e ju.ar
 carna.e corre.er corre.a corre.ola barca.e branca.e mi.a
 mi.à mi.ana fadrina.e ermita.e paisa.ista pla.a cortina.e
 baga.e engrana.e su.a llengua.e su.ós pi.or mi.ania ima.e
 mestra.e trepi.ar fe.e fo.a missa.er homena.ar home-
 na.e mobla.e cora.ós lle.esa lle.or mi.es mi.ó mi.an-*

çant perita.e llebe.ada llina.e desi.ar desi.able bo.a ater-
 rissa.e si.a marida.e pe.ar llibertina.e pi.ar here.ia
 via.ant gara.e pe.ada blinda.e avanta.ar mesura.e enu.ar
 enu.ós fero.e depila.e espi.ar-se munti.ol.

c) Substituïu els punts per ig o tx, segons calga:

Boli. campe. fa. cartu. pu. enu. fu. despa. ma. bo.i
 campane. capu.ina bate. lle. bro.a fangue. co.e bo. ro.
 du.a clamore. mamarra.o go. despa.ar esquí.ar trape. esto.
 llagime. cucuru.o ra.a ore. passe. llebe. escarri. escle.a
 ombre. gava. sacse. cau.ú safare. bi.ac plante. fa.a
 fa.ada falu.o balbuçe. fa.enda clapote. ba.illeria lladregue.
 bre.a fanto.e capri.ós escabe. rabe. a.a ta.a fle.a
 saque. salsi.a formigue. ma.et me.a empa.

Lliçó 5

VALOR FÒNICA DEL DIGRAF SS

(S sorda i S sonora: C, S, SS, Z)

43. El dígraf ss representa un so linguodental sord (s castellana) entre vocals. Ex.: *possessió, classe, missa.*

El so de s sorda i de s sonora es confon sovint en la pronunciació i cal distingir ben clarament aquests dos sons. Es pronuncien amb s sorda (escrit ss) els mots següents de possible confusió: *abadessa, abçissa, agressió, baronessa, comissió, compromissari, comtessa, digressió, discussió, dissertar, dissidència, dissoldre, duquessa, impressió, missió, omissió, premissa, vicissitud, etc.*

44. El so de s sorda es representa també per: c davant e i i. Ex.: *cera, concebre, ciri, fàcil*; ç després de vocal i davant a, o i u. Ex.: *caça, lliçó, traçut*; després de consonant. Ex.: *força*; i en final de paraula: *lluç.*

En els derivats en —ança i —ença. Ex.: enyorança, naixença (però amb *s*: cansa, dansa, pensa, ansa, defensa, etc.).

En els adjectius d'una sola terminació acabats en *ç* sorda. Ex.: audaç, feliç, capaç, feroç i els adverbis en —ment corresponents. Ex.: audaçment, feliçment, capaçment, feroçment.

En els mots següents:

Acunçar; —agençar; —alçar, exalçar, realçar, alçària, etcètera; —amençar; —arboç —arç (nom de planta); arçó; —argenç; —arromançar; —avançar, avanç, etc.; balanç, balança; —balbuç; —beç (nom de planta); —boç, boçal; —braç, abraçar, etc.; ça (adverbi), deça, ença; —cabeç, cabeça; —caçar, percaçar, caça, etc.; —calç; —calça, calçó, calçotets, etc.; —calçar, descalçar, descalç, etc.; —cançó; —capça (de col, de bròquil), capçal, capçana, capçó, capçar, escapçar; —cerç; —çò (pronon), açó; —començar; —comerç; —cuguç; —curaçao; —destroçar, destroça; —dolç; dreçar, adreçar, endreçar, redreçar, etc.

Encalçar; —eriçó, eriçar; —escorç; —escorça; —escurçó; —escurçar; —esmerçar; —esquinçar; —estruç; —esvinçar-se.

Faç (=cast. faz), façana; falç (=castellà, hoz), falçó; —força, forçar, esforçar, etc.; —França.

Glaç, glaçar.

Jaç, jaça, ajaçar; —jonça.

Llaç, enllaçar, etc.; —llança, llançar, llençar; llenç, llençol; —lliç (=castellà, lizo); —lliça (=liza), lliçó; —lluç.

Maça (=castellà, maza); mançanilla; març (=castellà, marzo).

Novençà.

Onça.

Parçoner; peça; —pedaç, apedaçar, espedaçar; —pin-

ça; —*pitança*; —*plaçà*, *desplaçar*, *emplaçar*, etc.; —*plançó*, *aplançonar*; —*ponçó*; —*Provença*; —*puça*.

Raçà.

Solaç (=castellà, *solaz*).

Terç, *terça*; —*terliç*; —*torçar*, *torçó*; —*traç*, *traçar*, *atraçar*, *traça*.

Variça; —*veça* (subs. fem.); *vençó*.

S en principi de síllaba: *sol*, *molça*, *premsa*; i en final de paraula: *pols*, *encés*.

També la s és sorda en l'interior de la paraula quan va davant d'una consonant sorda. Ex.: *fosc*, *esprèmer*, *esfullat*. (Vegeu quines són les consonants sordes en Lliçó 2 § 5.)

45. Els mots composts de substantiu + adjectiu i de verb + substantiu (no són els estudiats al § 24, c) de la Lliçó 3) en els quals el primer component acaba en vocal i el segon comença en s sorda no es troben escrits amb *ss* sino amb un guionet entre els dos components. Ex.: *boca-sec*, *penya-segat*, *esclata-sangs*, *roda-soques*.

46. El so de s sonora es representa per *s* entre vocals. Ex.: *rosa*, *il·lusió*, *causa*, *nosa*, *grisa*, *cosa*.

També és sonora en altres posicions (vegeu Lliçó 3 § 24, a) i davant de consonant sonora. Ex.: *esme*, *desvetllar*.

Z en principi de paraula i entre una consonant i una vocal. Ex.: *zero*, *zèfir*, *zenit*, *zona*, *zoologia*, *alzina*, *salze*, *colze*, *donzella*, *benzina*, *onze*, *quinzena*, *catorze*, *esmorzar*.

Hom escriu *z* en lloc de *s* sonora entre dues vocals en els mots següents d'ascendència grega: *amazona*, *apòzema*, *àzim*, *bizantí*, *coniza*, *coriza*, *hilozoisme*, *osmazona*, *ozena*, *ozon*, *piezòmetre*, *rizòfag*, *rizoma*, *rizotònic*, *topazi*, *trapezi*, *trapezoide* i els terminats en —*zoic*, —*zoari* i —*zou* (com, per exemple: *paleozoic*, *neozoic*, *protozoari*, *hematozoari*, *hematozou*).

EXERCICIS

a) Destrieu els mots següents en dues llistes, segons el so sonor o sord de la s:

Pastor, figues, èczema, pensament, abrasar, danseta, roser, prosa, Asia, circ, foscúria, infinitesimal, antisèptica, rossa, transitar, desviat, austruç, missal, forçut, residu, zenital, creença, pes, desidia, saviesa, poetessa, costura, causal, alzinar, museu, transatlàntic, cerol, cènia, colzada, saltar, şis, enfonsaré, comerç, cinc, cosa, tramús, esmorza, cançoner, cosir, abusiü, sobresortirà, cerimònia, permis, oasi, magnèsia, transeünt, tesi, quinzenal, alçament, protozoo, lliurança, alosa, grisenc, para-sol, cert, mesada, premsat, crisi, transumar, destroçava.

b) Substituïu els punts per la lletra que calga (s o z) puix que tots els mots de la llista següent es pronuncien amb el so de s sonora: abru.ar, .elós, intran.itable, esglé.ia, proto.oo, .ootècni.a, dot.e, de.embre, don.ell, de.ori, cal.e, endin.ar, male.a, gran.a, te.i, pe.antor, guit.a, avi.ar, re.Idu, pro.àpia, tran.igent, adhe.ió, topa.i, on.e, rique.a, recol.ar, po.ar, pre.ent, ben.ina, compo.ar.

c) Copieu les frases següents, substituint els punts amb les lletres corresponents (s, ss, c, ç, z) per a representar el so de s sonora o de s sorda que calga:

1. El Con.ell de la .iutat és pe.imi.ta.
2. És depre.iu tractar per.ones in.o.iables.
3. El glo.ador amb les seues glo.es apa.iona els lectors .en.ills.
4. En.i.ava la dan.a vora les al.ines.
5. Ja veu la impo.ibilitat d'u.ar els ven.ills per a nugar els en.i.ams.
6. Comen.aven les fal.illes a voltar el campanar.

7. La poeta elegí una estana d'entre una dotena d'estanes de Carles Riba.
8. Poema panals canyinos.
9. Hi ha una senda traveera que passa pel límit de la terra.
10. La conclusió dels compromisos són causa de devinença.
11. Ompli els vassos a veure.
12. L'innigne senyor Viuent posà els braços en posició horitzontal.
13. Salvà tots els compromisos grossos de la premissa amb unes canonetes.
14. L'ambició té una forma capaç de fer redreçar una raça venuda.
15. La inolaició li llevà les forces.
16. Li beava el braç que havia aotat rabioament.
17. Agafaren el distell anà per anà.
18. En la roca cabellera li brunia un borinot ro.
19. Els més prestigiosos conferenciantes defensen teories zoològiques.
20. Borinot mort ni vola, ni brun.

Lliçó 6

GRUPS DE VOCALS

47. El grup de dues vocals que es pronuncien dins d'una mateixa síl·laba forma un diftong.
48. En valencià hi ha nou diftongs decreixents i quatre creixents:

DIFTONGS DECREIXENTS

- ai : mai, esplai, escaire, airejar, aixella.
 ei : llei, remei, reina, feixuc, créixer.
 oi : bocoi, boira, heroica, boirós, angoixa.
 ui : muira, cuina, cuirassa, cuixot.
 au : cau, palau, taula, autor.
 eu : seu, hereu, teula, europeu.
 iu : niu, estiu, viure, ciutat.
 ou : sou, remou, coure, roureda.
 uu : lluu.

DIFTONGS CREIXENTS

- ua : quatre, guany, pasqua, guatla.
 üe : quèrna, ungüent, quèstió, aigüera.
 üi : obliquitat, lingüístic.
 uo : quota, quòrum.

És de notar que els diftongs creixents van precedits de *q* o de *g*.

49. No formen diftong:

a) La *i* i la *u* febles no formen diftong amb la vocal següent. Ex.: *anatomia* (*i-a*), *quietud* (*i-e*), *biologia* (*i-o*, *i-a*), *pèrdua* (*u-à*), *nueta* (*u-e*), *radiant* (*i-a*), *anguniós* (*i-o*), *passions* (*i-o*), *pàtria* (*i-a*).

b) Els grups *ua*, *ue* quan van precedits de *c* no formen diftong. Ex.: *promiscua* (*u-a*), *cuallarg* (*u-a*), *cuejar* (*u-e*).

c) Quan una vocal va seguida de *i* o de *u* fortes, no forma diftong. Ex.: *pais* (*a-i*), *saüc* (*a-ü*), *transeünt* (*e-ü*).

d) Quan són mots derivats d'altres en el quals la *i* o la *u* són fortes, no formen diftong. Ex.: *veïna* (*e-ï*), *països* (*a-ï*), *saüquer* (*a-ü*), *raïmet* (*a-ï*).

Noteu com aquests mots són els derivats respectius de *vei* (e-i), *país* (a-i), *saüc* (a-ü), *raïm* (a-ï).

e) Quan la *i* o la *u* formen part d'una terminació verbal, no formen diftong. Ex.: *traduiria* (u-i, i-a), *oir* (o-i), *agraïnt* (a-i).

f) Quan la *i* o la *u* són la primera vocal d'un mot al qual s'ha unit un prefix terminat amb vocal, no formen diftong. Ex.: *reunió* (e-u, i-ó), *antiartístic* (i-a), *autointoxicar* (o-i).

g) Les terminacions *—isme*, *—ista*, *—us*, *—um*, no formen diftong. Ex.: *altruisme* (u-i), *egoïsta* (o-i), *Pius* (i-u), *harmòni^um* (i-u).

50. Una semivocal (*i* o *u*) enmig de dues vocals no forma diftong sinó que s'unix a la següent i forma síl·laba amb ella com si fóra una consonant. Ex.: *veuen* (e-ue), *boia* (o-ia).

51. El grup de tres vocals pronunciades dins d'una mateixa síl·laba forma un triftong. En valencià hi ha un sol triftong:

uai: *guaitar*, *guaix*.

EXERCICI

Destrieu en tres llistes els mots següents: la dels que tenen diftongs, la dels que tenen triftongs i la dels que no tenen ni diftongs, ni triftongs.

Reina, *quaranta*, *desmai*, *valencià*, *cuir*, *Sírius*, *reia*, *llàntia*, *nàutic*, *miol*, *maleint*, *introit*, *mutual*, *antiabacial*, *pauli*, *hioide*, *graelles*, *València*, *guanyaré*, *desmaiar-se*, *freqüent*, *papereria*, *fuet*, *feien*, *prosòdia*, *enjojar*, *reusar*, *somier*, *quotidià*, *couen*, *lluus*, *almoïner*, *egoïsme*, *reüllar*, *experiència*, *pietat*, *triomf*, *bastió*, *bu-rocràcia*, *raor*, *llengüeta*, *puericia*, *cuixot*, *mourà*, *paüra*, *iniquitat*, *paisatge*, *país*, *aguant*, *propinqua*, *quall*, *con-*

sequència, guaitaré, recoure, reunió, gloriós, guerrer, anual, quiet, tauleta, queies, graciositat, contigüitat, aveïnar-se, realçar, antiguitat, poal, reverència, acomboiar, eunuc, matrimonial, duu, quintaessenciar, egua, teuleria, guaita, veien, frau, pair, ovoide, desagrain, inaudit, octaèdre, octaèdric, reincidència, abeurall, pan-teisme, material, aquàrium, queviures.

Lliçó 7

DIVISIÓ DELS MOTS EN SIL·LABES

52. En general, un mot té tantes síl·labes com vocals o grups de vocals que formen diftong o triftong. Així els mots són *monosil·làbics* si tenen una síl·laba i *polisil·làbics* si en tenen més d'una.

53. Són monosil·làbs: *a, en, per, la, ou, bo, tu, veig, molt, i, que, ai!*

54. Els mots polisil·làbics poden ser:

a) De dues síl·labes: *casa, massa, prova, eura, fraura, aguait, manteu, perdiu, deute, mireu, austral.*

b) De tres síl·labes: *glòria, auxili, poema, mouria, pèrdua, caixeta, pàssia, prèdica, comiat, gràcia, Grècia.*

c) De quatre síl·labes: *València, poetessa, pietosa, agressió, agència, vinagrera, diftèria, diluvià.*

d) De cinc síl·labes: *excellència, gloriosament, paciència, instrumentista, oposicions, portaestendard.*

e) De sis síl·labes: *coagulació, dimissionari.*

f) Hi ha mots de *set, de vuit, etc.* síl·labes.

55. En un mot les vocals contigües que no formen diftongs s'han de pronunciar separatament per a no fer-ne de falsos; però tampoc no es desfaran els diftongs que tinga el mot. Així: *pu-e-ril* (no *pue-rii*), *va-len-ci-à*

(no *va-len-cià*), *fu-e-te-jar* (no *fue-te-jar*), *tra-ï-dor* (no *traï-dor*), *glo-ri-ós* (no *glo-riós*), *in-di-a-na* (no *in-dia-na*), *re-u-nir* (no *reu-nir*), *au-to-in-to-xi-ca-ci-ó* (no *autoin-to-xi-ca-ció*), *en-jo-iar* (no *en-jo-i-ar*), *a-com-bo-iar* (no *a-com-bo-i-ar*), *re-ia* (no *re-i-a*).

EXERCICIS

Copieu els mots del § 54 d'aquesta mateixa lliçó separant-ne les síl·labes.

Lliçó 8

ACCENT PROSÒDIC

56. La major força amb que és pronunciada una de les síl·labes d'un mot polisíl·lab constituïx l'accent prosòdic.

La vocal o la síl·laba que rep l'accent prosòdic s'anomena *tònica* o *forta* i les altres del mateix mot són anomenades *àtones* o *febles*.

En el mot *paper* la síl·laba *—per* és la tònica o forta i la síl·laba *pa—* és l'àtona o feble. En el mot *tauleta* la síl·laba *—le—* és la tònica i en el mot *ànima* la síl·laba *—a—* és la forta.

57. Generalment els mots monosíl·labs són forts: *ou*, *bé*, *clau*, *dur*, *fe*, *gest*, *ham*, *jo*, *lleu*, *mà*, *niu*, *os*, *peu*, *res*, *sol*, *truc*, *urc*, *vas*, *xoc*, *zel*, etc.

Els monosíl·labs febles són els següents.

- Els articles i pronoms: *el*, *els*, *lo*, *los*, *la*, *les*.
- Els articles personals: *En*, *Na*.
- L'article indeterminat: *un*, *uns*.

d) Els adjectius possessius: *mon, ton, son, mos, tos, sos, ma, ta, sa, mes, tes, ses.*

e) L'adjectiu quantitatiu: *que.*

f) Els pronoms personals: *me, em, te, et, se, es, nos, ens, vos, us, ho, li.*

g) El pronom relatiu *que.*

h) Els adverbis pronominals: *ne, en, hi.*

i) Les preposicions *a, en, de, per, amb.*

j) Les conjuncions *i, o, si, que.*

k) I les contraccions *al, als, del, dels, pel, pels,*

58. Els mots composts poden estar formats per la unió d'un element feble (mot o prefix) amb un de fort o per la unió de dos elements forts.

En el primer cas (prefix + mot fort) el compost conserva l'accent tònic del fort. Ex.: *a + normal = anormal; an + hídrid = anhídrid; des + dejuni = desdejuni; re + passar = repassar.*

Així també (mot feble + mot fort). Ex.: *mon amic* (pronunciat: *monamic*); *un home* (pronunciat: *unome*); *el clau* (pronunciat: *elclau*); *escriu-li* (pronunciat: *escriuli*).

En el segon cas (mot fort + mot fort) el compost conserva els dos accents tòpics. Ex.: *portamonedes, mala-gradós, electromagnètic, nord-est, adeu-siau, despús-demà, missacantant.*

Així també conserven els dos accents tòpics els adverbis acabats en *—ment*. Ex.: *extremadament, naturalment, clarament.*

59. Hi ha mot compost en el qual un dels elements perd la tonicitat i en lloc de tindre dues síl·labes fortes sols en té una: *cotó-en-pèl, argentviu.*

En altres composts la doble tonicitat és vacillant i cal que en pronunciar-los es facen tòniques les dues síl·labes fortes del mot. Ex.: *contrarestar, sobreixir, sobre-alimentació.*

60. Els mots són:

a) Aguts, si la síl·laba tònica és la darrera que es pronuncia. Ex.: *moral, anís, estimat*.

b) Plans, si la síl·laba tònica és la penúltima. Ex.: *porta, estimava, caràcter*.

c) Esdrúixols si la síl·laba tònica és l'antepenúltima. Ex.: *València, església, glòria, espècie, sèrie, ràpida, mística, llèmena, oríena, sémola, jònega*.

61. La pronúncia dels mots esdrúixols escrits és fàcil de conèixer donat que en valencià tots aquests mots porten accent gràfic en la síl·laba forta. Ex.: *clàssica, línia, múltiple*.

Coneixerem la pronúncia d'un mot escrit no accentuat gràficament atenent-nos a les regles següents:

a) El mot és pla:

1r.: Si acaba en vocal que no siga *i* o *u* pertanyents a un diftong, seguida o no d'una *s* final. Ex.: *dona, casa, taula, metge, colombar, avise, rectangle, carro, dosi, crisi, vici, ambigu, atlas, dies, ciris, moros, impromptus*.

2n.: Si acaba en *-en* o *-in*. Ex.: *mengen, oxigen, origen, examen, misogin*.

b) El mot és agut:

1r.: Si termina en diftong, seguit o no d'una *s*. Ex.: *dijous, esclau, esclaus, veniu, estiu, comboi, esteu, desmai, vendreu, tingueu*.

2n.: Si presenta terminacions consonàntiques altres que *en* o *in*. Ex.: *adob_x, eunuc, desenllaç, exactitud, caduf, pedagog, mareig, consol, escampall, eixirem, aniran, alamon, algun, estany, miop, calor, callar, borinot, lluent, desconcert, coneix, partix, despatx, melons, violins, entretemps, enganyats, perdut*.

62. Hi ha alguns mots valencians la pronúncia dels quals ha estat desfigurada per imitació de pronúncies castelleses; cal adonar-se'n per tal de fer les correccions

necessàries. Així són aguts (i per tant la síl·laba forta és l'última) els mots: *Iber*, *celtiber*, *imbecil*. Són plans (i per tant la síl·laba forta és la penúltima) els mots: *atmosfera*, *medulla*, *quadriga*. Són esdrúixols (i per tant la síl·laba forta és l'antepenúltima i s'han d'escriure amb accent gràfic) els mots *èczema*, *Cristiània*, *hexàedre*, *pentàedre*, *octàedre*, etc.

63. Així mateix per imitació de pronúncies castellanes hi ha formes verbals desfigurades:

1r.: Els presents d'indicatiu i de subjuntiu d'alguns verbs terminats en *-iar*: *estudiar*, *canviar*, *acariciar*, han d'ésser pronunciats sense diftongar la *i* de la *a* i la *i* de la *e*. Ex.:

Indicatiu present.—*Estudie*, *estudies*, *estudia* (*estudie*, en el subj.); *estudiem*, *estudieu*, *estudien*. Però no: *estúdie*, *estúdiés*, *estúdia* (*estúdie*); *estúdien*.

—*Canvie*, *canvies*, *canvia*, (*canvie* en el subj.); *canviem*, *canvieu*, *canvien*. Però no: *cànvie*, *cànvies*, *cànvia* (*cànvie*); *cànvien*.

—*Acaricie*, *acaricies*, *acaricia* (*acaricie* en el subj.); *acariciem*, *acaricieu*, *acaricien*. Però no: *acarície*, *acaricies*, *acarícia* (*acarície*); *acaricien*.

Així pronunciarem: *Agracie*, etc. (no *agràcie*).

Ajusticie, etc. (no *ajustície*).

Varie, etc. (no *vàrie*).

Auxillie, etc. (no *auxille*).

És de notar que aquests verbs cal conjuguar-los com *aviar* i *triar* que fan en el present d'indicatiu:

—*Avie*, *avies*, *avia* (*avie*, en el subj.); *aviem*, *avieu*, *avien*.

Trie, *tries*, *tria*, (*trie*, en el subj.); *triem*, *trieu*, *triem*.

2n.: Els presents d'indicatiu i de subjuntiu d'alguns verbs terminats en *-uar* en els quals la tal terminació va precedida de consonant altra que *q* o *g*: *evacuar*, *ex-*

tenuar que han d'ésser pronunciat sense diftongar la *u* de la *a* i la *u* de la *e*. Ex.:

Indicatiu present: *Evacue*, *evacues*, *evacua* (*evacue*, en el subj.); *evacuem*, *evacueu*, *evacuen*. Però no: *evàcue*, *evàcues*, *evàcua* (*evàcue*, en el subj.); *evàcuen*.

—*Extenuè*, *extenues*, *extenua* (*extenuè*, en el subj.); *extenuem*, *extenuèu*, *extenuen*. Però no: *extènue*, *extènues*, *extènua* (*extènue*, en el subj.); *extènuen*.

Cal açonar-se que aquests verbs es conjuguen com *afuar* i *desnuar*, que fan en el present d'indicatiu:

—*Afue*, *afues*, *afua* (*afue*, en el subj.); *afuem*, *afueu*, *afuen*.

Desnue, *desnues*, *desnua* (*desnue*, en el subj.); *desnuem*, *desnueu*, *desnuen*.

Els verb terminats en *—uar* precedits de *qu* o de *g*: *obliquar*, *enaiguar* no desfan els diftongs.

—*Obliquè*, *obliquès*, *obliqua* (*obliquè*, en el subj.); *obliquèm*, *obliquèu*, *obliquèn*. Però no: *oblicua*, *oblicues*, *oblicua* (*oblicue*, en el subj.); *oblicuem*, *oblicueu*, *oblicuen*. Recordeu que en *cua*, *cue* no hi ha diftong i que sí hi ha diftong en *qua* *qüe*.

—*Enaigüè*, *enaigüès*, *enaigua* (*enaigüè*, en el subj.); *enaigüèm*, *enaigüèu*, *enaigüèn*.

EXERCICIS

a) Destrieu en tres llistes els mots següents: la dels aguts, la dels plans i la dels esdrúixols.

Ànet, *imbecils*, *memòria*, *tetràedre*, *història*, *essència*, *ciència*, *dodecàedre*, *calvicie*, *efígie*, *renuncie*, *quadrigues*, *València*, *estudia*, *apolínia*, *rampell*, *despassar*, *èczemes*, *justícia*, *sobreategir*, *existència*, *pomes*, *fúria*, *ibers*, *Túria*, *desconeix*, *màxima*, *sèrie*, *hidrofòbia*, *estratosfera*, *presència*, *presencia*, *ajustícia*, *ajusticiar*, *austriacs*, *aus-*

triaques, efervescència, atmosferes, exsangüe, taules, ingènia, transeünt, acàcia.

b) Escriviu els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs:

Pronunciar, diferenciar, irradiar, renunciar, exiliar i expropriar.

c) Escriviu els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs:

Descuar i promiscuar.

d) Escriviu els presents d'indicatiu i de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs:

Enaiguar i liquar.

ORTOGRAFIA

Lliçó 9

DIVISIÓ DE LES PARAULES EN SIL·LABES

63. En general, la paraula té tantes síl·labes com vocals. Així, *ple*, *mà*, són d'una síl·laba; *tinta*, *arbre*, de dues síl·labes; *estampa*, *caseta*, de tres síl·labes; *desmanegar*, *València*, *intransigent*, són paraules de quatre síl·labes.

64. Per a dividir les paraules en síl·labes cal tindre present:

a) La *i* i la *u* febles situades entre dues vocals ataquen la segona com a consonants i, per tant, són part de la síl·laba de la segona vocal: *es-gla-iar*, *en-ca-uar*.

b) La *i* inicial, porte o no *h*, seguida de vocal és pronunciada com a consonant i forma síl·laba amb la vocal següent: *hie-na*, *io-de*.

c) La *i* i la *u* febles no formen diftong amb la vocal següent: *a-na-to-mi-a*, *his-tò-ri-a*, *pèr-du-a*.

Però es produïx diftong de *u* seguida de vocal si davant de la *u* hi ha *g* o *q*: *llen-gua*, *qües-ti-ó*.

d) La *i* i la *u* precedides de vocal solen formar diftong amb la vocal anterior: *ai-re*, *boi-ra*, *cau-re*, *plou-re*.

65. Cal trencar al final de ratlla les lletres dels grups *ix*, *rr*, *ss*, *tz*: *coi-xa*, *ser-ra*, *ròs-sec*, *dot-ze* (però no el dígraf *ny*: *Es-pa-nya*).

66. Les lletres dels prefixos *an*, *con*, *en*, *in*, *des*, *ex*, *sub*, *trans*, no s'han de separar encara que seguixca vocal: *an-hidre*, *con-hort*, *in-apetència*, *sub-hasta*, *trans-atlàntic*.

67. Un mot és anomenat *agut*, *pla* o *esdrúixol* segons que la seua síl·laba tònica (sobre la qual es carrega la veu en pronunciar-la) siga l'última, la penúltima o l'antepenúltima.

Aguts: *aniré*, *cantar*, *medicinal*.

Plans: *metge*, *cànter*, *taula*.

Esdrúixols: *metàfora*, *història*, *estúpida*.

EXERCICIS

a) Copieu les paraules següents, separant-ne les síl·labes amb un guionet:

Airada, *boira*, *creuen*, *ingènua*, *massa*, *atròfia*, *escolania*, *mlop*, *gaita*, *centúria*, *esplai*, *esplaiar*, *memòria*, *bilingüe*, *obliquitat*, *suïssa*, *ambigua*, *trauen*, *traïdora*, *desclouen*, *emparrat*, *encaixar*, *pronuncien*, *pairal*, *aigua-moll*, *anatomitzar*, *església*, *transacció*, *boina*, *mal*, *taula*, *reina*, *pausa*, *delinqüència*, *deshonrat*, *baixesa*, *Jaume*, *Joan*, *saüc*, *subaltern*, *vaixell*, *inhòspit*, *aperdigonat*, *aiguaneu*, *exhortar*, *buit*, *fetge*, *dotze*, *desintegrar*, *des-hora*, *inapetència*, *coixinera*, *guantera*, *iambe*, *cuetejar*, *qüestió*, *pasqua*, *encauar-se*, *corredor*, *subhasta*, *nissage*, *morrió*.

b) Poseu les paraules següents en tres llistes: 1.ª, *agudes*; 2.ª, *planes*, i 3.ª, *esdrúixoles*, separant-ne les síl·labes:

Pinzell, *pinyoi*, *piano*, *mànega*, *espardenyia*, *escórrer*, *pissarra*, *Màntua*, *anatomia*, *Lluïsa*, *Còrdova*, *mentida*, *morter*, *clavell*, *màquina*, *ciència*, *polític*, *butaca*, *casa-*

menter, supremacia, reverència, península, clàusula, aquàrium, ofec, còncau, recau, lingüística, solemnia, presència, perpetuïtat, fondària, desencisar, assassina, quaranta, esmorteïment, mil·lèsim, mil·límetre, enrabiar, pàtria, pòstuma, oient, història.

Lliçó 10

ACCENTUACIÓ GRÀFICA

68. L'accent gràfic és de dues maneres: accent greu (*cantaràs*), que va d'esquerra a dreta sobre la vocal tònica. I accent agut (*músic*), que va, sobre la vocal, de dreta a esquerra.

Quant la *a*, la *e* oberta i la *o* oberta s'han d'accentuar, ho hem de fer amb l'accent greu: *revàlida, Bèlgica, còpia*.

Quant la *u*, la *i*, la *e* tancada i la *o* tancada s'han d'accentuar, ho hem de fer amb l'accent agut: *únic, ani, correré, falcó*.

69. No totes les paraules s'accentuen gràficament. Duen accent gràfic:

a) Les *polisíl·labes agudes* que acaben en alguna de les dotze terminacions següents: *a, e, i, o, u, as, es, is, os, us, en, in*, en què la *i*, o la *u* no formen part d'un diftong. Exemples: *anirà, vindré, torní, balcó, fugiràs, pastis, capciós, fartús, encén, Berlín*.

b) Les *planes* que no acaben en les dotze terminacions dites. Exemples: *cònsol, epíleg, exàmens, paràgraf, passaríeu*.

c) Totes les paraules esdrúixoles. Exemples: *hipòtesi, fàbrica, clemència*.

EXERCICIS

a) Feu dues llistes de tots el mots aguts que figuren en la llista següent: una de mots aguts amb accent gràfic, i una altra de mots aguts sense accent gràfic. (Sobretot, en copiar, fixeuvos ben bé si l'accent gràfic és greu (è) o agut (é).

Futur, cànter, panis, feliç, humit, bòlid, capsà, capser, trencarà, mesell, ningú, salut, veinat, reina, París, mà-nec, pujol, entén, anglès, parot, silenciós, costa, vila, llençol, menjant, Salomó, bisturi, Ramon, cantà, titot, morint, cantarà, cantaran, Madrid, vestia, bèstia, espigolarem, espigolariem, aflicció, aniràs, passadis, voldrà, estimaré, compri, corcó, penal, ferrús, francés, aconsolar, grandió, encén, esplín, hidròfob, demència, àrab, acetilén, camí, camins, sabó, boirós, complau, cadàver, harmòniun, raons, intelligència, respon.

b) Feu dues llistes de tots els mots plans que figuren en la llista anterior: una de mots plans amb accent gràfic, i una altra de mots plans sense accent gràfic.

c) Feu una llista de tots els mots esdrúixols que figuren en la llista anterior.

Lliçó 11

ACCENTUACIÓ GRÀFICA (CONTINUACIÓ)

70. Ultra les paraules indicades en les regles anteriors (vegeu lliçó 10), s'accentuen les següents, no compreses en les regles, per a què la significació de les quals

- no siga confosa amb les mateixes paraules no accentuades.
- Be*; plu., *béns* (espanyol, *bien*).
- Bóta*; plu., *bótes* (espanyol, *tonel*).
- Cós*; plu., *cóssos* (espanyol, *carrera*).
- Déu*; plu., *déus* (espanyol, *dios*).
- Dóna*; plu., *dónes* (del verb *donar*).
- Ès* (del verb *ser* o *ésser*).
- Féu* (forma del perfet del verb *fer*).
- Fón* (del verb *ésser* o *ser*).
- Fóra* (del verb *ésser* o *ser*).
- Jóc*; plu., *jócs* (sinònim de *joquer*).
- Mà* (espanyol, *mano*).
- Més* (adverbi; espanyol, *más*).
- Mèu*; plu., *mèus* (sinònim de *miol*).
- Mòlt*, *mólta* (del verb *moldre*).
- Món* (espanyol, *mundo*).
- Móra*; plu., *móres* (nom. de fruita).
- Nét*, *néta* (espanyol, *nieto*).
- Nós* (pronom fort: *vingueu amb nós*).
- ós*; plu., *óssos* (espanyol, *oso*).
- Pèl*; plu., *pèls* (espanyol, *pelo*).
- Qué* (pronom interrogatiu i relatiu darrere preposició).
- Sé* (del verb *saber*).
- Séu*; plu., *séus* (espanyol, *sebo*).
- Sí* (adverbi afirmatiu).
- Sóc* (del verb *ésser* o *ser*).
- Sòl*; plu., *sòls*, *entresòl* (espanyol, *suelo*, *entresuelo*).
- Són* (del verb *ser* o *ésser*).
- Té* (del verb *tindre*).
- Us* (substantiu; espanyol, *uso*).
- Véns* (del verb *vindre*).
- Véu* (del verb *vore*; però no en el present d'indicatiu, que és *veu*).
- Vés* (del verb *anar*).
- Vós* (pronom personal fort: *uè vullc, a vós*).

EXERCICIS

a) Escriviu les frases següents, fixant-vos molt en l'accentuació i en el significat dels mots que no van en cursiva:

1. *El pastor porta el be a la carnisseria.*
2. *Els homes més valents són aci.*
3. *El boter calça unes botes noves.*
4. *Ahir sabies bé la lliçó.*
5. *Demà baratarem la bóta del vi novell per una bóta més gran.*
6. *El corredor Nurmi ha guanyat el cós internacional.*
7. *Tè tot el cos mullat.*
8. *La meua dona no dona prou almoines.*
9. *A les deu eixirà el correu.*
10. *Perquè vingues tu aniré jo també.*
11. *Tocarà la campana en alçar a Déu.*
12. *Ell em deu deu pessetes.*
13. *Què volies tu?*
14. *El cacic em féu una mala passada.*
15. *Dóna la mà als amics.*
16. *El joc de pilota no va bé.*
17. *Per aci es diu que l'Ambrosi és molt bo.*
18. *Si no fóra per mirar, vos llençava fora del saló.*
19. *A vós no us he de dir si podeu anar a collir plàtans.*
20. *No digueu ni sí ni no fins a saber la veritat.*
21. *Ma germana és morta ja.*
22. *El mes de juliol sol fer molta calor.*
23. *El meu gat fa dos miols.*
24. *Sóc molt content perquè he mòlt el meu blat.*
25. *Mon cosí ha corregut molt de món.*
26. *He vist una mora que ven móres d'esbarzer.*

27. *El nét de Maria és un jove que sempre va net.*
 28. *A l'ós del parc li van llançar un os de gallina.*
 29. *A cal barber li han retallat el pèl.*
 30. *Jo sóc dels qui fan i venen socs.*
 31. *Gita't al sòl i prendràs bé el sol.*
 32. *Vens molt d'arròs perquè vens a comprar-lo a València.*
 33. *Vés a Xàtiva i torna quan pugues.*
 34. *Vós no sabeu distingir els bons dels dolents.*
 35. *Em dona un pom de flors.*
 36. *Semblava sa i té poca salut; sa germana tampoc no ne té molta pel que es veu.*
 37. *Pren-te el te o el café, si vols.*
 38. *Sí que s'ha ficat al sí el paper net.*
- b) Feu-vos dictar les frases anteriors, i després corregiu-vos-les, si cal.

Lliçó 12

US DE LA DIÈRESI

71. Els dos punts que s'escriuen damunt de la *u* per a indicar que esta vocal no és muda, és el signe anomenat *dièresi*. Exemples: *següent, ambigüitat, qüestió*.

Si en les combinacions *ue* i *ui* darrere *g* o *q* no hi ha *dièresi*, la *u* és muda i, per tant, no es pronuncia. Exemples: *guerra, quinqué*.

72. Escrivim també *dièresi* damunt la *i* o la *u* quan van seguides de vocal i no actuen com a consonants. (Actuen com a consonants la *i* de *joia* i la *u* de *cauen*.) I quant no formen diftong amb la vocal anterior en cas

de no portar accent gràfic. Exemples: *agraia*, *veïna*, *oïm*, *diürn*.

Però escriurem: *beneïem*, *beneïeu*, *veï*, *beneïs*, *beneïrem*, *beneïreu*, *deïfic*.

73. No porten dièresi els sufixos *isme*, *ista*. Exemples: *altruisme*, *egoïsta*.

74. En els verbs de la tercera conjugació en els quals la darrera lletra radical és una vocal, les terminacions acabades en *i* són escrites amb una dièresi sobre esta lletra, menys en aquelles formes en què la *i* és escrita *i*. Exemple: *agraïem*, *agraïeu*, *agraïrem*, *agraïreu*, *agraï*.

Així, porten dièresi:

Present d'indicatiu: 1, *agraïxc*; 2, *agraïxes*; 3, *agraïx*; 4, *agraïm*; 5, *agraïu*; 6, *agraïxen*.

Present de subjuntiu: 1, *agraïxca*; 2, *agraïxques*; 3, *agraïxca*; 4, *agraïm*; 5, *agraïu*; 6, *agraïxquen*.

Imperatiu singular: 2, *agraïx*; plural: 4, *agraïm*, 5, *agraïu*.

Imperfet d'indicatiu: 1, *agraïa*; 2, *agraïes*; 3, *agraïa*; 6, *agraïen*.

Imperfet de subjuntiu: 1, *agraïra* (però *agraïs*); 2, *agraïres* o *agraïsses*; 3, *agraïra* (però *agraïs*); 6, *agraïren* o *agraïssen*.

Perfet d'indicatiu: 2, *agraïres*; 6, *agraïren*.

Participi passat: *agraït*, *agraïda*; *agraïts*, *agraïdes*.

No porten dièresi per excepció: L'infinitiu: *agraïr*. El gerundi: *agraïnt*. El futur: *agraïré*, *agraïrás*, etc. El condicional: *agraïria*, *agraïries*, etc.

75. No porten dièresi les paraules formades amb prefixos. Exemple: *coincidència*, *reunió*, *autointoxicar*, *contraindicació*. (Però escriurem *reïx*, de *reeixir*; i *reüll*, de *reüllar*.)

76. No porten dièresi les terminacions llatines *um* i *us*. Exemples: *harmònum*, *Pius*.

EXERCICIS

a) Feu dues llistes dels mots següents, fixant-vos detingudament en llur ortografia. Una de mots amb accent gràfic, i una altra de mots amb dièresi:

Suis, suïssos, Suïssa, eqüestre, traïció, país, paül, venieu, genuí, veïna, vei, raïm, atribuïa, heroïna, traduïble, continuïtat, diürnal, lluïssor, agraiës, agraiem, veïnatge, deífic, deïtat, deïcida, Lluís, lluïsos, traïa, traïrem, sarraí, sarraïna, sarraïns, genuïna, amoïnar, oït, oïm, oïeu, lingüïsta, oi, qüestió, freqüent, obliquïtat.

b) Poseu en els blancs dels mots següents, *i, ï* o *í*, segons corresponga:

TRADUIR

Gerundi: *tradu.nt.*

Present d'indicatiu: *tradu.xc, tradu.xes, tradu.x; tradu.m, tradu.u, tradu.xen.*

Present de subjuntiu: *tradu.xca, tradu.xques, tradu.xca; tradu.m, tradu.u, tradu.xquen.*

Imperatiu, singular: *tradu.x; plural: tradu.m, tradu.u.*

Imperfet d'indicatiu: *tradu.a, tradu.es, tradu.a; tradu.em, tradu.eu, tradu.en.*

Imperfet de subjuntiu: *tradu.ra* o *tradu.s, tradu.res* o *tradu.sses, tradu.ra* o *tradu.s; tradu.rem* o *tradu.ssem, tradu.reu* o *tradu.sseu, tradu.ren* o *tradu.ssen.*

Perfet d'indicatiu: *tradu., tradu.res, tradu.; tradu.rem, tradu.reu, tradu.ren.*

Futur: *tradu.ré, tradu.ràs, tradu.rà; tradu.rem, tradu.reu, tradu.ran.*

Condicional: *tradu.ria, tradu.ries, tradu.ria; tradu.riem, tradu.rieu, tradu.riem.*

Participi passat: *tradu.t, tradu.da; tradu.ts, tradu.des.*

Lliçó 13

LA TERMINACIÓ DELS ADJECTIUS

77. En el nostre parlar hi ha adjectius terminats en *a* (*idiota, agrícola, hipócrita*) que són aplicats als substantius masculins i als femenins indistintament (*home idiota, dona idiota*). I adjectius terminats en *e* (*insigne, fúnebre, jove*) que són aplicats també als substantius masculins i als femenins indistintament (*home insigne, dona insigne*). Són els adjectius d'una sola terminació.

Hi ha adjectius terminats en *e* que en aplicar-los a un substantiu femení canvien la *e* en *a* (*raïm agre, poma agra; carrer ample, plaça ampla*).

També hi ha adjectius que terminen en consonant (*dolç, net, roig*), però en aplicar-los a un substantiu femení canvien la terminació (*fruit dolç, taronja dolça; home net, dona neta; pèl roig, tela roja*).

Hi ha, doncs, adjectius d'una i de dues terminacions.

78. Són adjectius d'una terminació quasi bé tots els que terminen en *e* (*amable, bilingüe, cèlebre*). N'hi ha que terminen en *a* i també són d'una sola terminació (*agrícola, belga, indígena*).

79. Són de dues terminacions els acabats en *—cte* (*exacte, exacta*). Els acabats en *—pte* (*apte, apta*). Els acabats en *—gne* (*digne, digna*), llevat *insigne*.

També són de dues terminacions, entre altres, els següents adjectius: *agre, altre, ample, aspre, còmode, culte, destre...*, els femenins dels quals fan: *agra, altra, ampla, aspra, còmoda, culta...*

80. Cal tindre present que si bé generalment es corresponen les dues categories d'adjectius en castellà i en valencià hi ha, però, algunes excepcions:

a) Adjectius que en valencià són de dues terminacions: *agrest, calent, cortés, covard, dolç, ferm, fort, gris, inert, pobre, trist, verd* i que en castellà sols tenen una terminació.

b) El mot *rude* que és d'una terminació en valencià i de dues en castellà.

EXERCICIS

Aplicueu els adjectius següents a un nom masculí i a un de femení:

Acomodable, pobre, exsangüe, alegre, apte, negre, rèprobe, benigne, sinistre, illustre, excusable, agre, digne, altre, indemne, noble, simple, vostre, agrícola, feble, inepte, tendre, vernacle, múltiple, neutre, estimable, soluble, confortable, pulcre, magre, dolç, sec, vaga, doble, fúnebre, jove, idólatra, abstracte, insigne, probable, rude, directe, corrupte, quàdruple, esquerre, improbe, terrestre, hipócrida, nòmada, iconoclasta, univalve, idiota, homicida, celta.

MODEL:

home *pobre*
 dona *pobra*
 home *net*
 dona *neta*

home {
 dona { *jove*
 home {
 dona { *cèlebre*

Lliçó 14

US DE L'APÒSTROF

81. Els articles *el* i *la* quan van davant una paraula que comence en vocal o *h* es reduïxen a *l'* (ço és, perden la vocal *i* és substituïda per un apòstrof (')). Exemples: *l'arbre, l'egua, l'hora, l'ungla.*

Però davant paraules femenines que comencen en *i* o *u* febles, ço és, que no porten accent tònic, ha d'usar-se l'article *la* sense apòstrof. Exemples: *la idea, la història, la unió, la humanitat.* Noteu com en estos exemples la veu no es carrega ni en la *i* ni en la *u* inicials.

Formen excepció les tres paraules següents: *host, ira, una* (quan *una* és substantiu —hora del rellotge—), que sempre porten l'article *la*, sense apòstrof, per exigències de pronúncia. Exemples: *la host del rei; la ira l'encega; la una de la nit.*

82. Les contraccions *del* (*de + el*) i *al* (*a + el*) es descomponen quan van davant una paraula que comence en vocal o *h*. Escriurem: no *del amo*, sinó *de l'amo*; no *al arbre*, sinó *a l'arbre*; no *al home*, sinó *a l'home*.

83. La preposició *de* es transforma en *d'* quan va davant una paraula que comence en vocal o *h*. Exemples: *d'home, d'ara, d'àliga, d'història.*

EXERCICIS

a) Substituïu la ratlleta que hi ha davant cada una de les paraules següents amb l'article corresponent (*el, la, l'*):

—riu, —casa, —hort, —india, —hindú, —llibre,
 —hora, —escola, —avi, —ira, —os, —odi, —illa, —uni-
 tat, —ús, —intelligència, —aigua, —hisenda, —hòstia
 —humanitat, —universitat, —olla, —ull, —taula, —hu-
 mitat, —host, —aire, —ferro, —illusió, —unificació,
 —interi, —irat, —unglot, —uniforme, —orgue, —esco-
 là, —exhalació, —Isabel, —ombra, —hulla.

b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *el, la, l', d'*, segons calga:

1. ... home del sac.
2. La casa ... els sorolls.
3. Raig ... aigua.
4. Una arrova ... oli.
5. El sant de ... amic.
6. ... oroneta de plata.
7. ... Universitat de València.
8. Es prenia un got ... orxata.
9. Vingué a ... una del matí.
10. No estime ni ... una ni ... altra.
11. La pols de ... era.
12. ... Història ... Egipte.
13. Els misteris de ... India.
14. Els drames ... aire.
15. ... intelligència entre obrers i patrons.
16. ... unió fa la força.
17. ... hora ... anar a ... aigua.
18. ... Himne de ... Exposició.
19. ... òliba no es xupla ... oli.
20. ... host del rei En Jaume.
21. ... ira li encega ... intel·lecte.
22. Ve a les dotze i marxa a ... una.
23. ... humitat rovella el ferro.
24. Els furs de ... home.
25. ... inutilitat de ... armament antic.

Lliçó 15

US DE B-P

84. En principi de paraula s'escriu amb *b* i no amb *p* les síl·labes *ab*, *ob* i *sub*, i s'escriu amb *p* la síl·laba *cap*. Exemples: *abdomen*, *abjecció*, *absència*, *abstracte*, *abscissa*, *absurd*; *objecte*, *obscur*, *obtindre*, *obcecació*; *subdivisió*, *subjecte*, *submergir*, *subsistir*, *substància*, *subterfugi*, *subvenció*; *cap*, *capçal*, *capficar*, *capgirar*, *captar*, *captivar*, *captindre*.

Excepcions: *apte*, *optar*, *opció*, *òptic*, *òptim*; *cabdal*, *cabdell*, *cabdill*. Tant la regla com les excepcions s'estenen als composts i als derivats (de *substància*, *insubstancial*; de *cabdell*, *cabdellar*).

85. Enmig de paraula s'escriu generalment *p* davant les lletres *t*, *c*, *s* o *n*, i s'escriu *b* davant *d*. Exemples: *acceptar*, *precepte*, *adoptar*; *inèpcia*, *adopció*, *erupció*; *catalèpsia*, *eclipsi*, *còpsar*; *hipnòtic*; *hebdomadari*, *molibdén*. Són excepcions: *dissabte*, *dubte*, *sobte*.

86. En fi de paraula darrere vocal s'escriu generalment *p*. Ex.: *cap*, *tip*, *escup*, *llop*, *rep*, *cup* (= recipient).

Són excepcions les paraules terminades en *lob*, com *hidrólob*; les terminades en *sillab*, com *monosíllab*; i les paraules *adob*, *aljub*, *àrab*, *boabab*, *cub*, *enxub*, *gàlib*, *nabab*, *tub* i *cub* (espanyol, *cubo*).

87. En fi de paraula darrere consonant s'escriu *b* en les paraules els femenins o derivats de les quals porten *b*; i s'escriu *p* en aquelles els femenins o derivats de les quals porten *p*. Exemples: *calb* (*calba*), *destorb* (*destorbar*), *corb* (*corbera*), *tomb* (*tombar*), *serp* (*serpent*), *camp* (*camperol*), *llamp* (*llampegar*), *palp* (*palpar*).

88. S'escriu amb *b* la preposició *amb*.

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *p* o *b*, segons corresponga:

1. Aquell rei a.dicà la corona.
2. Era un tema tan a.stracte, que quasi era a.surd estudiar-lo.
3. L'a.sència de beguda ens féu pensar en una reunió d'a.stemis.
4. És un su.jecte sense su.stància.
5. El ca.dill o.tà per ca.tindre's.
6. No féu cap ade.te.
7. El su.mari es su.mergi en un moment.
8. Ca.tiva la seua o.stinació.
9. No havia o.stacle que ell no salvara.
10. De so.te li vingueren els du.tes.
11. El volcà és en eru.ció.
12. El dissa.te te comprarem un ca.dell de fil.
13. Ca.girava la conversa, aportant su.terfugis.
14. L'ado.ció de l'infant es féu sense o.stacles.
15. Ens farà l'o.sequi de dir-nos què ha o.servat durant l'ecli.si de sol.

b) Copieu les paraules següents, destriant-les en quatre llistes.

1. Acabades en *p* darrere vocal (exemple: rep).
 2. Acabades en *p* darrere consonant (exemple: serp).
 3. Acabades en *b* darrere vocal (exemple: àrab).
 4. Acabades en *b* darrere consonant (exemple: corb).
- Destorb, tomb, filàntrop, hidròfob, bulb, orb, adob, xarop, tub, palp, cub, romp, corb, calb, xop, alarb, estrep, serp, torb, rep, rumb, llamp, balb, grup, àrab, esclop, cap, cop, tip, colp, sap, escup, cup, trisíllab, boabab, aljub, cep.

Lliçó 16

US DE G-C

89. Enmig de paraula s'escriu *c* davant *c*, *t*, *s* o *z*.
Exemples: *acció*, *tacte*, *dacsa*, *eczema*.

90. Enmig de paraula s'escriu *g* davant *m*, *n*, *d*, o *g*. Exemples: *augment*, *sagnar*, *Magdalena*, *suggerir*.

Són excepcions: *dracma*, *aràcnid*, *estricnina*, *tècnic*, *anècdota*, *sinècdoque*.

91. En fi de paraula s'escriu *c* darrere vocal. Exemples: *drac*, *rec* (= cast. *acequia*), *escric*, *sóc*, *poruc*, *estòmac*, *préssec*, *únic*, *equivoc*.

Però s'escriuen amb *g* final darrere vocal les paraules que terminen: en *lag*, com *sarcòfag*; en *lug*, com *centrifug*; en *leg*, com *pròleg*; i les paraules següents, que també són excepció: *demagog*, *pedagog*, *estrateg*, *nàufrag*, *pèlag*, *cartilag*, *aeròpag*, *pròdig*, *zig-zag*, *reg* (= cast. *riego*).

92. En fi de paraula darrere consonant s'escriu *c* o *g* segons l'escriptura d'altres paraules de la mateixa família. Exemples: *blanc* (amb *c*, per *blanca*), *corc* (per *corcar*), *fosc* (per *fosca*), *arc* (per *arcadà*), *desfalc* (per *desfalcar*).

Sang (amb *g*, per *sangonós*), *llarg* (per *llarga*), *alberg* (per *albergar*), *dramaturg* (per *dramatúrgia*), *dring* (per *dringar*).

93. S'escriu amb *c* la primera persona del present d'indicatiu. Exemple: *prenc*, *venc*, *fonc*, *entenc*.

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, omplint els buits amb aquestes paraules:

Accent, occident, pacte, exacte, sacsó, facsimil, eczematós, diafragma, pigmeu, cognom, magnòlia, tècnic, estricnina, dracma, maragda, amigdales, anecdotari, suggestiu, públic, desfalc, arc, blanc, fosc, amarg, tau-maturg, fang, zoòfag, febrifug, demagog, anàleg, castic, pedagog, pròdig, naufrag.

1. Com ha plogut hi ha molt de ...
2. Els enemics firmaren un ... de pau.
3. El sol es pon per ...
4. Ha vingut un ... a muntar la màquina.
5. El gos morí perquè li donaren ...
6. El ... d'esta màquina de retratar és molt bo.
7. El qui practica la demagogia és un ...
8. El lladre tindrà el seu ...
9. Encén el llum, que s'ha fet ...
10. La nostra revista reproduïx en ... una obra antiga.
11. És ... perdre un fill.
12. Té un anell amb una pedra que es diu ...
13. El ... aplaudí la comèdia.
14. Ha tornat a casa el fill ...
15. El paper ... és bo per a escriure.
16. Visitarem l' ... de Cabanes.
17. El compte és ...
18. Pestalozzi és un gran ...
19. L' ... s'ha de curar l'eczema.
20. La ... és una flor blanca.
21. De nom és Antoni i de ... Montblanc.
22. És tan baixet que bé se li pot dir ...
23. La ... és una moneda antiga.
24. Ha volgut operar-se les ...

25. *El Banc té un ... de tres mil pessetes.*
 26. *Fra Vicent Ferrer era ...*
 27. *El ... pogué guanyar la platja.*
 28. *El que tu em dius és ... al que ella em digué.*
 29. *Sap tantes anècdotes que farà un ...*
 30. *El seu caràcter és molt ...*
 31. *Este insecte, com no menja si no són matèries animals, es diu ...*
 32. *Un medicament ... perquè lleva la febre.*
 33. *Té l' ... dels francesos.*
 34. *La camisa té un ... dalt del colze.*
- b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb g o c, segons calga:
1. *En vore san. tota s'esglaià.*
 2. *Du un doble. als pantalons.*
 3. *Volia regar i no trōbava re..*
 4. *Ja he fet el seu encàrre..*
 5. *Ès més amar. que la fel.*
 6. *El llampe. m'encegà.*
 7. *Entenc que ell és un sacrile..*
 8. *El carrer fa un zi.-za..*
 9. *L'antropōfa. es menja la carn humana.*
 10. *Ha publicat el catàle. de l'Exposició.*
 11. *El dramatur. estrenà un drama titulat "La dra.ma".*
 12. *El geòle. estudia la comarca.*

Lliçó 17

US DE D-T

94. En principi de paraula i davant consonant s'escriu amb *d* la síl·laba *ad*. Exemples: *addició, adjudicar,*

admirar, adscriure, adverbí, advocat. Excepcions: *atlas, atlàntic, atleta, atmosfera.*

95. Si la paraula no comença per *ad*, generalment s'escriu amb *t*. Exemples: *viatge, platja, ritme, ètnic, potser, tatxar, guitza.* Excepció: *cadmí.*

96. En fi de paraula s'escriu, per regla general, *t*. Exemples: *prat, malalt, art, elegant, rebost, pretext.*

Excepcions:

a) S'escriu amb *d* darrere consonant en aquelles paraules els femenins i els derivats de les quals presenten una *d*: *bastard* (amb *d*, per *bastarda*), *verd* (per *verda*), *record* (per *recordar*).

b) S'escriu amb *d*, darrere vocal, en les paraules planes els femenins i derivats de les quals porten una *d*: *àcid* (amb *d*, per *àcida*), *òxid* (per *òxida*).

c) S'escriu amb *d* darrere vocal, les paraules femenines que terminen en *-etud* i *-itud*. Exemples: *quietud, sollicitud.*

Noteu que la paraula *gran* no porta *d* final, no obstant *grandària, engrandir.*

EXERCICIS

a) Escriviu els primitius o les formes simples que acaben en *d* o *t* i destrieu-los en dues llistes: una, les que acaben en *d*, i l'altra, de les que acaben en *t*:

Bastardia, llüentor, fonteta, oxidació, caldejar, educanda, elegància, tumultuós, artifici, ajustar, tardar, fecunda, evidència, retrogradar, vagabundatge, estupendíssim, textual, reverenda, praderia, malaltia, altesa, rotunditat, pontet, fluïdesa, nebodet, profunditat, empeltar, santíssim, acordar, càndida.

Així: En *d*, *bastardia*: *bastard*. En *t*, *llüentor*: *lluent*.

b) Copieu les següents frases, substituint els punts amb *d*, *t*, segons calga:

1. *L'a.leta farà una exhibició.*
2. *A.mirè l'a.vocat senyor X.*
3. *Do.zena de frare.*
4. *El ver. del pra. és estupen..*
5. *És un matrimoni fecun..*
6. *Volia portar estendar..*
7. *Està sor. com una rella.*
8. *El seu recor. ens ompli la vida.*
9. *Baixa molta aigua per l'assu..*
10. *En la resta hi ha minuen. i subtrahen..*
11. *Este refresc està àci..*
12. *La taràntula és un aràcni..*
13. *Suècia és al nor., i Grècia, al sud.*
14. *Està fent-se massa tar..*
15. *El car. és punxegut.*
16. *Entre les roses hi ha un nar..*
17. *Com és bastard tots li diuen bor..*
18. *Es posà a babor. de la barca, i a estribor. després.*

Lliçó 18

US DE B-V

97. Davant *l* i *r* s'escriu sempre *b*. Exemples: *blau*, *problema*, *sublim*, *braç*, *pobre*, *cobrir*.

98. Dins les diferents formes d'una mateixa paraula i dins les paraules d'una mateixa família, a una *u* correspon una *v*: *nou*, *nova*, *novell*, *renovar*; *blau*: *blava*, *blavor*, *emblavir*, *blavejar*. I a una *b* o a una *p* corres-

pon una *b*. *Corb*: *corba*, *encorbar*; *llop*: *lloba*, *llobet*. Cal notar que dins estes families de paraules hi ha algunes pseudo-derivades que trenquen la regla. Exemple: *corba*, però *curvilini*. *Calb*, però *calvície*. *Prova*, però *probable*. *Llavi*, però *labial*.

99. Si comparem l'espanyol amb el valencià trobem que, en general, a una *b* espanyola correspon una *b* valenciana. Exemples:

Bueno = *bo*.

Bolsa = *bossa*.

Jabón = *sabó*.

I que a una *v* espanyola correspon una *v* valenciana. Exemples:

Vino = *vi*.

Viento = *vent*.

Favór = *favor*.

Hi ha, però, excepcions, algunes de les quals anotem:

Abeto = *avet*.

Abortar = *avortar*.

Alcoba = *alcova*.

Baba = *bava*.

Carabela = *caravella*.

Caballo = *cavall*.

Esteban = *Esteve*.

Nube = *núvol*.

Taberna = *taverna*.

Bóveda = *volta*.

I així també són excepcions:

Móvil = *mòbil* (*automòbil*, *locomòbil*).

Savia = *saba*.

Calvo, *calva* = *calb*, *calba*.

Convoy = *comboi*.

Desenvuelto = *desimbolt*.

Vaho = *baf*.

Verbena = *berbena*.

Verruga = berruga.

Viga = biga.

Volcar = bolcar.

En general, l'ús de *v* i *b* en la nostra llengua es basa en la pronunciació genuïna valenciana. Els naturals de la ciutat de València, que confonen *v* i *b*, deuen consultar en cas de dubte el nostre *Vocabulari Ortogràfic Valencià* o un altre Diccionari autoritzat, però no fiar-se de l'ús castellà.

100. A la terminació verbal espanyola *-aba* correspon la terminació valenciana *-ava*, o siga, totes les formes del pretèrit imperfecte d'indicatiu, dels verbs de la primera conjugació (terminats en *ar*: *parlar, sopar, cantar*).

Parlava, no parlaba; parlaves, no parlaves; parlava, no parlaba; parlàvem, no parlàvem; parlàveu, no parlàveu; parlaven, no parlaven; passava, cantava, sopava, bolcava, estava, anava, mullava, trencava, esperava, etc.

EXERCICIS

a) Substitueix els punts dels mots següents amb *b* o *v*, segons calga:

Be.edor, escri.int, ha.er, plo.ia, sa.em, automò.il, alco.a, sa.ut, sa.i, reno.ar, dè.it, ca.aller, recan.i, ne.a, re.entar, lla.i, xa.acà, pa.elló, co.ard, ad.ocat, tra.a, escri.ia, ra.e, cor., ja.elina, .ogar, gle.a, ra.al, canta.a, cur.ilini, Còrdo.a, Ha.ana, llepa.a, casca.ell, fila.a, ba.ejar, cantà.em, cal.ície, sa.iesa.

b) Copieu les frases següents, substituint els punts amb *b*, *v*, segons calga:

1. *Perquè sa.ia molt li dien el sa.i.*
2. *El cor. fa una cor.a.*
3. *Tenim vi no.ell.*
4. *Una estre.ada i el ca.all no es mo.ia.*

5. La bla.or del cel tot ho embla.ia.
6. La nit de la .er.ena balla.a bé.
7. La sa.a del pi.
8. Un .ermell pujat de to.
9. Re.entà una co.erta de l'automò.il.
10. Pinta.a unes ga.arres en el port.
11. Posa.a el casca.ell al gat.
12. El seu tre.all era d'espa.ilat.
13. Tenia un gra.at del segle XV.
14. La joye era es.elta i viva.
15. El go.ernador és cordo.és.

Lliçó 19

US DE G-J

101. Davant e i i escriurem g i no j, per regla general. Exemples: gesta, gent, girar, Girona.

Escrivim rajar, però rages; viatjar, però viatges; jutjar, però jutge; penjar, però penges; enveja, però envegem.

102. Davant -ecc i -ect escrivim j. Exemples: abjecció, subjecció, injecció, abjecte, projecte, adjectiu.

103. Escrivim j en les paraules següents: jeia, jeure, jerarquia, jeroglífic, jersei, majestat...

104. Escrivim j en alguns noms propis i en llurs derivats. Exemples: Jesús (jesuïta), Jeroni, Jeremies (jeremiada), Jerusalem, Jehovà.

EXERCICIS

a) Substituïu els punts amb *g, j, tg, tj*, segons calga:
.elatina, .eladora, .ipó, .irafa, .erra, .eràrquic, hidro.en, me.e, .emec, .elor, .imnàs, passe.em, .eneral, pa.es, llepole.ar, .eremiada, presta.e, va.a, ma.estuós, lle.or, planta.e, .esuític, men.ívol, .ubilació, .uliol, .ardí, .eniva, .ín.ol, en.iyer, le.ítim.

b) Copieu les frases següents, substituint els punts com en l'exercici anterior:

1. *El me.e curava una malalta.*
2. *Re.irà fins l'alcova.*
3. *L'astròleg explicava una lliçó d'astrolo.ia.*
4. *La neuràl.ia no el deixa viure.*
5. *Amb este ob.ecte aniràs on voldràs.*
6. *Està sub.ecte a revisió.*
7. *La sub.ecció no li prova.*
8. *Ha caigut en la més baixa ab.ecció.*
9. *Els via.es són cars.*
10. *Hi ha un .esuïta .ironí.*
11. *Aní a València el mes de .ener passat.*
12. *Porta un .erseí a quadres blancs i negres.*
13. *L'in.ectable em costa quatre pessetes.*
14. *"El maniquí d'ar.ila" és una novelleta.*
15. *Quan escrigues no poses massa ad.ectius.*

Lliçó 20

US DE LA LLETRA H

105. Per motiu etimològic hi ha paraules valencianes que porten *h* inicial o medial. Exemple: *home, haver, conhort, subhasta.*

Generalment, en valencià s'escriuen amb *h* les paraules que en castellà s'escriuen amb la tal lletra. Exemples: *haber* = haver; *hacienda* = hisenda; *hélice* = hèlix; *heraldo* = herald; *heredero* = hereu; *hernia* = hèrnia; *hidalguia* = hidalguia; *hiedra* = heura; *hierba* = herba; *hortelano* = hortolà.

106. Hi ha unes quantes paraules que en espanyol s'escriuen sense *h* i que les corresponents valencianes sí que la porten. Exemples: *ham*, *hivern*, *hissar*, *harmonia*, *filharmònic*, *subtrahend*

107. S'escriu *h* final en les interjeccions. Exemples: *ah!*, *eh!*, *oh!*, *bah!*

108. La combinació *ch* no és pròpia del valencià. Es tolera: en paraules estrangeres adaptades sense canvi ortogràfic: *lunch*. En els cognoms, per ser tradicionals: *Lluch*.

Cal suprimir-la en final de noms geogràfics. No *Albuixech*, sinó *Albuixec*.

En els casos en què es tolera, el so de *ch* és sempre *c* (= *k*), llevat de les paraules estrangeres d'adopció: *chic* (fr.).

109. Escrivim sense *h*: *abillar*, *os* (*hueso*), *ou* (*huevo*), *orfe* (*huérfano*), *orxata*.

EXERCICIS

Amb els mots següents feu dues llistes: una de mots amb *h* i una altra de mots sense *h*:

a) *Ham*, *horrible*, *heura*, *harmonia*, *adhesió*, *conhort*, *prohibir*, *hissar*, *home*, *hexàgon*, *subhasta*, *vehement*, *herbolari*, *hereu*, *inhumà*, *heroi*, *exhaust*, *alcohol*, *humitat*, *hàbil*, *hivern*, *malhumorat*, *vehicle*, *ahir*, *hexàmetre*, *filharmònic*, *orxata*, *os*, *ou*, *orfe*, *herald*, *himne*, *ah!*, *ègida*, *eh!*, *ai!*, *bah!*, *elm*, *erta*, *haca*, *herba*, *harpia*,

hèrnia, hortolà, ermità, abillament, hamaca, subtrahend, minuend, os, ós, hort, hostal.

b) Amb cadascuna de les paraules de la llista anterior feu una clàusula o frase.

Exemple: *Hé comprat un ham per tal de peixcar.*

Lliçó 21

US DE IG-TX

110. En fi de paraula, el so de palatal africada sorda (*ch* espanyola) és representat per *ig* darrere *a, e, o i u*. Exemples: *maig, lleig, goig, tuig*.

Darrere de *i* és representat per *g*. Exemples: *mig, desig, Tirig, trepig*.

111. *Tx*, que representa el so de *ch* espanyola, no s'escriu ni en principi ni en fi de paraula. Cal anotar, però, les excepcions:

S'escriu *tx* en principi de paraules estrangeres com *Txecoslovàquia* i derivats.

S'escriu amb *tx* final un reduït nombre de paraules els derivats de les quals porten *tx* medial. Exemples: *despatx* (de *despatxar*), *empatx* (d'*empatxar*), *campetx* (de *campetxos*), *escabetx* (d'*escabetxar*), *resquitx* (de *resquitxos*), *cartutx* (de *cartutxera*), *gavatx* (de *gavatxos*).

EXERCICIS

a) Ompliu els buits de les frases següents, amb estes paraules:

Maig, faig, boig, rebuig, cartutx, safareig, vaig, passeig, esquitxat, bateig, gavatxos, lleig.

1. *El mes de ... és bonic.*

2. *Ahir jo ... anar al teatre.*

3. *Passava pel carrer, i un automòbil m'ha ... tot de fang.*

4. *Pobre, s'ha tornat ... i l'han hagut de tancar.*

5. *Hem anat de cacera i hem tirat fins que no ens ha quedat ni un sol ...*

6. *Hem fet un ... en barca.*

7. *Tu et quedes la flor i a mi em dones el ...*

8. *Si jo sóc el padrí i tu la padrina demà farem el ... del fillol.*

9. *Va a rentar la roba al ...*

10. *Dels francesos també en diuen despectivament ...*

11. *No hi ha cap infant ...; tots són bonics.*

12. *Demà ... festa perquè és el meu dia.*

b) *Escriuiu els primitius de les següents paraules:*

De despatxarià: ...

De empatxava: ...

De tatxadura: ...

De gavatxeria: ...

De esquitxada: ...

De resquitxet: ...

De cartutxeria: ...

De escabetxada: ...

De campetxos: ...

De oratjol: ...

De estotjar: ...

De fugir: ...

De mitjos: ...

De desitjos: ...

De rojor: ...

De safaretger: ...

De afegir: ...

De *trepitjador*: ...

De *bogeria*: ...

Així:

De *despatxaria*: *despatx*. De *oratjol*: *oreig*.

Lliçó 22

US DE LA Q I C DAVANT U

112. La *q* davant *u* seguida de *e* o *i* fa que la *u* siga lletra muda. Exemples: *soques*, *quina*, *querubi*, *quinquer*.

113. Si amb les tals grafies s'ha de pronunciar la *u*, esta *u* porta dièresi. Exemples: *qüestió*, *obliquïtat*.

114. La *q* davant *u* seguida de *a*, *o*, fa que la *u* es pronuncie formant una sola síl·laba: *quatre*, *quota* (*quat-re*, *quo-ta*).

115. Davant *u* feble, o siga, no accentuada tònicament, seguida de vocal, s'escriu generalment *q*. Exemples: *equador*, *pasqua*; *eqüestre*, *delinqüent*, *aquós*; *obliquïtat*.

Fan excepcions: *acuïtat*, *ipecacuana* i els derivats de: *cua*, *cuir*, *cuina*, *evacuar*, *cuïtar*, *cuitós*, *conspicu*, *innocu*, *perspicu*, *proficu*, *promiscu*, *vacu*.

Si les combinacions *qua*, *quo* són monosil·làbiques, com hem dit, també ho són les *qüe*, *qüi*. Exemples: *qua-dern*, *quo-ci-ent*, *ire-qüent*, *obli-qüi-tat*.

Les combinacions *cua*, *cue*, *cuï*, *cuo*, són bisil·làbiques: *evacu-ar*, *cu-etejar*, *vacu-ïtat*.

EXERCICIS

a) Separeu amb un guionet les síl·labes de les paraules següents:

Quatre, quan, qual, quart, quadrilàter, equador, esquarterar, obliqua, pasqua, qüestió, eqüestre, freqüent, conseqüència, delinqüent, deliquescent, obliqués, obliquitat, aquós, quota, aliquota, quocient, quotidiana, acuitat, conspicua, conspicuïtat, cuassa, cueta, cua, evacuar, innòcua, innocuïtat, ipecacuana, perspícuca, perspicuïtat, profícuca, promiscua, promiscuïtat, promiscuar, vàcua, vacuïtat.

b) Substituïu els punts dels mots següents amb *cu*, *qu* o *qü*, allà on calga:

.uallarga, .estió, promis.uació, delin.uència, des.uar, conse.uent, a.uosa, .uadrat, .uïnera, .uasi; .uartera, .uall, .uítós, .uaranta, .uïro .uern, .uadrilla, .ualificatiu, fre.uentar, pas.ues.

Lliçó 23

US DE LA L DOBLE (L·L)

116. La combinació *H* (*l* doble amb el punt volat en mig) és usada sempre que es duplica el so *l*. Avui que la pronúncia valenciana és en part defectuosa, quasi és impossible distingir pel so l'ortografia de les paraules amb *l* o amb *H*; és a dir, que no es pot fer ben bé la distinció entre el so *l* palatal i el so *H* geminat.

Així, no es poden donar regles d'ortografia sobre l'ús de *H*. Cal, doncs, retindre en la memòria les paraules més usades que porten *H*.

117. S'escriuen amb *H* les següents paraules i llurs derivats:

Allegar, *allegoria*, *allegro*, *alleluia*, *allicient*, *alligació*, *al·locució*, *alludir*, *allucinar*, *alluvió*, *ampullós*, *apel·lació*,

aquarella, armillar, axillar, bagatella, bèllic, callígraf, cancellar, capillar, caravella, carretella, cavillar, cella, cèl·lula, circumvallació, col·laborar, col·lapse, col·lateral, col·lecció, col·lega, col·legi, col·ligar, col·lisió, col·locar, col·loqui, compèllir, constel·lació, corolla, corollari, cristalli, damisella, destillar, elipse, escarapella, emollient, estellar, excellent, expèllir, fallaç, fallerà, fallible, fil·loxera, flagellar, fumarella, gàllic, gallinaci, gorilla, hellènic, idilli, illació, illegal, il·legible, il·legítim, illés, il·lícit, il·limitat, il·lògic, illuminar, illús, il·lustrar, imbecilitat, impèllir, instal·lar, intel·lecte, intel·ligència, interpe·llar, libèl·lula, liliputenc, malleable, maxillar, medulla, metàl·lic, metal·loide, mil·lenari, mil·lèsim, miscel·lània, mol·licie, mollusc, mortadella, novella, nulla, nul·litat, ombrella, oscillar, pal·ladi, palliar, pàl·lid, paral·lel, parcel·la, pastorella, pel·licula, pol·len, procellós, pullular, pupilla, pusillàtime, putxinella, rebel·lió, refocillar, repèllir, satèl·lit, sibilla, síl·laba, sil·logisme, sol·licit, tarantella, tellur, tilla, titillar, tranquilitat, vacillar, velleïtat, violoncel·lista, vitella, xinella.

EXERCICIS

a) Copieu tots els mots de la llista anterior (§ 117), fixant-vos molt en el significat llur.

b) Feu-vos dictar els mots copiats, i després corregiu-
vos-els, si cal.

c) Feu vint clàusules o frases en les que entren al menys vint dels mots de la llista copiada.

Model: *Va allegar que l'allegoria de la caravella estava dibuixada per una damisella.*

Lliçó 24

US DE M-MP-N

118. Davant *b*, *p* i *m* escrivim sempre *m* i no *n*. Exemples: *sembrar*, *acampar*, *immens*.

S'exceptuen: *granment*, *tanmateix*, *benmereixent*.

119. Davant *f* s'escriu *m*. Exemples: *triomfar*, *limfa*.

120. En principi de paraula i davant *f* escrivim *con*, *en*, *in*. Exemples: *confiança*, *enfarinar*, *influir*.

S'exceptuen: *èmfasi*, *enfísima*, *emfraxi* i llurs derivats.

121. Davant *n* escrivim *m* o *n*, segons la pronunciació. Exemples: *indemne*, *amnistia*, *innat*, *innecessari*.

122. Davant qualsevol altra consonant escrivim *n* per regla general. Exemples: *tancar*, *renda*, *orenga*, *penjar*, *enlairar*, *conquerir*, *pensar*, *enriquir*, *interior*, *convindre*, *punxa*, *benzina*.

S'exceptuen: *Comte* (esp., *conde*), *empremta*, *impremta*, *femta*, *somriure*, *premsa*, *tramvia*, *dumvir*, *triumvir*, *Samsó*. També s'exceptuen les paraules que comencen per *circum*: *circumferència*, *circumvallació*.

123. S'escriu *mp* en algunes paraules, així com en llurs derivats, tals com: *assumpció*, *assumpte*, *atemptar*, *compte* (esp. *cuenta*), *consumpció*, *exempció*, *exempt*, *impromptu*, *metempsicosi*, *peremptori*, *presumpció*, *prompte*, *redempció*, *sumptuós*, *temps*, *temptar*, *transsumpte*.

EXERCICIS

Substitueu els punts dels mots següents per *m*, *n* o *mp*, segons corresponga:

To.ba, *pà.pol*, *e.malaltir*, *gra.ment*, *co.fessar*, *e.fosquir*, *i.fant*, *è.fasi*, *si.fonia*, *colu.na*, *i.novació*, *ve.çut*, *e.dolat*, *à.gel*, *me.jar*, *e.llestir*, *i.quietud*, *ho.ra*, *da.sa*, *aju.tar*, *ca.vi*, *a.xova*, *o.ze*, *circu.stancial*, *rede.ció*, *dese.bre*, *te.ple*, *i.mortalitat*, *be.mereixent*, *co.fondre*, *e.febrat*, *i.finit*, *e.fàtic*, *a.fibi*, *sole.ne*, *e.negrit*, *con.cert*, *re.da*, *a.goixós*, *e.lairar*, *co.querir*, *co.reat*, *pe.sament*, *ca.tar*, *e.veja*, *pu.xegut*, *do.zella*, *pre.sat*, *circu.stància*, *te.tativa*.

Lliçó 25

US DE R - RR

124. En principi de paraula escrivim una *r* (*roca*, *riu*), la qual té el so fort.

125. Enmig de paraula començant síllaba després de consonant escrivim una *r* (*enraonar*, *somris*), la qual té el so fort.

126. Enmig de paraula i entre vocals escrivim dues *rr* (*terra*, *córrer*, *sorra*).

Són excepció i per tant s'escriu una sola *r*, la qual té so fort, després dels prefixos *a*, *anti*, *mono*, *contra*, *supra*, *bi*, *tri*, etc. Exemples: *aritmíic*, *antiràbic*, *monorítme*, *contrarevolució*, *suprarenal*, *birectangle*, *trirectangle*.

També s'escriuen amb una *r*, però separant els components amb un guionet, les paraules compostes de substantiu i adjectiu i de verb i nom.

Així: *barba-ros*, *cara-redó* (substantiu i adjectiu).
Penja-robres, *busca-raons* (verb i nom).

127. S'escriuen amb *r* final: tots els infinitius aguts: *portar*, *haver*, *sentir*, *fer*.

Tots els infinitius plans que no acaben en *-re*: *créixer*, *conéixer*, *vèncer*. (Però sense *r* final: *cabre*, *vendre*, *riure*.)

Tots els noms substantius o adjectius els femenins o derivats dels quals presenten una *r*: *clar*, *madur*, *flor*, *xiprer*.

Tots els substantius formats amb els sufixos *-ar* (col·lectius o de lloc): *canyar*; *-er* (noms de persona, de lloc, d'instrument, de planta): *fuster*; *-or* (noms abstractes derivats d'adjectius i de verbs): *blancor*; *-dor* (noms de lloc, instrument: *rebedor*, *espolsador*).

Cal posar esment en l'ús de la *r* en final de paraula, puix que en alguna comarca valenciana la pronúncia popular suprimeix este so. Així: *rectó*, *doctó*, *fusté*, *darré*, *podé*, mentre que la grafia exacta és la indicada i que aplicada a estos casos fa: *rector*, *doctor*, *fuster*, *darrer*, *poder*.

En algunes comarques, com la Marina, Dènia, etc., i sobretot dins la ciutat de València, és pronunciat per algú: *pèdrer*, *vèndrer*, *riurer*. Esta *r* final dels verbs en *re* és un castellanisme (*perder*, *vender*, *reir*) que cal foragitar de la pronúncia i, naturalment, de l'escriptura. Forma correcta: *perdre*, *vendre*, *riure*, sense *r* final.

EXERCICIS

a) Escriviu els infinitius de les formes verbals següents:

Comptava, portaré, menjaría, comenci, anava, havia, voldré, puc, sentia, compadiré, aplaudirás, beneiré, donava, feia, deia, duia, tem, espremia, vencia, creixem, coneixeu, sóc, corregut, perdiem, rebrem, absolia, venut, respost, cauré, bevies, riurás, clourem. Així: comptava = comptar; portaré = portar.

b) Escriviu els primitius de les paraules següents:

Claredat, lleugeresa, madura, darrerries, floria, adolorit, poruga, xipreret, pintora, carreró, senyoret, doctoral, papereria, calorós, pastoret, escalforeta, fusteria, espolsadora, gallineret, ploràner. Així: claredat = clar; lleugeresa = lleuger.

c) Suprimiu el signe + de les paraules compostes següents i escriviu-les segons s'ha indicat (regles 125 i 126), intercalant un guionet o no:

Contra + registre, barba + ros, contra + revolució, supra + renal, busca + raons, bi + rectangle, cara + redó, bi + refringent, cerca + renous, a + ritmic, anti + religiós, penja + robes, mono + rim, salta + regla.

Lliçó 26

US DE X - IX

128. En principi de paraula s'escriu *x* per a representar el so de *ch* espanyola (*xic*, *xiular*, *Xelva*) i per a representar el so anomenat *xeix* (*Xàtiva*, *xarop*, pronunciat per alguns valencians *Eixàtiva*, *eixarop*).

129. Enmig de paraula i darrere *a*, *e*, *o* i *u* s'escriu *ix*. Exemples: *faixa*, *peix*, *boix fluix*.

I darrere de consonant s'escriu *x*: *panxa*, *punxa*, *marxa*, per a representar el so de *ch* espanyola.

130. Enmig i en final de paraula el so anomenat *ics*, o siga el so de *c* seguit de *s* (*cs*) o de *g* seguit de *s* (*gs*), és representat per *x* i solament s'usa en noms d'origen erudit els corresponents espanyols dels quals presenten una *x* o bé una *j*. Exemples: *convex*, *òxid*, *text*, *excursió*, *expiar*.

EXERCICIS

a) Omplir els buits de les frases següents amb aquestes paraules:

Xarop, *disbauxa*, *xifra*, *punxar*, *marxar*, *guix*, *clixé*, *rauxa*, *nauxer*, *calxa*, *madelxa*, *eixam*, *eixamplar*, *gruix*.

1. He begut un ... de taronja.
2. Obtingué una gran ... de vots.
3. En collir les roses es va ... el dit.
4. Va ... ahir a Castelló i València.
5. Té una Venus de ...
6. Esta fotografia té un ... estupend.
7. Una ... de vent arrencà un arbre.
8. Ha estat feta una ... només en licors.
9. El ... ha fet la travessia de l'Atlàntic.
10. Obri la ... i porta'm el paquet que hi ha.
11. Em donà un ... d'abelles.
12. No volia ... el seu jardí.
13. Pel fil treurem la ...
14. Esta paret té trenta centímetres de ...

b) Escriviu els plurals de les paraules següents:

Axioma, *excellent*, *extensió*, *eixamplament*, *flexió*, *punxó*, *index*, *examen*, *ortodox*, *eixugamà*, *exemple*, *aixadella*, *complexió*, *expiació*, *moixó*.

Així: *axioma* = *axiomes*, *excellent* = *excellents*.

Lliçó 27

US DE LA Ç

131. La lletra ç (c trencada) té el so de s sorda i s'escriu davant *a, o, u* i en final de paraula, però mai no s'usa davant *e, i*. Escrivim *vencèm, vencia; felicitat, felices*; però *venç, vençut; felïç, felïços*.

132. A les formes de verb amb *c* corresponen les formes germanes amb ç (dins les diferents formes d'una mateixa paraula, o dins les paraules d'una mateixa família). Exemples: de *comerciar, comerç; de places, plaça*.

133. S'escriuen amb ç les paraules derivades que terminen en *-ança* i *-ença*: *enyorança* (d'*enyorar*); *esperança* (d'*esperar*); *fermança* (de *fermar*).

134. S'escriuen amb ç els adjectius d'una sola terminació acabats en so de s sorda: *audaç, capaç, veraç, felïç, atroç* i els adverbis terminats en *-ment*: *audaçment, felïçment, atroçment*.

135. S'escriuen amb ç les paraules següents i llurs derivats:

Agençar, alçar, amenaçar, arç, argenç, arromançar, arronçar, avançar, avenç, balanç, balança, balbuç, boç, braç, ça (adverbi), *cabeç, cabeça, caçar, calç, calça, calçotets, calçar, cançó, capçal, capçana, capçó, capçar, cercç, ço, començar, comerç, curaçao, destroçar, dolç, dreçar, encalçar, eriçó, eriçar, escorç, escorça, escurçó, esmerçar, estruç, faç* (substantiu), *façana, falç* (substantiu), *força, França, glaç, jaç, llaç, llança, llençar, llenç, llençol, lliça, lliçó, lluç, maça* (nom d'instrument), *mançanilla, març, novençà, onça, peça, pedaç, pinça, pitan-*

ça, pla.a, plançó, Provença, puça, raça, solaç, terç, terça, torçar, torçó, traç, traça, varíça, veça.

Si comparem el valencià amb el castellà vorem que a la z espanyola no correspon sempre ç, sinó que unes vegades cal escriure ç (*esfuerzo: esforç*); altres, s (*arroz: arròs*), i altres, ss (*azud: assut*). Per això no es pot donar una regla ortogràfica basada en la tal comparació. Per a l'ús correcte de la ç és bastant recordar les tres primeres regles i recordar la llista de paraules amb ç. En cas de dubte consulteu el *Vocabulari Ortogràfic Valencià* o un bon Diccionari.

EXERCICIS

a) Copieu les paraules següents i substituïu els punts amb ç o s, segons calga.

Descal.ar, defen.a, pen.a, balan., dan.ar, comen.ar, noven.ana, feli., can.ar, gla.ar, an.a, esperan.ar, ofen.a, pan.a, creen.a, dispen.a, den.a, enyoran.a, pla.a.

b) Copieu les frases següents i substituïu els punts amb ç o s, segons corresponga:

1. *El senyor X. no vol finan.ar el nostre comer. d'arròs.*

2. *Tinguem present la renaixen.a del País Valencià.*

3. *Cal al.ar, real.ar i exal.ar la llengua valenciana.*

4. *El ca.ador va ca.ar un estru. a la porta de sa casa.*

5. *Primer m'agafà del bra. i després m'abra.à.*

6. *Volia destro.ar les lli.ons del mes de mar..*

7. *Es va agen.ar un llen.ol de llen..*

8. *Apeda.ava una cal.a sense esperan.a de fer-ho bé.*

9. *La for.a de la ra.a.*

10. *Amb la fal. va tra.ar unes ratlles amb poca tra.a.*

11. *Fón un acte auda.ment portat a terme.*

12. *Feli.ment la llan.a no destro.à la cap.a de cartó.*

Lliçó 28

US DE LA S - SS - Z

136. El valencià posseïx una *s* sorda o forta (*savi, pensa, pas*) i una *s* sonora o suau (*casa, nosa, grisa*).

137. En principi de paraula el so de *s* sorda és representat per *s*, i el de *s* sonora, per *z*. Exemples: *savi, sentir, sostre; zero, zèfir, zona*.

Igualment es representen enmig de paraula entre una consonant i una vocal. Exemples: *dansa, premsa, dacsà, colze, donzella, benzina*.

Excepcions: el prefix *trans* (*transatlàntic*) i les paraules *endinsar* i *enfonsar*.

138. Entre dues vocals, el so de *s* sonora és representat generalment per *s*, i el de *s* sorda, per *ss*. Exemples: *casa, desembre, camisa; grossa, rossa, possible*.

139. S'escriu *z* entre dues vocals, i no *s*, ni *ss* ni *ç*, en les paraules cultes d'origen grec. Exemples *amazona, àzim, trapezi*; les terminacions en *-zoic* (*paleozoic*) i *-zoari* (*protozoari*) i les començades per *zoo* (*zoologia, zootècnia*).

140. S'escriu *s* i no *ss* darrere els prefixos llatins *ante, contra, entre, sobre, supra, uni, bi, tri*, i els prefixos grecs *a* (privatiu: *asimètric = no simètric*), *anti, hipo, para, mono, tri, tetra, poli*, etc. Exemples: *antesala, contra-segell, entresuar, sobresaturar, suprasensible, unisexual, bisectriu, trisecció; asèptic, antisocial, hiposulfít, parasintètic, monosèpal, disíl·lab, polisulfur*.

141. S'escriuen amb *s*, *ss* els sufixos de derivació *-as*,

-assa (-ass-), -is, -issa (-iss-), -ús, -ussa (-uss-), -dis, -dissa.
 Exemples: canemàs (de cànem), cuirassa (de cuir), vergassada (de verga), pinassa (de pi). També carabassa, fogassa, rabassa, mostassa; embarassar, granissar, bardissa, llonganissa; canyís (de canya), pedris (de pedra).
 També panis, pastís, vernís, mestís...

EXERCICIS

a) Copieu les paraules següents, substituint els punts amb z o s, segons calga:

.abata, .ina, don.ell, .ig-.ag, col.ada, .ona, .elador, tran.ició, .enat, .onoritat, prem.at, tran.itori, .odiac, dan.ar, .enital, .ebra, ben.ina, .ingar, endin.ava, enfon.a.

b) Copieu les paraules següents, substituint els punts amb s o ss, segons calga:

Hortali.a, mu.eu, adhe.ió, ve.ar, fra.e, plomi.ol, pro.àpia, cri.i, carni.er, sínte.i, gro.a, pro.èlit, anti.emita, po.e.ió, poli.ulfur, di.oldre.

c) Copieu les vint paraules següents, substituint els punts amb ç, c o z, segons calga:

En.endre, Bi.anci, paleo.oic, .endra, ama.ones, .igró, cabe.a, col.e, temen.a, descal.ar, esmor.ar, adre.ar, for.a, .odiac, o.on, topa.i, far.ir, cator.e, o.ell, quin.ena.

d) Substituïu els punts amb s, ss, ç o z, segons calga:

1. Els go.os es menjaven la carnu.a.
2. Porta una pelu.a pel coll.
3. El llaurador herba.ava el bancal.
4. La coloma.a és bona per als horts.
5. La duque.a marxà a l'estranger.
6. Venus és una dee.a de la pagania.
7. La mestre.a ja fa llegir en valencià a les nenes.
8. La metge.a llegirà un discurs.

9. *Les imatges poètiques li són fugi.eres.*
10. *L'encega la lluï.or dels miralls.*
11. *Després de grani.ar s'a.erenà l'hora.*
12. *Es menjarà la llongani.a que comprí al carni.er.*

Lliçó 29

SOBRE LES PARAULES COMPOSTES

142. En general les paraules compostes s'escriuen unint els diferents elements formant una sola paraula: *capgirar*, *apagallums*, *portamonedes*, perquè tenen la força d'una sola paraula.

Però s'han d'escriure amb un guionet entre llurs elements en els casos següents:

143. Quan el primer element acaba en vocal i el segon comença en *r*, *s* o *x*. Exemples: *busca-raons*, *gira-sol*, *escura-ximeneres*.

144. Quan estan composts de dos adjectius del tipus *històrico-arqueològic*. Exemples: *Físico-matemàtic*, *plano-convexa*, *hispano-americà*, *greco-llatí*. També *sord-mut*.

145. Quan són composts amb els prefixos *pseudo*, *sots*, *vice*, *ex*. Exemples: *pseudo-apòstol*, *sots-inspector*, *vice-president*, *ex-secretari*. També *pre-rafaelista*, *no-res* (substantiu), *despús-ahir*, *poca-vergonya*, etc.

146. Les paraules *cap-i-cua*, *nord-est*, *adéu-siau*, *bumbum*, *gori-gori*, *zig-zag*, *vint-i-u*, *vint-i-dós*, etc.

EXERCICIS

Suprimiu el signe + de les paraules compostes que hi ha en les frases següents i substituïu-lo intercalant un guionet o no:

1. He deixat el capell en el penja+robes.
2. Va vindre un home cama+sec i barba+ros.
3. El porta+llapis li costà vint+i+cinc cèntims.
4. Tenia una botella d'aigua+moll.
5. Comprà un espanta+mosques despús+ahir.
6. El teu fill és un tasta+olletes i un plora+miques.
7. El serbo+croata que coneixem és un lletra+ferit.
8. El vice+president del Comitè hispano+suis.
9. Despús+demà vorem què fa eixe poca+pena.
10. Pren el compta+gotes.
11. Posa't el guarda+pols.
12. El sord+mut es dedicava a resoldre trenca+caps.
13. L'estira+cordeta s'ha fet agrana+càrrers.
14. L'auto+mòbil té trencat el guarda+rodes.
15. Després de contra+dir ens digué: Adéu+siau.
16. Has vist ja "La Venta+focs"?
17. Farem una Exposició Històrico+Arqueològica.
18. El salta+taulells és un busca+raons.
19. Antoni és molt prim+mirat.
20. L'ex+rector collecciona cap+i+cues.
21. És unà columna pre+romana.
22. Visitarà el nord+est d'Europa.
23. Tocaren a mata+degolla.
24. És una aigua minero+medicinal.

Lliçó 30

SOBRE ELS PRONOMS FEBLES

147. *Els pronoms febles revestixen formes diferents segons que vagen davant o darrere del verb i este comence o termine en consonant o vocal (o h). Estes formes són:*

Primera forma:

me te se nos vos lo la los les li hi ho ne

Segona forma:

'm 't 's 'ns us 'l — 'ls — — — — 'n

Tercera forma:

em et es ens — el — els — — — — en

Cuarta forma:

m' t' s' — — l' l' — — — — n'

148. Quan els pronoms febles van davant del verb s'apostrofen si el verb comença en vocal o *h*. Exemples: *m'escriu, t'adorms, s'acosta, l'aprovaren, l'han vista.*

Quan va darrere el verb s'ajunten a ell amb un guionet, fora del cas en què calga apostrofar-los. La pronúncia ens guiarà per a escriure'ls correctament. Exemples: *donu-me, posa-li; dona'm, vore'l.*

149. Quan el pronom va davant del verb i forma síl·laba a part s'escriu sense guionet ni apòstrof. Exemples: *em diu, us deia, li parla.*

150. Davant o darrere del verb poden anar dos o tres pronoms febles que se separen amb un guionet o bé amb un apòstrof, segons la regla per a un sol pronom. La pronúncia, però, ens serà una bona guia. Exemples: *dóna-me-la, espereu-nos-hi, deixa'ns-la, digueu-me'l, pinta-te-la, pinta-te'l, fes-ho; menjar-se-me-la, posar-se-te'l, se te la posa, se m'ho rebenta, se te l'emporta.*

151. Els pronoms febles mai no s'apostrofen per contacte amb una altra paraula que no siga un verb o un altre pronom feble.

Així, no escriurem: *no'm vol, sinó no em vol; no ella'l mirava, sinó ella el mirava; no el pare'ns ho diu, sinó el pare ens ho diu.*

EXERCICIS

a) Copieu les paraules següents, separant-ne convenientment amb un apòstrof o guionet, o sense, les combinacions de verb i pronom feble:

Diguesme, escriviunos, rentante, banyunos, alçarse, escriuli, traulo, prenlos, culla, porteules, fesho, vèshi, dune, escriurem, mirans, rentat, combatreus, perdres, enviali, portal, portals, portala, traureles, miraho, anarhi, trauren; emtrau, ensmira, etveu, usmiren, esveu, lidic, elporten, elsfan, laduien, lesfeen, hopaguen, hivan, envenen; mescoltava, ensescoltava, tentenia, usescriu, salça, liharespost, lhatret, elshatret, hoescoltava, hihapujat, nhavia.

b) Copieu les paraules següents, separant-ne convenientment les combinacions de verb i els dos pronoms febles:

Anarmen, deixamen, menrecordaré, menhapres, fixarhmi, mhipensaré, fesmho, donamho, mhopen, poseumeles, melesposa, deixumela, simelaprengües, cullmels, melsdóna, csmel, nomelportes, melhapres, anemnosen, ensenrecordem, ensnhanportat, porteunoshi, disnosho, escriurensho, enshodirà, dónansles, enslesenvia, enslhandonat.

c) Copieu les paraules següents separant-ne convenientment les combinacions de verb i el tres pronoms febles:

Semhiconeix, posarsetho, menjarsetela, enslhiposa, melhiposa, traumelen, elsnhiposa, menjarsetel, menjar-sensel, setemposa (al davant), sensemposa (al davant), sensenriu, setelmenja, setelhamenjat, senselmenja, senslhamenjat.

MORFOLOGIA

Lliçó 31

EL NOM SUBSTANTIU

152. Nom substantiu és la paraula que servix per a anomenar les persones, els animals i les coses. Pot ésser del gènere *masculí* o del *femení*, els quals es diferencien sovint solament en la terminació.

153. El femení, es forma, generalment, afegint al masculí la terminació *a*. Exemples: *fill*, *filla*; *forner*, *fornera*; *fillol*, *fillola*.

154. Si el masculí acaba en vocal forta, el femení acaba en *-na*. Ex.: *germà*, *germana*; *cosí*, *cosina*; *lleó*, *lleona*.

155. Quan el masculí acaba en consonant forta, generalment es canvia en consonant suau seguida de *a*. Ex.: *nebot*, *neboda*; *llop*, *lloba*; *amic*, *amiga*. Altres vegades afegix una *a*. Ex.: *gat*, *gata*; *nét*, *néta*.

156. A alguns masculins en *s* correspon femenins en *-ssa*. Ex.: *gos*, *gossa*; *ós*, *óssa*.

157. Molts noms masculins passen al femení afegint el sufix *-essa*. Ex.: *abat*, *abadessa*; *sastre*, *sastressa*.

El femení de *príncep* és *princesa*.

Els femenins de *emperador*, *actor* i *institutor* són *emperadriu*, *actriu*, *institutriu*.

Els femenins de *rei*, *heroi* i *gall* són *reina*, *heroïna* i *gallina*.

158. Hi ha noms que canvien la e en què termina el masculí en a. Ex.: *mestre*, *mestra*; *alumne*, *alumna*.

159. Hi ha noms masculins que tenen un femení d'arrel distinta. Ex.: *home*, *dona*; *pare*, *mare*; *marit*, *muller*.

160. Hi ha noms d'animals que tenen una mateixa paraula per al masculí i per al femení i es distingixen afegint *mascle* o *femella*. Ex.: *rossinyol*, *escarabat*, *mosquit*.

161. A molts noms d'ésser i d'objectes els és atribuït gènere, ja que no en tenen de propi. Diem que són masculins si davant d'ells podem posar l'article *el*, i femenins si podem posar l'article *la*. Ex.: *el llit*, *el pi*, són masculins, i *la pilota*, *la carxofa*, són femenins.

162. Hi ha noms en valencià que no tenen el mateix gènere que en espanyol i que sovint l'equivoquem. Ex.: *l' (el) avantatge*; espanyol, *la ventaja*. *El corrent*; esp., *la corriente*. *El costum*; esp.; *la costumbre*. *El senyal*; esp., *la señal*. *El llegum*; esp., *la legumbre*. *La calor*; esp., *el calor*. *La fi* (=acabament, final); esp., *el fin*.

EXERCICIS

a) Poseu en femení els següents noms masculins: *fillol*, *gat*, *lleó*, *padri*, *cunyat*, *cabrit*, *espòs*, *gos*, *deixeble*, *sogre*, *sastre*, *diable*, *metge*, *príncep*, *actor*, *gall*, *rossinyol*, *pinsà*, *gendre*, *cavall*.

b) Poseu en masculí els següents noms femenins: *neta*, *senyora*, *fadrina*, *órfena*, *lloba*, *hereua*, *alumna*, *poetessa*, *apotecariessa*, *institutriu*, *heroïna*, *perdiu*, *egua*, *somera*, *reina*, *princesa*, *tia*, *duquessa*, *emperadriu*, *deessa*.

c) Poseu l'article *el* o *la*, *els* o *les* (segons el gènere que té en bon valencià) en les frases següents:

1. *L'actriu féu molt bé ... paper d'abadessa.*—2. *L'escolà no volia fer ... senyal de la creu.*—3. *Ens ofega ... calor.*—4. *Es menjaven ... llegums del sopar.*—5. *... corrent elèctric el llança a ... corrent de l'aigua.*—6. *Té ... costum de gitar-se tard.*—7. *... avantatge que porta és de cinc minuts.*—8. *... fi de la novel·la no m'agrada.*—9. *El mort tenia ... senyal al braç.*—10. *S'acaben ... antics costums de l'horta.*

Lliçó 32

EL PLURAL DELS NOMS

163. El plural dels noms es forma per regla general, afegint una *s* al singular. Ex.: *pare, pares; remei, remeis; ram, rams.*

164. En passar els noms del singular al plural sofríen, generalment, modificacions.

Els acabats en *a* no accentuada canvien la *a* en *e* seguida de *s*. Ex.: *cara, cares; problema, problemes.*

Si aquesta *a* no accentuada va precedida de *c, g, ç, j, qu* o *gu*, no sols canvia la *a* en *e*, sinó la consonant esmentada en *qu, gu, c, g, qu* i *gü*. Ex.: *mica, miques; braga, bragues; raça, races; truja, truges; Pasqua, Pasqües; manigua, manigües.*

165. La majoria dels noms acabats en vocal forta forma el plural afegint *-ns* al singular. Ex.: *pa, pans; capità, capitans; volcà, volcans.*

N'hi ha, però, d'altres que formen el plural afegint simplement una *s*. Ex.: *café, cafès; mercè, mercès; dominó, dominós.*

Els noms *home, orfe, cove, marge, terme, jove, verge, ase, rave*, tant fan el plural en *s* com en *-ns*.

166. Els noms masculins acabats en *ç* formen el plural afegint *os* al singular. Ex.: *braç, braços*.

Els femenins acabats en *ç* afegixen una *s*. Ex.: *falç, falçs; calç, calçs*.

167. Els noms acabats en *s* formen el plural afegint *os* al singular. Ex.: *as, asos; vals, valsos; vers, versos*.

Però els noms plans i esdrúixols acabats en *s* són invariables. Ex.: *llapis, omnibus*. També són invariables: *temps, fons, dilluns, dimarts, dimecres, dijous, divendres* i els femenins en *s*. Ex.: *la pols, les pols*.

168. Hi ha noms en singular acabats en *s* que passen al plural doblant la *s* i afegint *os*.

Són els polisíl·labs acabats en *às, és, is, òs, ós, ús*. Ex.: *compàs, compassos; accés, accessos; vernís, vernissos; arròs, arrossos; colós, colossos; pallús, pallussos*.

A més a més, doblen *s* davant *os* els noms *nas, pas, bres, interès, ris, gos, os, ós, cos, cós, mos, tros, bus* i *rus*.

Hi ha excepcions (noms que no doblen la *s* davant *os* en passar al plural): *gimnàs, avis, compromís, país, espòs, abús, andalús* i pocs altres.

169. Els monosíl·labs *as, gas, cas, mas, ras, vas, mes, bes, fris, pis, clos, fus, ús* i *nus* tampoc no doblen la *s* en passar al plural.

170. Els noms acabats en *ix* (palatal fricativa) fan el plural afegint *os* al singular. Ex.: *peix, peixos; calais, calaixos; boix, boixos*.

Així mateix els acabats en *tx* (palatal africada): *despatx, despatxos*.

Els acabats en *st, xt, sc* fan el plural segons la regla general afegint *s* al singular. Ex.: *gust, gusts; presupost, presuposts; pretext, pretexts; bosc, boscs*.

Cal dir que els acabats en *st, xt, sc*, poden fer també el plural en *os*: *test, testos; bosc, boscos*.

171. Els noms acabats en *g* (escrita *ig* o *g*) formen

el plural afegint una *s* al singular. Ex.: *boig, boigs; desig, desigs; roig, roigs.*

També es diuen els plurals en *-os*: *bojos, rojos, mitjos, desitjos, bolitjos, passejos, safaretjos, etc.*

EXERCICIS

a) Passeu al plural els noms següents:

Carbó, obús, pedaç, compromís, llengua, dimarts, gust, carro, colomí, marge, terrós, sedàs, lluç, fred, fenomen, congrés, tapis, espòs, rus, llapis, calaix, faig, sang, fre, home, falç, compàs, somris, tramús, temps, greix, passeig, pretext, despatx, índex, abús, colós, interès, cas, pes, adreç, baixà, farga, serp, huracà, orfè, lliç, calç, domàs, barnús, crucifix, ésquitx, post, oca, pi, pasqua, clixé, orgue, pis, boix, desig, canyís, plaça, rave, cabàs, host, esforç, pluja, pagaré, fus, corretja, bambú, ús, fracàs, pastís, menú, roig, terraplé.

b) Passeu al plural les següents frases:

1. *L'arbre no deixa vore el bosc.*
2. *La fusta d'aquesta cadira és d'un faig meu.*
3. *Va vindre un home molt lleig.*
4. *Aquest peix és prou car.*
5. *He comprat el llapis verd.*
6. *Un andalús menja anís.*
7. *Ara ve l'home de l'ase.*
8. *La paret del pis.*
9. *El landó té un esquinq.*
10. *La pols que cau del tamís.*

Lliçó 33

L'ARTICLE

172. Davant dels noms s'usa sovint una paraula curta anomenada article.

173. L'article pot ésser de dues classes: *definit* o *indefinit*. L'article *definit* servix per a designar no un o més éssers o objectes qualsevol, sinó un o més éssers o objectes determinats. Així: *Ha vingut EL pare del meu amic* (vol dir no *un pare qualsevol*, sinó *un pare determinat*: el del meu amic).

174. Les formes de l'article definit són: *el* (masculí); *el banc*; *la* (femení); *la casa*; reductibles a *l'* (masculí i femení) davant vocal o *h*: *l'elefant*, *l'escola*, *l'hort*, *l'hora*.

El plural de *el* és *els* (*els dies*); el plural de *la* és *les* (*les cadires*).

175. L'article indefinit té les formes *un* (masculí): *un home*; *una* (femení); *una dona*. És a dir, *un home qualsevol*, *una dona qualsevol*.

El plural de *un* és *uns* i el plural de *una* és *unes*: *uns carrers*, *unes danses*.

176. En algunes contrades del País Valencià usen l'article definit davant els noms propis (*article personal*); *el Pere*, *la Maria*, *l'Antoni*.

S'usa, encara, com article personal, *en*, *na*, *n'*. Ex.: *en Pere*, *na Dolors*, *n'Antonia*; de vegades pren el caracter de tractament: *En Jaume I*, *N'Ausiàs March*, *N'Eli-sabet de Villena*.

177. Els articles *el* i *els* es contrauen amb les preposicions *a*, *de* i *per*; les contraccions són: *al*, *als*, *del*, *dels*, *pel* i *pels*, però *l'* no es contrau davant vocal o *h*. Així: *a l'hora*, *de l'arbre*, *de l'hort*.

178. L'article *la* no es contrau davant paraules femenines començades en *i* o *u* febles (porten o no *h* davant). Exemples: *la Universitat*, *la humitat*, *la idea*, *la història*. (V. § 81.)

179. Hi ha noms com *llum*, *fi*, *son*, *vall*, *clau* i altres, que unes vegades porten l'article *el* i altres *la*, segons què signifiquen. No és igual: *el llum* que *la llum*; *el fi* que *la fi*; *el son* que *la son*; *el vall* que *la vall*; *el clau* que *la clau*.

180. Un cert nombre de noms abstractes acabats en *or* (*amor*, *ardor*, *clamor*), que el llenguatge corrent fa masculins, en llenguatge literari poden fer-se femenins, com en valencià antic. Ex.: *la clamor de les gents*; *eixa dolor grandíssima*; *la color obscura de la pell*.

EXERCICIS

Substituïu la ratlleta per l'article definit corresponent davant els noms següents i destrieu-los en dues llistes, l'una de noms masculins i l'altra de femenins:

— *taula*, — *llit*, — *vespa*, — *gat*, — *llibre*, — *tinta*;
— *arbre*, — *àguila*, — *ull*, — *ala*, — *oca*, — *hectolitre*,
— *galliners*, — *flors*, — *hostes*, — *ungles*, — *històries*; —
carrers, — *farbalans*, — *padrins*, — *temors*, — *fervors*.

b) Substituïu la ratlleta per l'article indefinit corresponent:

1. *Va vindre* — *dona a vendre'm* — *panses*.
2. *Hi havia paquets damunt* — *taula*.
3. *No pesà més de* — *tres lliures*.
4. *Passí per* — *carrer que no coneixia*.

5. *Han donat — flors a — senyora.*

6. *Passen — homes per la via.*

c) Poseu en singular els noms següents:

Als hospitals, els humils, dels albats, pels camins, les ungles, els arrossos, les egües, les unitats, les humitats, les universitats, les històries, dels escorpins, pels catàlegs, als homes, els actors, als hostes.

Lliçó 34

L'ADJECTIU QUALIFICATIU

181. *Adjectiu qualificatiu* és una paraula que, aplicada a un substantiu, indica una qualitat de l'ésser o de l'objecte designat per aquest substantiu. Ex.: *raïm* AGRE; *home* VALENT; *dona* SANTA.

182. Hi ha adjectius que tenen dues terminacions: una masculina i una altra femenina. Ex.: *home* SEC, *dona* SECA; *cavall* BLANC, *egua* BLANCA.

183. En general, l'adjectiu femení es forma afegint una *a* al masculí. Ex.: *fred*, *freda*; *mal*, *mala*; *novell*, *novella*.

184. Alguns adjectius masculins terminats en *t* fan el femení en *da*. Ex.: *folgat*, *folgada*; *enraonat*, *enraonada*; *apesarat*, *apesarada*.

185. Alguns adjectius masculins acabats en *e* i *o* fan el femení substituint la *e* i la *o* per *a*. Ex.: *exacte*, *exacta*; *còmode*, *còmoda*; *fofo*, *fofa*.

186. Alguns adjectius terminats en *c* fan el femení en *ga*. Ex.: *grec*, *grega*; *groc*, *groga*; *poruc*, *poruga*.

187. Els masculins *oblic*, *inic*, *propinc*, *ventriloc*, passen al femení substituint la *c* per *qua*. Ex.: *obliqua*, *iniqua*, *propinqua*, *ventriloqua*.

188. Alguns adjectius terminats en *s* passen al femení doblant la *s* abans de afegir la *a*. Ex.: *gras*, *grassa*; *escàs*, *escassa*; *espés*, *espessa*.

189. Els masculins *boig* i *roig* fan el femení *boja* i *roja*. *Mig* i *lleig* fan en el femení *mitja* i *lletja*. *Nul* fa *nulla*, i *tranquil* fa *tranquilla* (i també *tranquila*).

190. Els adjectius terminats en vocal forta formen el femení afegint *na* al masculí. Ex.: *bla*, *blana*; *ple*, *plena*; *bo*, *bona*.

191. Els adjectius en *au*, *iu*, *ou*, passen al femení, generalment, canviant *u* per *v*. Ex.: *blau*, *blava*; *viu*, *viva*; *nou*, *nova*. I els acabats en *eu* fan el femení en *ea*. Ex.: *europèu*, *europèa*. Els adjectius *joliu*, *hereu*, *romeu* fan el femení *joliua*, *hereua*, *romeua*.

192. Hi ha adjectius que mantenen per al femení la mateixa terminació que en masculí. Són els adjectius anomenats d'una sola terminació. Ex.: *audaç*, *filial*, *vulgar*, *millor*, *tricolor*, *constant*, *amable*, *insigne*, *hipòcrita*, *gran*. (Vegeu §§ 77 al 80.)

193. Per a saber si un adjectiu és d'una sola terminació o de dues basta notar si en formar el corresponent adverbí terminat en *-ment* s'afegix una *A* entrè l'adjectiu i la terminació *-ment*.

De *general* es forma *generalment* (no afegix *A* després de *general*); doncs *general* té una sola terminació. De *clar* es forma *clarament* (afegix *A* després de *clar*); doncs *clar* té dues terminacions, una per al masculí: *clar*, i una altra per al femení: *clara*. (Vegeu §§ 77 al 80.)

194. El plural dels adjectius es fa segons les regles dels noms substantius. Cal notar que els d'una terminació acabats en *a*, *ic*, *oc* tenen dues formes en plural: l'una per al masculí i l'altra per al femení. Ex.: *feroç*, *feroços* i *feroces*; *audaç*, *audaços* i *audaces*; *feliç*, *feliços* i *felices*.

EXERCICIS

a) Copieu els adjectius següents i al costat de cada un d'ells poseu els corresponents femení singular i el masculí i femení plurals:

Prim, dolç, xop, fals, car, dens, clar, ferm, net, savi, brut, inèdit, trist, adequat, menut, mut, amic, rònc, aràbic, llarg, centrifug, anàleg, pròdig, precis, seriós, malaltís, plegadís, ros, boig, lleig, seré, valencià, dejú, efectiu, tou, hebreu, garxo, culte, pobre, esquerre.

Així:

Prim, prima, prims, primes.

b) Copieu els adjectius següents, destriant-los en dues llistes, primera els d'una sola terminació i segona els de dues terminacions:

Fosc, idiota, ras, rus, negre, insigne, esclau, elegant, lent, geperut, iracund, escolar, laic, rebel, millor, alegre, incòmode, inert, suau, seré, indígena, sacríleg, dòcil, prudent.

Lliçó 35

L'ADJECTIU DEMOSTRATIU I EL POSSESSIU

195. Són *determinatius* aquells adjectius que posats davant un nom fixen, precisen o limiten el significat del substantiu. Així, quan diem la *meua mare*, apliquem el nom *mare* no a totes les mares, ni a una mare qual-sevol, sinó solament a una mare: la *meua*. Doncs la paraula *meua* és un *adjectiu determinatiu*.

196. Hi ha diferents classes d'adjectius determinatius: *demonstratius*, *possessius*, *numerals*, *quantitatius*, *indefinitus*, *interrogatius* i *relatius*.

197. Els *adjectius demostratius* són: *aquest*, *aqueix*, *aquell*.

Formes del singular:

MASCULINS:

aquest o *est*.
aqueix o *eix*.
aquell.

FEMENINS:

aquesta o *esta*.
aqueixa o *eixa*.
aquella.

Formes del plural:

MASCULINS:

aquests, *aquestos* o *estos*.
aqueixos o *eixos*.
aquells.

FEMENINS:

aquestes o *estes*.
aqueixes o *eixes*.
aquelles.

Ex.: *aquest llibre*, *est home*; *aqueixa dona*, *eixa taula*, *aquells dies*; *eixes joves*; *esta façana*.

El valencià parlat ha abandonat l'ús de *aquest* i *aqueix*; seria, però, convenient que tractàrem de reintroduir-los en la llengua literària, al costat d'*est* i d'*eix*; com ho seria també, a judici nostre, que en usar *aquests* dos demostratius (*est* i *eix*), donàrem, en el masculí singular, la preferència a les formes arcaïques *est* i *eix* sobre les populars *este* i *eixe*.

198. Els *adjectius possessius* són: *meu*, *teu*, *seu*, *nostre*, *vostre*, *llur*.

Formes del singular:

MASCULINS:

meu
teu
seu
nostre
vostre

FEMENINS:

meua
teua
seua
nostra
vostra

Formes del plural:

MASCULINS:

meus
teus
seus
nostres
vostres

FEMENINS:

meues
teues
seues
nostres
vostres

Ex.: el *meu* pare, la *meua* llibreta, el *teu* oncle, el *seu* germà, la *nostra* associació, les *nostres* idees.

199. Davant un substantiu, generalment nom de parentiu, els possessius febles *mon*, *ton*, *son* reemplacen el *meu*, el *teu*, el *seu*.

Formes del singular:

MASCULINS:

mon
ton
son

FEMENINS:

ma
ta
sa

Formes del plural:

MASCULINS:

mos

tos

sos

FEMENINS:

mes

les

ses

Ex.: *mon cunyat, ton pare, son cosí, ma mare, ses ties.*

200. L'adjectiu possessiu *llur* (en plural *llurs*) vol dir *d'ells* o *d'elles*. No es pot dir: *ha vingut Antoni i LLUR fill*, ni *ha vingut Maria i LLURS fills*. Però sí que es pot dir: *han vingut Antoni i Maria i LLUR fill* (el fill d'ells), o *han vingut Antoni i Maria i LLURS fills* (els fills d'ells).

EXERCICIS

a) Copieu tots els adjectius demostratius i possessius que hi ha en les frases següents i destrieu-los en dues llistes:

1. *En aquella casa vaig trobar el meu gat.*
2. *Les vostres filles han portat aquests vestits.*
3. *Les teues llibretes no són aquestes, sinó aqueixes.*
4. *Aquesta nit aniré a veure la teua obra teatral.*
5. *Aquells dies tan emocionants ja no tornaran en ma vida.*
6. *Sa germana ha pintat aqueixes teles.*
7. *Son sogre viu en aquest poble; hi té sa casa.*
8. *Ha gastat tots els teus béns i queicom dels nostres.*
9. *Aqueixos joves escriuen la nostra llengua.*
10. *Ma casa és menuda per a aqueixes persones; no hi caben.*

b) Copieu les frases següents, adonant-vos de l'ús de *llur, llurs*:

1. Ferran es deixà el seu llibre a casa de son pare.
2. L'orador no parlava segons els seus principis.
3. Eixos homes no guanyen ni per a llur menjar.
4. No sabran posar-se llurs vestits de Carnaval.
5. Que disposen del llur si volen regalar-se més.
6. El capità ens parlà de les seues aventures.
7. No hi podia fer més; era son destí.
8. No hi podien fer més; era llur destí.
9. L'anglesa visitava el país en son automòbil i amb els seus gossos.
10. La mossa cridava les amigues seues.

Lliçó 36

L'ADJECTIU NUMERAL

201. Els *adjectius numerals* servixen per a comptar. Poden ésser: *Cardinals* o *absoluts*, els que ens fan conèixer el nombre (*tres corders*). *Ordinals*, els que ens fan conèixer el lloc o l'ordre (*tercer dia*). *Partitius*, els que indiquen part (*mig litre*). *Collectius*, els que expressen un nombre divers d'objectes, pres com a unitat (*dotzena, parell, centenar*).

202. Els numerals cardinals són d'una sola terminació, llevat dels dos primers. Així: *un, una; dos, dues*. I el *cent*, que té la forma femenina en el plural: *cent, cents, centes*.

203. Hi ha numerals simples i n'hi ha de composts. Aquests, en el llenguatge escrit, porten un guionet entre els elements simples. Els composts amb *vint* porten la conjunció *i*, separada també amb guionets. Així: *vint-i-quatre*.

204. Heus ací com s'escriuen els adjectius cardinals:

<i>u</i> o <i>un</i> : <i>una</i>	<i>vint-i-cinc</i>
<i>dos</i> ; <i>dues</i>	<i>vint-i-sis</i>
<i>tres</i>	<i>vint-i-set</i>
<i>quatre</i>	<i>vint-i-vuit</i>
<i>cinc</i>	<i>vint-i-nou</i>
<i>sis</i>	<i>trenta</i>
<i>set</i>	<i>trenta-u</i> ; <i>-un</i> ; <i>-una</i>
<i>vuit</i>	<i>trenta-dos</i> ; <i>-dues</i>
<i>nou</i>	<i>trenta-tres</i>
<i>deu</i>	<i>trenta-quatre...</i>
<i>onze</i>	<i>quaranta</i>
<i>dotze</i>	<i>cinquanta</i>
<i>tretze</i>	<i>seixanta</i>
<i>catorze</i>	<i>setanta</i>
<i>quinze</i>	<i>vuitanta</i>
<i>setze</i>	<i>noranta</i>
<i>desset</i> (o <i>disset</i>)	<i>cent</i>
<i>divuit</i>	<i>dos-cents</i> ; <i>dues-centes</i>
<i>denou</i> (o <i>dinou</i>)	<i>cinc-cents</i>
<i>vint</i>	<i>set-cents</i>
<i>vint-i-u</i> ; <i>-un</i> ; <i>-una</i>	<i>nou-cents</i>
<i>vint-i-dos</i> ; <i>-dues</i>	<i>mil</i>
<i>vint-i-tres</i>	<i>milió</i>
<i>vint-i-quatre</i>	<i>bilió...</i>

205. Els adjectius ordinals tenen dues terminacions:

primer, primera
segon, segona
tercer, tercera
quart, quarta
cinqué, cinquena; o bé *quint, quinta*
sisé, sisena
seté, setena
vuité, vuitena

<i>nové, novena</i>	<i>quinzé, quinzena</i>
<i>desé, desena</i>	<i>setzé, setzena</i>
<i>onzé, onzena</i>	<i>desseté, dessetena</i>
<i>dotzé, dotzena</i>	<i>divuité, divuitena</i>
<i>tretzé, tretzena</i>	<i>denové, denovena</i>
<i>catorzé, catorzena</i>	<i>vinté, vintena</i>

Tenen tots femeni i llevat dels quatre primers, es formen afegint al cardinal corresponent la terminació *-é*. Exemples: *vinté, vintena; setanta-nové, setanta-novena...*

206. Els numerals partitius són idèntics als ordinals, i es formen del cardinal mitjançant l'addició de la terminació *-é*. Hi ha, però, la forma especial *mig*; de *terç* i *tercer*, sols s'usa *terç*, com a partitiu; en lloc de *desé*, *centé* i *milé*, hom usa habitualment *dècim*, *centèsim* i *millèsim*.

207. A més a més dels numerals collectius *parell*, *centenar*, *miler*, s'usen com a collectius els femenins dels partitius. Ex.: *dotzena, vintena, quarantena*.

Hi ha també els proporcionals *doble, triple, quàdruple...*

EXERCICIS

a) Escriure amb lletres els números següents: 11, 33, 45, 59, 68, 76, 84, 93, 102, 417, 824, 968.

b) Escriure amb lletres els números de les frases següents:

1. *El dia 1r. de Maig.*—2. *Carrer del 9 d'Octubre.*—
3. *Vivia al número 26 de la plaça d'En Jaume 1, 3r. pis,*
- 2.ª *porta.*—4. *Ha comprat una 3.ª part de quilo.*—5. *Va nàixer el dia 8 del mes 6é. de l'any 1899.*—6. *Estava en la 8.ª fila de butaques.*—7. *El tal deixeble fa el 75é. de la llista del 2n. curs.*—8. *Alfons X és l'anomenat Rei Savi.*—

9. *Prengué una dotzena de figues.*—10. *La paret té 12 metres amb 0'25 de llarga.*—11. *Avui és el dia en què resolc la lliçó XXXVI de Gramàtica.*—12. *Som a ... del mes de ... de l'any ...*

c) *Escriure amb lletres les expressions numèriques següents:*

$$0\ 01; 0\ 07; 0\ 005; \frac{1}{4}, \frac{1}{2}, \frac{2}{9}; \frac{16}{24}, \frac{22}{153}$$

Lliçó 37

L'ADJECTIU QUANTITATIU I L'INDEFINIT

208. Els *adjectius quantitatus* expressen quantitat i responen a la pregunta *quant* i *quanta*. Són: *quant, molt, tant, poc, bastant, que, més, menys, massa, manco, força, gens, prou...* Ex.: *quants llibres!, molta gent, tants homes, poc peix.*

209. Aquests *adjectius quantitatus*, solen usar-se seguits de la preposició *de*, llevat *massa, manco, força* i *que*. Ex.: *molta de feina, gens de ganes...*

210. Són de dues terminacions, tant en el singular com en el plural, els *quantitatus* *quant, molt, tant* i *poc; bastant* sols té una terminació per al singular i una per al plural; i els altres són invariables.

211. Els *adjectius indefinits* determinen el nom d'una manera vaga i responen a la pregunta *quants* i *quantes*. Són: *un, algun, tot, mateix, cert, altre, tal, cada, cap, qualsevol*. Ex.: *Algun dia; menja't tot el pa; el seu fill mateix ho confessa; li convenen uns altres aires.*

212. Quan *cada* s'unix a *un* o a *una* es pot dir *cadascun*.

cun i *cadascuna* (però no *casquí* ni *casquina*). *Qualsevol* fa el plural *qualssevol*. Ex.: Una dona *qualsevol*; unes dones *qualssevol*. I són invariables *cada* i *cap*.

EXERCICIS

1. Passeu al plural les frases següents, subratllant-ne els adjectius quantitius:

1. *No sé quanta n'ha demanat.*
2. *Teniu pa? Molt.*
3. *És un any de poca fruita.*
4. *Fa poc negoci.*
5. *Benassal és un poble de bastant aigua.*
6. *Allà hi ha tanta fadrina com al meu poble.*

b) Omplir els buits amb els quantitius següents: *menys, força, que, més, massa, prou.*

1. *Els antics ... homes eren!*
2. *Dóna'm ... pa.*
3. *Tu tens ... llibres que jo.*
4. *Quan vindràs de la ciutat porta'm ... coses.*
5. *Li teniu ... contemplacions.*
6. *Ja hi ha ... aigua al safareig.*

c) Passar al plural les frases següents, subratllant-ne els adjectius indefinits:

1. *Tens llibres? Si, en tinc algun.*
2. *S'ha menjat tot el pa que hi tenia ella.*
3. *Em donà tota la coca.*
4. *És la mateixa tela que m'ensenyà.*
5. *Li convé un altre aire.*
6. *Tal pare, tal fill.*
7. *M'ha dit una certa cosa.*
8. *Compra una llibreta qualsevol.*

Lliçó 38

L'ADJECTIU INTERROGATIU, EL RELATIU
I EL SUPERLATIU

213. L'*adjectiu interrogatiu* s'usa en les frases interrogatives i sols n'hi ha un: *quin*, el qual té la forma femenina *quina* i els plurals masculí i femení *quins*, *quines*. Ex.: *Quin* dia fa?

214. D'*adjectiu relatiu* només n'hi ha un: *qual*, que es fa precedir per l'article definit: *el qual*, i pren la forma femenina *la qual* i els plurals masculí i femení *els quals*, *les quals*. Ex.: He comprat un llibre, *el qual* llibre diu...

215. Cal recordar que l'*adjectiu* s'unix sempre a un substantiu, i si de vegades no va unit, és que està elidit; i que mai no s'usa sense l'article, dit *adjectiu relatiu compost*. Ex.: *quines* coses dius? Dóna almoïna als pobres, *els quals* pobres en tenen necessitat. O bé: Dóna almoïna als pobres, *els quals* en tenen necessitat (elidit *pobres*).

216. L'*adjectiu* que expressa simplement la qualitat d'un substantiu és anomenat *positiu*. Però si expressa un grau elevat és anomenat *superlatiu*.

217. Els *adjectius superlatius* terminen en *-íssim*; *facilíssim*, o en *-èrrim*; *misèrrim*.

Aquest grau es pot expressar també anteposant a l'*adjectiu* la paraula *molt*. De bo es fa *boníssim* o *molt bo*; de lliure es fa *llibèrrim* o *molt lliure*.

EXERCICIS

a) Ompliu els buits de les frases següents amb les diferents formes de l'interrogatiu *quin*:

1. ... *dia vindràs?*
2. ... *hores tens lliures?*
3. ... *gorra més vella portes.*
4. ... *idees tens?*
5. ... *marca de ràdio t'agrada més?*
6. ... *hora és?*
7. ... *dies podràs vindre?*
8. ... *volums vols?*

b) Omplir els buits de les frases següents amb les diferents formes de l'adjectiu *el qual*:

1. *Els cinc sentits del cos, ... són: veure, oir, gustar...*
2. *Coses noves has dit, responguí jo, ... m'han alegrat.*
3. *Són comandes urgents, ... convé servir.*
4. *És una pàgina, a ... pàgina es podrà fer...*
5. *Era una comèdia, en ... comèdia treballava...*
6. *No trobareu el llaurador, ... llaurador està...*

c) Copieu els adjectius següents i a la dreta de cadascun escriviu el superlatiu corresponent:

<i>fosc</i>	<i>notable</i>
<i>dolç</i>	<i>agradable</i>
<i>tendre</i>	<i>possible</i>
<i>admirable</i>	<i>miser</i>
<i>cèlebre</i>	<i>acre</i>
<i>lliure</i>	<i>gran</i>
<i>lleig</i>	<i>sagrat</i>
<i>afable</i>	<i>savi</i>
<i>noble</i>	<i>greu</i>

Així: De *acre*, *acèrrim*.

Lliçó 39

EL PRONOM

218. *Pronoms* són aquelles paraules que designen una o més persones, animals o coses sense anomenar-les. Exemples: Quan vindrà *ell*, me n'aniré *jo*. En donar-li la taronja, se la menjarà.

Hi ha diferents classes de pronoms: *Personals*, *demonstratius*, *indefinites*, *interrogatius* i *relatius*.

219. Els pronoms personals poden ésser de:

Primera persona: *jo*, *mi me* (o *em*), *nosaltres*, *nos* (o *ens*), *nós*.

Segona persona: *tu*, *te* (o *et*), *vós* o *vosté*, *vostés*, *vosaltres*, *vos* (o *us*).

Tercera persona: *ell*, *ella*, *li*, *lo*, (o *el*), *la*, *ells*, *elles*, *los* (o *els*), *les* i els reflexius *si*, *se* (o *es*).

220. Els pronoms demostratius són: *aquest*, *aqueix*, *aquell*; *açò*, *çò*, *això*, *allò*. Els quatre darrers, neutres, són invariables.

221. Els pronoms indefinits són: *algú*, *ningú*, *cada u* o *cadascú*, *hom*, *tothom*, *altri*, *qualsevol*, *res*, *tot*, *quellcom* o *alguna cosa*, *un*, *una*, *un hom*.

222. Els pronoms interrogatius són: *què* i *qui*. *Què* es referix a coses, i *qui*, a persones. Ex.: *Què vols?* *Qui* ha vingut?

223. Els pronoms relatius són: *que*, *què*, *qui* i *qual*, que és variable i s'usa precedit de l'article. Així: *el qual*, *la qual*, *els quals*, *les quals*. Ex.: La dama les virtuts de *la qual* foren tan lloades.

224. El pronom personal posseïx formes fortes o accentuades i formes febles o no accentuades.

Els pronoms forts són: *jo, mi, nosaltres; tu, vosaltres; ell, ells, ella, elles; si; nós, vós.*

Els pronoms febles són: *me, te, se, nos, vos, lo, la, los, les, li, hi, ho, ne.*

(Sobre l'ús dels pronoms febles vegeu §§ 147, 148, 149, 150 i 151.)

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, subratllant-ne els pronoms de totes classes que hi trobeu.

1. *Jo era a casa.*—2. *Parlaven amb mi.*—3. *Anaven amb nosaltres.*—4. *Tu no vas vindre.*—5. *Si ells m'escruien.*—6. *No eren elles.*—7. *Cadascun per a si.*—8. *Nós amb nós.*—9. *Quan vós vindreu...*—10. *Abans de mi, tu i ell.*—11. *No em coneixien.*—12. *Ens agafaran.*—13. *Passen i et veuen.*—14. *No us escolten.*—15. *Es vestixen de pressa.*

b) Extraeu tots els pronoms que trobeu en les frases següents:

1. *Quan rebreu el llibre ens el deixareu.*—2. *Aquesta flor no la dones a ningú.*—3. *Si ve Antoni, digueu-li que he marxat.*—4. *Qui ha comprat aixó?*—5. *Tens paper?*—*No en tinc.*—6. *Penseu en els vostres amics.*—*Ja hi penssem.*—7. *Vostè no sap què tinc ací.*—8. *L'escoltava la gent del carrer.*—9. *Se m'ha perdut un llibre.*—10. *Me'ls envia ma tia.*—11. *Me l'havia presa, la poma.*—12. *Fes-te-la, tota sola, la feina.*—13. *Volia el llibre, i ja li l'han donat.*—14. *Porta-la a sa mare.*—15. *Envieu-nos les lliçons amb lletra clara i espaiada.*

c) Destrieu els pronoms de les frases següents i feu-ne amb ells quatre llistes: demostratius, indefinits, interrogatius i relatius:

1. Quina caixa t'han pres?—2. Tothom pot fer el que fa aquell home.—3. Tu vas a segar per a altri.—4. Qui t'ha donat això?—5. La filla del meu amic amb la qual havem parlat...—6. Què has comprat.—7. Cadascun pot anar per on vullga.—8. Són comandes urgents, les quals convé servir.—9. Açò que has portat no és allò que et diem.—10. La casa de què parlàvem...—11. Els xics amb qui anàveu...—12. He adquirit quelcom.

Lliçó 40

EL VERB

225. *Verb* és una paraula que indica essència, existència, estat, acció o passió expressant *veu*, *temps*, *nombre*, *persona* i *mode*.

Indica essència en: El picaport és de ferro. Existència en: Jo sóc valencià. Estat en: Nosaltres estem sans i bons. Acció en: Antoni canta cobles. Passió en: Les cobles són cantades per Antoni.

Noteu que sense verb no hi ha proposició gramatical, ço és, expressió de judici.

226. La *veu*, el *temps*, el *nombre*, la *persona* i el *mode* gramaticals són les modificacions que experimenta un verb en conjuguar-lo (*flexió verbal*), o siga, en variar les terminacions.

227. Hi ha *veu activa* i *veu passiva*. Activa en: En Pere pinta una tela. Passiva en: Una tela és pintada per En Pere.

Hi ha *temps present*, *temps passat* i *temps futur*. Present en: Ara escric. Passat o pretèrit en: Ahir llegia. Futur en: Demà dibuixaré.

Hi ha *nombre singular* i *nombre plural*. Singular (una sola persona) en: Ell *practica* un ofici. Plural (més d'una persona) en: Ells *practiquen* l'excursionisme.

Hi ha *primera persona*, *segona persona* i *tercera persona*. Primera: *jo*, *nosaltres*. Segona: *tu*, *vosaltres*. Tercera: *Ell* o *ella*, *ells* o *elles*.

Hi ha *mode indicatiu*, *mode subjuntiu* i *mode imperatiu*. Indicatiu: Ells *miren* el camp. Subjuntiu: Li *direm* que *vaja*. Imperatiu: *Menja* de seguida.

228. El verb pot revestir les formes d'*infinitiu*, *gerundi* i *participi*.

L'infinitiu és la forma amb què es designa el verb. Els mots *estimar*, *bullir*, *voler*, *caure*, *vendre* són infinitius i, al mateix temps, noms de verb.

229. Segons la terminació de l'infinitiu, cada verb pertany a un tipus de conjugació o flexió.

Els infinitius terminats en *-ar* (*cantar*, *tornar*, *eixugar*) pertanyen a la *primera conjugació*.

Els terminats en *-re* (*caure*, *rebre*, *vendre*), els terminats en *-er* (*créixer*, *poder*, *fer*), i els terminats en *-r* (*dir*, *dur*), pertanyen a la *segona conjugació*.

Els terminats en *-ir* (llevat *dir*, que pertany a la segona) pertanyen a la *tercera conjugació* (*mentir*, *cosir*, *agrair*).

Hi ha, doncs, tres tipus de flexió verbal.

EXERCICIS

a) Copieu els infinitius següents posant-los en tres llistes: primera, de verbs de la primera conjugació; segona, de verbs de la segona conjugació, i tercera, de verbs de la tercera conjugació:

Portar, *trencar*, *començar*, *pregar*, *envejar*, *perdre*, *témer*, *rebre*, *saber*, *vèncer*, *servir*, *traduir*, *dormir*, *cruir*

xir, pudir, menysprear, canviar, evacuar, tòrcer, cabre, poder, absoldre, valer, voler, ofendre, obrir, collir, cosir, tosir, eixir, deduir, oir, esglaiar, donar, anar, estar, atendre, vendre, pondre, plànyer, córrer, tenir (o tindre), venir (o vindre), obtenir (o obtindre), ésser (o ser), batre, complaure, creure, jaure, dir, dur, fer, beure, escriure, viure, haver, haure (o haver), créixer, nàixer, conéixer.

(Els verbs entre parèntesi no cal posar-los a les llistes.)

Així:

1.ª conjugació:

portar
trencar

... ..

2.ª conjugació:

perdre
témer

... ..

3.ª conjugació:

servir
traduir

... ..

b) Escriviu el present, el passat i el futur dels següents verbs:

Portar, trencar, començar, pregar, envejar, menysprear, perdre, témer, rebre, saber, vèncer, tòrcer; servir, traduir, dormir, cruixir, pudir, obrir.

Així:

INFINITIU	PRESENT	PASSAT	FUTUR
<i>Portar:</i>	... porte	... portí	... portaré
<i>Perdre:</i>	... perc	... perguí	... perdré
<i>Servir:</i>	... servixc	... serví	... serviré

c) Ompliu els buits de les proposicions següents, amb temps de verb *portar* (present, passat, futur):

1. Jo *porte* camisa.
 Tu ... sabates.
 Ell o ella ... mocador.
 Nosaltres ... guants.
 Vosaltres ... coll.
 Ells o elles ... corbata.
2. Jo *portí* diners.
 Tu ... paper.
 Ell o ella ... tinta.
 Nosaltres ... colors.
 Vosaltres ... plomes.
 Ells o elles ... esborradors.
3. Jo *portaré* llibres.
 Tu ... fotografies.
 Ell o ella ... dibuixos.
 Nosaltres ... estampes.
 Vosaltres ... gravats.
 Ells o elles ... llapis.

Lliçó 41

L'INDICATIU

230. El mode indicatiu té cinc temps simples: *present*, *pretèrit imperfet*, *pretèrit perfet*, *futur* i *condicional*.

231. Els verbs de la primera conjugació fan la flexió com el verb *portar* (llevat *anar* i *estar*, que són irregulars, és a dir, que no segueixen la flexió regular).

Present: *porte, portes, porta; portem, porteu, porten.*

Pretèrit imperfecte: *portava, portaves, portava; portàvem, portàveu, portaven.*

Pretèrit perfect: *portí, portares, portà; portàrem, portàreu, portaren.*

Futur: *portaré, portaràs, portarà; portarem, portareu, portaran.*

Condicional: *portaria, portaries, portaria; portariem, portarieu, portarien.*

232. Els verbs de la segona conjugació es dividixen en sis grups. (Vegeu *La conjugació dels verbs en valencià*, de Guillem Renat, pàg. 17.) El verb *córrer*, que pertany al tercer grup, es conjuga així:

Present: *córrec, corres, corre; correm, correu, corren.*

Pretèrit imperfecte: *corria, corries, corria; corriem, corrieu, corrien.*

Pretèrit perfect: *corregui, corregueres, corregué; correguérem, correguéreu, corregueren.*

Futur: *correré, correràs, correrà; correrem, correreu, correran.*

Condicional: *correria, correries, correria; correriem, corriereu, correrien.*

233. Els verbs de la tercera conjugació en llur gran majoria es conjuguen segons el verb *servir*. (Noteu que hi ha verbs com *tenir*, que admeten la terminació *-indre* (*tindre*), els quals verbs són també de la segona conjugació.)

Present: *servixc, servixes, servix; servim, serviu, servixen.*

Pretèrit imperfecte: *servia, servies, servia; serviem; servieu, servien.*

Pretèrit perfect: *serví, servires, servi, servirem, servireu, serviren.*

Futur: *serviré, serviràs, servirà; servirem, servireu, serviran.*

Condicional: *serviria, serviries, serviria; serviríem, serviríeu, servirien.*

EXERCICIS

a) Conjugueu els temps simples d'indicatiu dels verbs *guaitar, recórrer* i *partir*. (Tingueu molta cura de l'accentuació.)

b) Copieu les proposicions següents, subrallant-ne els verbs i anotant el temps del verb:

1. *Estime la meua terra.*
2. *Ells canten cançons valencianes.*
3. *Canviaven segells de l'àlbum.*
4. *Treballarà a favor de la causa.*
5. *Nosaltres aniríem tots junts al cinema.*
6. *Jo donava un bon consell.*
7. *Ajudaren a omplir les garrafes.*
8. *Batiem a l'era de l'oncle.*
9. *Tu partiràs bé la carn.*
10. *Concorregué al Parlament.*
11. *Morien com a mosques.*
12. *Esmorzem ara que podem.*

Així:

1. *Estime la meua terra (present).*

Lliçó 42

EL SUBJUNTIU

234. El mode subjuntiu té dos temps simples: el *present* i el *pretèrit imperfect*.

Ara bé; el pretèrit imperfet de subjuntiu té dues formes: la forma en *-r*, popular, i la forma en *-s* literària. Les dues són bones, però els escriptors haurien d'usar més la segona. Nosaltres donarem, però, els paradigmes d'ambdues.

235. Els verbs de la primera flexió es conjuguen com *portar*. Així:

Present: *porte, portes, porte; portem, porteu, porten.*

Pretèrit imperfet (en *-r*): *portara, portares, portara; portàrem, portàreu, portaren.*

Pretèrit imperfet (en *-s*): *portàs, portasses, portàs; portàssem; portàsseu, portassen.*

236. Els verbs de la segona conjugació, tercer grup, en el model *córrer* fan així:

Present: *córrega, córregues, córrega; correguem, corregueu, córreguen.*

Pretèrit imperfet (en *-r*): *correguera, corregueres, correguera; correguérem, correguéreu, corregueren.*

Pretèrit imperfet (en *-s*): *corregués, correguesses, corregués; corregússsem, corregússeu, correguessen.*

237. Els verbs de la tercera conjugació, com *servir*, fan així:

Present: *servixca, servixques, servixca; servim, serviu, servixquen.*

Pretèrit imperfet (en *-r*): *servira, servires, servira; servírem, servíreu, serviren.*

Pretèrit imperfet (en *-s*): *servís, servísses, servís; servíssem, servísseu, servíssen.*

EXERCICIS

a) Conjugueu els temps simples de subjuntiu dels verbs *guaitar, recórrer i sentir*. (Fixe's bé, l'exercitant, en l'accentuació.)

b) Extraeu els verbs en subjuntiu de les següents proposicions, anotant els temps als quals pertanyen:

1. *Ell que deixi el sac damunt la taula.*
2. *Si jo portara la direcció...*
3. *Parla com si tinguera la responsabilitat.*
4. *Com ell pugà, el negoci anirà bé.*
5. *Vullguen o no vullguen, això serà.*
6. *Nosaltres creguérem que practicava el bé.*
7. *Si serviren cafè ja no caldria dir altra cosa.*
8. *Si jo em fera una casa al meu gust...*
9. *Et pregue que em tornes el llibre.*
10. *Vull que em porte a Castelló.*
11. *Si trobara qui m'acompanyàs...*
12. *És interessant que estiguen tots units.*

Lliçó 43

L'IMPERATIU

238. El mode imperatiu té només un temps i manca de la primera persona del singular.

239. Per a la formació de l'imperatiu es poden classificar els verbs en tres grups:

a) Verbs que prenen la segona persona del singular a la tercera singular del present d'indicatiu; i la segona persona del plural a la respectiva del plural del present d'indicatiu. Ex.: *parlar*.

Parla tu, parle ell; parlem nosaltres, parleu vosaltres, parlen ells.

Beu tu, bega ell; beguem nosaltres, beveu vosaltres beguen ells.

Coneix tu, conega ell; coneguem nosaltres, coneixeu vosaltres, coneguen ells.

b) Verbs que no prenen cap persona d'indicatiu i sí totes del subjuntiu. Ex.: *poder, voler, saber, ser, etc.*

Pugues tu, pugua ell; puguem nosaltres, pugueu vosaltres, puguen ells.

c) Verbs que tenen per a la segona persona del singular una forma pròpia distinta de les altres. (Vegeu *La conjugació dels verbs en valencià*, obra ja citada.) Exemple: *anar*.

Ves tu, vaja ell; anem nosaltres, aneu vosaltres, vagen ells.

EXERCICIS

a) Conjugueu l'imperatiu dels verbs *cantar, témer, riure, patir, beure, viure, perdre, guaitar, córrer, sentir, fer i voler*.

b) Conjugueu els temps simples d'indicatiu, subjuntiu i l'imperatiu dels verbs *dir, vindre, posar*.

Així:

Infinitiu: ...

Indicatiu: Present: ...

Pretèrit imperfecte: ...

Pretèrit perfect: ...

Futur: ...

Condiciona: ...

Subjuntiu: Present: ...

Pretèrit imperfecte (en -r): ...

Pretèrit imperfecte (en -s): ...

Imperatiu: ...

(Nota: Adone's el lector que cal accentuar degudament les formes verbals que porten accent gràfic.)

Lliçó 44

EL GERUNDI I EL PARTICIPI

240. El *gerundi* és una forma verbal invariable.

241. El gerundi termina en *ant*, *ent* i *int*. I per a la seua formació basta afegir una d'aquestes terminacions a les lletres radicals de cada verb. Ex.: de *cant-ar* es forma *cantant*; de *tém-er* es forma *tement*, i de *part-ir* es forma *partint*.

242. Hi ha participis regulars i irregulars. Són regulars els participis que, com els dels verbs de tema en *-a* (*cantar*, *parlar*, *salvar*), els fan en *-t* per al masculí i en *-da* per al femení. Ex.: de *cantar*: *cantat*, *cantada*, *cantats*, *cantades*; de *servir*: *servit*, *servida*, *servits*, *servides*; de *perdre*: *perdut*, *perduda*, *perduts*, *perdudes*.

243. Són irregulars els participis que no segueixen aquesta regla general i canvien, generalment, la *-c* de la primera persona del singular del present d'indicatiu en *g*: *dolgut*, de *dolc*; *caigut*, de *caic*.

Els verbs composts de *metre* fan el participi en *-es*, *-esa*. Ex.: de *cometre*: *comés*, *comesa*, *comesos*, *comeses*. El verb *metre* fa en el participi *mes*, sense accent.

Així mateix el fan en *-es*, *-esa* els verbs, *atendre*, *prendre*, *encendre* i llurs composts. Ex.: *atés*, *atesa*; *pres*, *presa*; *encés*, *encesa*; *ofés*, *ofesa*.

El verb *pondre* fa el participi en *-ost*. Ex.: *post*, *posta*. *Riure* fa el participi *rist*, o *rigut*. Ex.: *rigut*, *riguda*. *Veure* o *vore* fa el participi en *-ist*. Ex.: *vist*, *vista*.

Els verbs *cloure* i *fondre* i llurs compostos fan els participis en -os, -osa. Ex.: *clos, closa; fos, fosa*.

244. El gerundi i el participi, així com l'infinitiu, són formes impersonals.

EXERCICIS

a) Escriviu el gerundi dels següents verbs: *volar, voler, lluir, admetre, plânyer, cobrir, absoldre, ofendre, prendre, fondre, estar, somriure, dir, escriure, nàixer, anar, coure, traure, vore, fer*.

Així: De *volar*: *volant*.

b) Escriviu els participis dels verbs indicats en l'exercici anterior.

Així: De *volar*: *volat, volada, volats, volades*.

c) Conjugueu tots els temps simples del verb *tombar*.

Així:

Infinitiu: ...

Gerundi: ...

Indicatiu:

Present: ...

Pretèrit imperfect: ...

Pretèrit perfect: ...

Futur: ...

Condicional: ...

Subjuntiu:

Present: ...

Pretèrit imperfect (en -r): ...

Pretèrit imperfect (en -s):

Imperatiu: ...

Participi: ...

Lliçó 45

ELS VERBS AUXILIARS

245. Són verbs auxiliars els que servixen per a la formació dels temps composts dels altres verbs.

246. Són auxiliars els verbs *haver* i ésser (o *ser*).

247. Els verbs auxiliars tenen formes simples i formes compostes.

248. El verb *haver* quan és auxiliar no té imperatiu, però sí que el té quan *haver* és sinònim d'*haure* (o *heure*), és a dir, quan és verb actiu, quan indica *posseir, tindre*.

249. El verb ésser (o *ser*), auxiliar, servix per a formar la veu passiva dels altres verbs.

250. La flexió del verb *haver*, en els temps simples fa així:

Infinitiu: *haver*.

Gerundi: *havent*.

Indicatiu:

Present: *he, has, ha; havem* (o *hem*), *haveu* (o *heu*), *han*.

Pretèrit imperfet: *havia, havies, havia; havíem, havíeu, havién*.

Pretèrit perfet: *haguí, hagueres, hagué; haguérem, haguéreu, hagueren*.

Futur: *hauré, hauràs, haurà; haurem, haureu, hauran*.

Condiciona: *hauria, hauries, hauria; hauríem, hauríeu, haurien*.

Subjuntiu:

Present: *haja, hages, haja; hàgem, hàgeu, hagen.*

Pretèrit imperfet (en r): *haguera, hagueres, haguera; haguérem, haguéreu, hagueren.*

Pretèrit imperfet (en s): *hagués, haguesses, hagués; haguéssem, haguésseu, haguessen.*

Participi: *hagut, haguda, haguts, hagudes.*

251. Quan *haver* no és auxiliar fa:

Imperatiu:

heu tu; haguem nosaltres; haveu vosaltres.

1 fa també en:

Indicatiu, present: *hec, heus, heu; havem, haveu; heuen.*

252. La flexió de l'auxiliar ésser (o ser), en els temps simples, es així:

Infinitiu: ésser (o ser).

Gerundi: essent (o sent).

Indicatiu:

Present: *sóc, ets (o eres), és; som, sou, són.*

Pretèrit imperfet: *era, eres, era; érem, éreu, eren.*

Pretèrit perfet: *fón (o fui), fores, fón; fórem, fóreu, foren.*

Futur: *seré; seràs, serà; serem, sereu, seran.*

Condicional: *seria, series, seria; seriem, serieu, serien.*

Subjuntiu:

Present: *sigu, sigues, siga; siguem, sigueu, siguem.*

Pretèrit imperfet (en r): *fóra, fores, fóra; fórem, fóreu, foren.*

Pretèrit imperfet (en s): *fos, fosses, fos; fóssem, fósseu, fossen.*

Imperatiu: *sigues tu, siga ell; siguem nosaltres, sigueu vosaltres, siguem ells.*

Participi: *estat, estada, estats, estades.*

EXERCICIS

a) Escriviu la flexió del verb *haver* posant després de cada persona el participi del verb *canviar*.

Així: Infinitiu: *haver canviat*.

b) Escriviu la flexió del verb *ésser* posant després de cada persona el participi del verb *estimar*.

Així: Infinitiu: *ésser estimat* (o *ser estimat*).

Lliçó 46

ELS TEMPS COMPOSTS

253. Els temps composts dels verbs es formen anteposant a llur participi els temps simples del verb *haver*.

254. Els temps composts són:

L'infinitiu compost format per l'infinitiu i un participi: *haver estimat*.

El *gerundi compost*, format pel gerundi i un participi: *havent estimat*.

255. El mode indicatiu té cinc temps composts:

El *pretèrit perfet indefinit*, format pel present i un participi: *he estimat*.

El *pretèrit anterior*, format pel pretèrit perfet i un participi: *haguí estimat*.

El *pretèrit plusquamperfet*, format pel pretèrit imperfet d'indicatiu i un participi: *havia estimat*.

El *futur compost*, format pel futur i un participi: *hauré estimat*.

1 el *condicional compost*, format pel condicional i un participi: *hauria estimat*.

Aquest darrer temps, condicional compost, té dues formes: la indicada, formada per *hauria*, i la formada per *haguera*: *haguera estimat* o *hauria estimat*.

256. El mode subjuntiu té dos temps composts:

El *pretèrit perfet*, format pel present de subjuntiu i un participi: *haja estimat*.

I el *pretèrit plusquamperfet*, format pel pretèrit imperfecte de subjuntiu i un participi: *hagués estimat*.

257. La conjugació completa del verb és generalment exposada en l'ordre següent:

Infinitiu: *partir*.

Gerundi: *partint*.

Infinitiu compost: *haver partit*.

Gerundi compost: *havent partit*.

Participi: *partit*...

Indicatiu:

Present: *partixc*...

Pretèrit imperfecte: *partia*...

Pretèrit perfecte: *partí*...

Pretèrit indefinit: *he partit*

Pretèrit anterior: *hagui partit*...

Pretèrit plusquamperfet: *havia partit*...

Futur: *partiré*...

Futur compost: *hauré partit*...

Condiciona: *partiria*...

Condiciona compost: *hauria partit* (o *haguera partit*).

Subjuntiu:

Present: *partixca*...

Pretèrit imperfecte (en -r): *partira*...

Pretèrit imperfecte (en -s): *partís*...

Pretèrit perfecte: *haja partit*...

Pretèrit plusquamperfet: *hagués partit*...

Imperatiu: *partix tu*...

EXERCICIS

Doneu la conjugació completa, o siga en totes les seues formes simples i compostes dels verbs *començar*, *saber* i *traduir*.

(Noteu que en els verbs de la tercera conjugació, com *traduir*, en els quals la darrera lletra radical és una vocal, les terminacions començades en *i* són escrites amb dièresi sobre aquesta lletra, llevat en aquelles formes en que la *i* és escrita *í*, i també en l'infinitiu, el gerundi, el futur i el condicional.) (Vegeu § 74.)

Lliçó 47

LÈS CONJUGACIONS PERIFRASTIQUES

258. En estudiar els temps del mode indicatiu anotàrem que el pretèrit perfet era, en el verb portar, *portí*. Aquest mateix perfet, simple, pot expressar-se amb idèntica significació per una perífrasi que es forma anteposant a l'infinitiu simple del verb que es conjuga els mots *vaig*, *vas* (o *vares*), *va*, *vam* (o *vàrem*), *vau* (o *vàreu*), *van* (o *varen*).

Ex.: *vaig portar*, *vas* o *vares portar*, *va portar*, etc., que equivalen, respectivament, a *portí*, *portares*, *portà*, etcètera.

Anàlogament, en lloc de *hagui portat*, *hagueres portat*, etc., es pot dir *vaig haver portat*, *vas* o *vares haver portat*, etc.

259. La proposició: *Antoni escriu la lliçó*, pot ésser

redactada amb idèntica significació en la forma: *La lliçó és escrita per Antoni*. Aquesta és la forma o veu passiva.

260. La veu passiva es conjuga amb els temps del verb ésser i el participi del verb que es vol conjugar. Així, són formes de la veu passiva del verb *portar*:

Infinitiu: *ésser portat*.

Gerundi: *essent portat*.

Present: *sóc portat*, etc.

Imperfet: *era portat*, etc.

Perfet: *fón portat* o *vaig ésser portat*, etc.

Indefinit: *he estat portat*, etc.

Anterior: *hagui estat portat* o *vaig haver estat portat*, etcètera.

Futur: *seré portat*, etc.

Condicional: *seria portat*, etc.

Present de subjuntiu: *sigu portat*, etc.

Imperfet de subjuntiu: *fos portat* o *fóra portat*, etc.

261. Quan hom expressa l'acció del verb com una obligació a complir, fa ús d'una perífrasi. Així: *He d'estudiar la Gramàtica*. Aquest mode d'obligació es forma, sempre, amb el verb *haver* en el temps respectiu, seguit de la preposició *de* i de l'infinitiu del verb que hom conjuga.

Algú, erròniament, usa el verb *tindre* en el mode d'obligació; és inadmissible. No s'ha de dir *tinc d'anar a casa* o *tinc que anar a casa*, sinó *haig* (o *he*) *d'anar a casa*. Aquestes darreres formes són les úniques correctes, perquè usen el verb *haver*.

EXERCICIS

a) Gireu els verbs de les frases següents de pretèrit perfet, simple, d'indicatiu en la forma composta perífràstica.

1. Anit ani al teatre,
2. Escrigueres la lliçó corresponent.
3. Pintà un paisatge de l'horta.
4. Sota un pi berenàrem tots els de la família.
5. Contemplàreu una posta de sol.
6. Els gossos mossegaren una xiqueta.

b) Gireu les frases següents, de verb en veu activa, en frases de veu passiva:

1. En Jaume pronuncia un discurs.
2. Jo toque l'anella de la porta.
3. Martorell escriví Tirant lo Blanc.
4. L'arquitecte dirigix les obres del pont de la Mar i els picapedrers piquen les pedres.
5. La música escoltaves tu.
6. El pare havia besat la seua filla.
7. La Glòria collia flors i la Maria cosia la roba.
8. Ell cantava una cançó popular.
9. El mestre estima els deixebles.
10. El caçador caçava els conills.

c) Corregiu en les frases següents l'ús incorrecte del verb *tindre*:

1. Tenia d'anar a Barcelona i tenia que parlar en públic.
2. El muixaranguer d'Algemesi té que alçar l'infant.
3. Tenia llibres que tenia que deixar als amics.
4. Tinc que esmorzar.
5. Si véns tu no tindrè que anar jo.
6. Tingui que llevar-me massa de matí.

d) Conjugueu els modes d'obligació del verb *anar*.

Així:

Infinitiu: *haver d'anar*.

Gerundi: ...

Indicatiu:

Present: ...
 Imperfet: ...
 Perfet: ...
 Indefinit: ...
 Anterior: ... *
 Plusquamperfet: ...
 Futur: ...
 Futur compost: ...
 Condicional: ...
 Condicional compost: ...

Subjuntiu:

Present: ...
 Imperfet: ...
 Perfet: ...
 Plusquamperfet: ...

Lliçó 48

ELS VERBS IRREGULARS

262. En tot verb es distingixen dues parts: el *radical* i la *terminació*. El radical és la primera part del verb i d'ell es deriva tota la flexió. La terminació és la segona part i varia segons la persona, el nombre, el temps i el mode. En el verb *amar*, el radical és *am* i la terminació és *ar*. En el verb *rebre*, el radical és *reb* i la terminació, *re*. En el verb *partir*, el radical és *part* i la terminació, *ir*.

Són verbs *regulars* els que en llur conjugació no alteren els radicals. I són verbs *irregulars* els que en conjugant-los alteren els radicals o bé no fan regulars les terminacions o bé alteren els radicals i les terminacions.

263. En els verbs de la primera conjugació, els acabats en *-car* (*trencar*), en *-çar* (*començar*), en *-gar* (*pregar*), en *-jar* (*envejar*), i en *-uar* (*obliquar*, *enaiguar*), canvien respectivament la *c* en *qu*, la *ç* en *c*, la *g* en *gu*, la *j* en *g* i la *u* en *ü* quan la terminació comença en *e* o *i*.

Ex.: *trencar*, *trenques*; *començar*, *comences*; *pregar*, *pregues*; *envejar*, *enveges*; *obliquar* i *enaiguar*, *obliques* i *enaigües*.

264. Són també irregulars els verbs *anar* i *estar*.

265. Entre els verbs de la segona conjugació se'n troben pocs de regulars; entre ells anatem *batre*, *combatre*, *concebre*, *esprèmer*, *rompre*, *perdre*, *plànyer*, *rebotre*, *rebre*, *témer*, *tórçer* i *véncer*.

La irregularitat més important dels verbs de la segona conjugació consisteix en l'addició d'una *c* al radical de l'infinitiu (*valer*, *valc*) o la substitució de la darrera lletra radical per una *c* en la primera persona del singular del present d'indicatiu (*beure*, *bec*), que en alguns temps és mudada en *g* o *gu* (*valga*, *valgui*).

Cal anotar altres alteracions del radical: *b* canviada en *p* (*saber*, *sap*), *d* en *t* (*poder*, *pot*), *c* en *ç* —alteració ortogràfica— (*véncer*, *venç*), supressió de *u* (*caure*, *caent*, i *cloure*, *cloent*) o canvi de *u* en *v* (*moure*, *movent*).

El participi de molts verbs termina en *-s* (*admetre*, *admés*) ò en *t* (*pondre*, *post*; *vore*, *vist*).

266. En els verbs acabats en *-ldre* i *-ndre*, la *d*, que és eufònica, no forma part del radical i no apareix sinó al futur i al condicional. Així: *voldrem*, però *volem*; *prendria*, però *prenia*.

EXERCICIS

a) Escriviu el present i l'imperfet d'indicatiu dels verbs *ficar* i *avançar*.

b) Escriviu la conjugació completa dels verbs *anar* (irregular), *dar* (defectiu), i *fer* (irregular de la segona conjugació).

c) Escriviu la conjugació dels temps simples dels següents verbs: *ofendre* i *beure*.

d) Escriviu la conjugació dels temps de present d'indicatiu, subjuntiu i imperatiu dels verbs: *dur* i *caure*.

e) Escriviu els pretèrits perfets d'indicatiu i imperfet de subjuntiu dels verbs: *voler*, *veure* (o *vore*) i *dormir*.

Nota.—La coneixença perfecta de la conjugació és bàsica per al domini de la Morfologia. El lector farà bé de practicar la conjugació dels verbs irregulars: *pujar*, *viatjar*, *estar*, *riure*, *conèixer*, *córrer*, *poder*, *voler*, *veure* (o *vore*), *viure*, *morir*, *llegir* i *eixir*.

Lliçó 49

ELS VERBS IRREGULARS

(Continuació)

267. La gran majoria dels verbs de la tercera conjugació, que són els terminats en *-ir*, llevat *dir* —que pertany a la segona—, es conjuguen regularment, ço és, com *servir*.

268. Alguns verbs tenen la irregularitat en el participi (*cobrir*, *cobert*; *imprimir*, *imprés*).

269. Altres verbs intercalen una e eufònica entre el radical i la s de la terminació a la segona persona del singular del present d'indicatiu. Ex.: *De fugir, fuges.*

270. Els verbs que es conjuguen com *traduir* i *fruir* posen una dièresi damunt les terminacions *im, iu, ia, ies, iren, it, ida*, i les altres començades per *i* sense acentuar. Ex.: de *traduir*: *traduïm, traduïu, traduïa, traduïes, traduïen; traduirem, traduiren; traduït, traduïda.*

271. Els verbs *collir* i *cosir* i altres que porten *o* en el radical, canvien la *o* en *u* a les formes fortes. Exemple: *cullen, cuses, tusc, escup, surten.*

272. El verb *eixir* canvia e per *i* a les formes fortes. Exemple: *ixc, ixes, ix, etc.*

273. Els verbs *lluir* i *pruir* (sinònim de *picar*) tenen llur irregularitat a la segona i tercera persones del singular del present d'indicatiu, que és un radical amb diftong en *ú*. Ex.: *lluus, lluu; pruus, pruu.*

274. Els verbs *tenir* i *venir* tenen irregularitats que cauen dins la segona conjugació. Recordeu que en moltes comarques valencianes els infinitius corresponents són *tindre* i *vindre*.

EXERCICIS

a) Escriviu la conjugació dels temps simples dels següents verbs de la tercera conjugació: *servir, llegir* i *cosir*.

b) Subratlleu els verbs de les frases següents, anotant a la fi de cada una el mode, temps, persona i nombre corresponents:

1. *Antoni dormi tota la nit.*
2. *Cruixen les posts del llit.*

3. *Servirem el llibre.*
4. *El dia de demà fugiràs de casa.*
5. *Sostenia la canya de l'emparrat.*
6. *Jo voldria el teu llibre.*
7. *Cavar i llaurar, faenes de llaurador.*
8. *Ha creixcut molt aquesta parra.*
9. *Fuig del meu costat.*
10. *Portava una capsa a casa la padrina.*
11. *Mengi una coca ensucrada.*
12. *Oh, ansiada llibertat espiritual!*

Així:

1. *Dormi*: tercera persona del singular del pretèrit perfet d'indicatiu.

Lliçó 50

L'ADVERBI

275. L'adverbi modifica i determina la significació del verb. Així com l'adjectiu s'unix al nom, l'adverbi s'unix al verb expressant alguna circumstància de lloc, de temps, de manera, de l'acció del verb.

276. Hi ha diferents classes d'adverbis. Les principals són: de *lloc*, de *temps*, de *manera*, de *quantitat* o de *grau*, d'*afirmació*, de *negació*, d'*ordre*, de *dubte*.

Hi ha, encara, *locucions adverbials*.

277. Adverbis de lloc:

Ací, aquí, allà; ençà, enllà; arreu, enlloc; dins, fora, endins, enfora; davant, darrere, endavant, endarrere; damunt, davall, amunt, avall; dalt, baix; prop, lluny...

Ex.: *Vine ací, està prop, fes-te endavant...*

278. Adverbis de temps:

Ara, adés, abans, després, ja, sempre, mai, sovint, llavors, aleshores, aviat, tard, avui, demà, ahir...

Ex.: *Vindrà després, marxa tard...*

279. Adverbis de manera:

Bé, millor, malament, pitjor, així, bonament, i tots els terminats en *-ment*, els quals adverbis es formen amb un adjectiu.

280. Adverbis de quantitat o de grau: Són els mateixos mots que servixen d'adjectius quantitativs (*molt, poc, força, bastant, més, menys, manco, prou, massa, quant, tant, que, gens*) i el numeral *mig*, esdevinguts tots ells invariables.

Ex.: *menja molt; escriu bastant...*

281. Adverbis d'afirmació:

Sí, també, àdhuc, fins i la locució fins i tot.

282. Adverbis de negació:

No, tampoc. I les locucions *no gens, no pas.*

(Cal dir que els mots *sí* i *no* més que adverbis són signes de sentit afirmatiu o negatiu, respectivament, i que si hom els classifica com a adverbis és perquè modifiquen el sentit del verb.) (Vegeu lliçó 64.)

283. Adverbis d'ordre:

Primer, abans, després...

284. Adverbi de dubte:

Potser.

285. Heus ací algunes locucions adverbials: *a la vora, a part, a banda, al voltant; de bon mati, a trenc d'alba, a boqueta nit, cap al vespre, en un bell en sec, a poc a poc, un poc, fins i tot; a posta, a gust, de cor, debades, a fosques, al sa i al pla, a bell doll, a gratcient, a les palpes, a rodolons, a ulls clucs, bona cosa, de gom a gom, de fit a fit, de bat a bat, de per riure, fil per randa, etc.*

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, subratllant els adverbis i locucions que hi ha:

1. *Vine aci i estarem prop de la mar.*
2. *Estudia molt, passeja prou i dorm poc.*
3. *De sobte calgué davant de mi.*
4. *Li preguntà si mai vindria i respongué que no vindria mai.*
5. *No podia vindre abans i vingué després.*
6. *Si avui està pitjor, demà estarà més malament.*
7. *Ara ha dit que si i demà vorem què diu.*
8. *No arribarà fins a punta de dia.*
9. *Ell està col·locat un poc més a l'esquerra.*
10. *Tots estàvem en la reunió manco tu.*
11. *També podries fer-te més enllà.*
12. *Ja llig i escriu bé el valencià.*

b) Copieu les frases següents. (No s'ha d'elidir l'adverbi no quan els mots *res*, *mai*, *cap*, *tampoc*, etc., van davant del verb.)

1. *No m'agrada res de tot això.*
2. *En sa vida no ha menjat prou.*
3. *No et demane res perquè no vull res de tu.*
4. *Ningú dels presents no sap on està el xic perdut.*
5. *Anit no aní al teatre i aquesta nit tampoc no aniré.*
6. *Tens els retrats? Cap no en tinc.*
7. *És molt poruc; res l'espanta (afirmativa).*
8. *És molt valent; res no l'espanta.*
9. *Hi ha gens de blat en el sac? Gens no n'hi ha.*
10. *Ni el pare ni el fill no són recomanables.*
11. *És molt descregut; mai no ha volgut creure.*

Lliçó 51

LA PREPOSICIÓ

286. La *preposició* expressa les relacions que hi ha entre dues paraules en la preposició.

Hi ha *preposicions simples* i *preposicions compostes*. I n'hi ha de *febles* i de *fortes*.

Les simples tenen un sol mot i les compostes, dos o més.

287. Les febles són:

a, en, de, amb, per, i la composta, *per a*.

Les principals preposicions fortes són:

Entre, contra, fins, fins a, segons, cap a, vers, devers, envers, sobre, sota, vora, malgrat, ultra, durant, mitjançant, llevant, tocant, sense, llevat, tret, salvant.

Fins, quan no va precedida d'una determinació de temps, sol revestir la forma composta *fins a*. Ex.: *fins demà*, però *fins a la vora*.

Llevat, tret, vora i *malgrat* admeten la forma *llevat de, tret de, vora de, malgrat de*.

Sense admet la forma *sens*; en general, és preferible la forma *sense*.

Sota pot revestir la forma *sots* (*sots pena de...*). No es pot usar en lloc de la preposició *sota* l'adverbi *baix*. Ex.: *Tres graus SOTA zero, no BAIX zero; SOTA la direcció de..., no BAIX la direcció de...*

288. Són locucions prepositives: *d'ençà de, al costat de, a causa de, a fi de, a través de, a despit de, a favor de, al peu de, a força de, en contra de, enfront de,*

en lloc de, gràcies a, al voltant de, a la dreta de, abans de, després de, a pesar de, fora de...

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, subratllant les preposicions i locucions prepositives que hi ha:

1. Anava a casa de sa germana.
2. Féu una llarga visita, segons ell explicava.
3. Escriviu amb tinta negra, si us plau.
4. Estigué agenollada durant tota la missa.
5. Us enviaré el cistell per l'ordinari.
6. El present era per a mi.
7. Ens vanceren a força de matar-nos gent.
8. Aprova les lliçons sense dificultats.
9. Desitjava estar prop la senyera.
10. No hi ha diferència entre tu i ell.
11. Es posà sota l'advocació del Sant.
12. No hi havia ningú, tret de la seua promesa.

b) Copieu les frases següents, posant sota o baix, però sols allà on calga en substitució del signe +.

1. Eixe marc, com que està massa alt, l'hem de posar més +.
2. L'infant es quedà + la tutela d'un home bo.
3. Viu al pis de +.
4. Un concert + la direcció del senyor X.
5. El curs es fa + la direcció d'un mestre.
6. El canvi de moneda està +.
7. Aquell territori estava + el protectorat d'Espanya.
8. Feia fred; el termòmetre marcava quinze graus + zero.
9. Fora +, que cauen teules!
10. La Setmana Cultural es fa + el patrocini de l'Ajuntament.

Llicó 52

LA CONJUNCIÓ I LA INTERJECCIÓ

289. La conjunció enllaça oracions gramaticals i és una paraula o més d'una —*locució conjuntiva*— que no forma part de les oracions que enllaça.

Ex.: *Jo aniré i tu vindràs; Jo aniré A FI QUE no hagen de vindre.*

290. Les conjuncions poden ésser de *coordinació* i de *subordinació*. Les primeres coordinen entre si les oracions que enllacen. Algunes conjuncions de coordinació també enllacen els diversos elements d'un subjecte, d'un complement o d'una determinació circumstantial compostos. Ex.: *El pare i la mare treballen; és un carrer llarg i estret.* Les conjuncions de coordinació constitueixen el nexa d'unió entre una oració i la seua subordinada. Ex.: *Vegeu SI vol café.*

291. Segons les relacions que estableixen entre les oracions enllaçades, les conjuncions es dividixen en:

Copulatives: *i, ni, que.*

Disjuntives: *o, adés... adés, ara... ara.*

Adversatives: *però, sinó, ans.*

Condicionals: *si, mentre, només que.*

Temporals: *quan, mentre.*

Comparatives: *com, així, segons.*

Continuatives: *doncs, encara, demés, altrament.*

Causals: *perquè, puix, ja que.*

Finals: *perquè, a fi que.*

292. La *interjecció* és una paraula no relacionada amb les altres de l'oració que expressa un afecte de l'ànim.

Són meres exclamacions: *ah!, ai!, bah!, au!, ei!, o!,*

oh!, ui!, ca!, hola!, haixa!, huaixque!, xe!, xo!, oi!, ep!, uf!...

Són expressions onomatopeïques: *pum!, puf!, xim!, plaf!, xip xap!, crac!, cric crac!, xop!, ric rac!, patatim patatam!...*

Hi ha, a més a més, substantius, adjectius, formes verbals, adverbis que s'usen com a interjeccions: *silenci!, dimoni!, fort!, vixca!, vinga!, da-li!, arri!, amunt!, fora!, bravo!, alto!, lloc!, home!, aire!, alerta!, fuig!, prou!, compte!...*

293. Les interjeccions no onomatopeïques són veritables oracions en les quals s'han elidit alguns elements.

EXERCICIS

a) Copieu les frases següents, subratllant les conjuncions que s'hi troben.

1. *Estaven el President i el Secretari.*
2. *S'ha de presentar l'advocat o el procurador.*
3. *Va córrer molt, però no va aconseguir-lo.*
4. *Jò aniria si ell volia.*
5. *Prendré la gallina quan haurà post.*
6. *Antoni és tan alt com el seu germà major.*
7. *Ens visita tots els anys per l'època de les falles.*
8. *Assistia al cinema encara que no li convenia.*
9. *El Museu és bo perquè té molts exemplars.*
10. *Va malmetre les flors que tenia al jardí.*
11. *Va malmetre les flors del balcó.*
12. *Francesc i Miquel van junts a l'escola.*

b) Feu una llista de les conjuncions de l'exercici anterior, escrivint al costat de cadascuna d'elles el nom del grup al qual pertanyen.

Així: *i*, conjunció copulativa.

S I N T A X I

Lliçó 53

LA PROPOSICIÓ

294. *Proposició o oració gramatical* és la paraula o grup de paraules amb què expressem un pensament. Exemples: *Antoni menja. El meu gat no dorm a casa. L'arròs és un vegetal alimentós.*

295. Les proposicions consten de *subjecte* i *predicat*.

296. El subjecte és la paraula o paraules que indiquen l'ésser o cosa de què s'afirma o nega quelcom.

297. El predicat és la paraula o paraules amb les quals diem alguna cosa del subjecte.

En els exemples anteriors són subjectes: *Antoni, el meu gat* i *l'arròs*. I són predicats: *menja, no dorm a casa* i *és un vegetal alimentós*.

298. La proposició és *completa* si consta de subjecte i de predicat. Si algun d'aquests elements no consta però se sobreentén, la proposició s'anomena *el·líptica*. En *¿Qui ha cridat? —Jo*, hi ha dues proposicions. Primera: *¿Qui ha cridat?* Segona: *Jo*. La primera és completa perquè consta del subjecte *qui* i del predicat *ha cridat*. La segona és el·líptica perquè consta del subjecte *jo* i se sobreentén el predicat *sóc qui ha cridat*. En *Antoni llig i escriu* hi ha dues proposicions. La primera: *Antoni llig* és completa. La segona: *escriu* és el·líptica perquè se sobreentén el subjecte *Antoni*.

299. Hi ha proposicions que manquen realment de subjecte; són anomenades *impersonals*. Ex.: *Plou, ara rellampega, granissava, la fred.*

300. Sense verb, exprès o el·líptic, no hi ha proposició. Pot anar sol (*Escriurà*), o acompanyat del subjecte (*La nostra mare escriurà*), o bé acompanyat de complements i de determinacions: (*Escriurà la carta a l'avi aquesta nit amb la ploma nova*).

SUBJECTE	PREDICAT		
	VERB	COMPLEMENTS	DETERMINACIONS
<i>La vostra mare</i>	<i>escriurà</i>	<i>la carta a l'avi</i>	<i>aquesta nit amb la ploma nova.</i>

EXERCICIS

a) Destrieu en dues llistes els subjectes i els predicats de les proposicions que segueixen:

1. *El meu fill estudia el batxillerat.*—2. *Escriuré la lliçó.*—3. *El carro del vi.*—4. *Grècia és al sud d'Europa.*—5. *Tenia fulles de col.*—6. *Maria cuina bé la paella.*—7. *Tanqueu totes les finestres.*—8. *L'home del sac.*—9. *Els pares de la Carmeta passejaven.*—10. *Aniran totes les nits al cinema de la cantonada.*—11. *El germà d'Antònia és pintor de parets.*—12. *Estímem la nostra terra.*

b) En l'exercici anterior hi ha dos grups de paraules que no són proposicions; amb elles formeu dues proposicions emprant-les com a subjecte (cal que afegiu a cada grup un predicat).

c) En l'exercici a) hi ha cinc proposicions sense subjecte; escriviu-les anteposant un subjecte qualsevol.

d) Escriviu les proposicions següents destriant-ne les impersonals de les que no ho són:

1. *Fa molt de sol.*—2. *El sol crema la pell.*—3. *Plou tota la nit.*—4. *Aboca l'aigua al safareig.*—5. *Plorava a llàgrima viva.*—6. *Nevarà.*

Lliçó 54

ELLS COMPLEMENTS DIRECTE I INDIRECTE

301. Si el predicat està format per un verb —el qual expressa sempre la idea central—, la proposició no té complements verbals. Ex.: *Antoni llig*. El verb *llig* ell tot sol forma el predicat.

302. Les paraules que acompanyen el verb d'una proposició són els complements verbals. Aquests són de diverses classes: *directes*, *indirectes* i *circumstancials*.

303. El *complement directe* o *acusatiu* és la part del predicat sobre la qual recau l'acció del verb. Si diem: *Antoni llig una novella* veiem que la cosa *llegida* pel subjecte *Antoni* és *una novella*; doncs aquests mots darrers sobre els quals recau l'acció feta pel subjecte és el complement directe o acusatiu. Ex.:

SUBJECTE	VERB	COMPLEMENT DIRECTE
<i>El xic</i>	<i>arrossega</i>	<i>la cadira.</i>
<i>El gat</i>	<i>mira</i>	<i>el peix.</i>
<i>Maria</i>	<i>estima</i>	<i>els fills.</i>

304. El complement directe ha d'anar immediatament darrere del verb. El subjecte ha d'anar davant del verb i únicament es podrà postposar quan no hi pugua haver dubtes.

Si diem: *Els homes assassinaren les dones*, el subjecte és *els homes*; però si diem: *Les dones assassinaren els homes*, el subjecte d'aquesta proposició és *les dones*.

305. El complement directe o acusatiu s'unix al verb sense preposició. És incorrecte dir *Antoni ha vist a la*

Maria, perquè *la Maria*, que és la persona vista pel subjecte, és el complement directe i aquest, en el nostre idioma, s'unix al verb sense cap mena de preposició. *Antoni ha vist la Maria* és una proposició correcta. Però si el complement directe està expressat per un pronom fort sí que porta preposició. Ex.: *Sempre em criden A mi*

306. Els complements verbals altres que l'acusatiu solen unir-se al verb mitjançant una preposició que és la paraula o paraules —locució prepositiva— que servix de nexa entre el verb i els complements.

307. El complement indirecte o datiu, que és un dels complements que solen unir-se al verb mitjançant una preposició, és aquell al qual es dirigix l'acció del verb, el que expressa el fi d'aquesta acció, el que rep un profit o un dany. El nexa que servix d'unió és la preposició A o la preposició PER A.

Ex.: *Maria escriu A sa cosina.*

En aquest exemple el complement datiu o indirecte està format pels mots *sa cosina*, la preposició A no forma part del complement datiu i solament n'és el nexa.

Subjecte	Verb	Acusatiu	Preposició	Datiu
<i>Ella</i>	<i>envia</i>	<i>una panera</i>	<i>a</i>	<i>son pare.</i>
<i>Ernest</i>	<i>penja</i>	<i>la corda</i>		
	<i>He vist</i>	<i>el teu germà</i>		
<i>Vosaltres</i>	<i>dureu</i>	<i>fruita</i>	<i>per a</i>	<i>la mare.</i>
<i>Ell</i>	<i>escriu</i>	<i>una carta</i>	<i>a</i>	<i>sa muller.</i>
<i>Ella</i>	<i>escriu</i>		<i>al</i>	<i>seu marit.</i>

(Observeu com els complements acusatius no porten nexa preposicional i els complements datius, sí.)

EXERCICIS

a) Destrieu el subjecte, el complement directe i el complement indirecte de les proposicions següents:

1. *Enric recita poemes als seus alumnes.*—2. *Qui posarà el cascavell al gat?*—3. *En Jaume I conquistà València.*—4. *Als seus fills el pare repassava la lliçó.*—5. *Porta a la seua mare un pom de flors bellíssimes.*—6. *La tia dóna l'herba als conills del corral.*

b) Completeu les proposicions següents afegint al verb un complement directe i un indirecte:

1. *El professor explica ...*
2. *La mare dóna ...*
3. *Aquell xic enganxa ...*
4. *Tu compra ...*
5. *Ensenyaràs ...*
6. *El pare de la mestressa clava ...*

c) Copieu les proposicions següents suprimint la preposició a dels complements directes que el porten:

1. *Era molt tard quan trobí a Joan.*—2. *Coneixes a qui l'estima?*—3. *L'orador diu frases que enlluernen al poble.*—4. *Primerament va llavar la roba i després llavà a sa filla.*—5. *He trobat a ton germà a la platja.*—6. *En entrar al saló vaig conèixer al teu fill.*

Lliçó 55

EL COMPLEMENT ATRIBUT O PREDICATIU

308. L'acció del verb d'una proposició pot produir-se segons circumstàncies de *lloc*, de *temps*, de *manera*, de *companyia*, d'*instrument*, etc. El mot o grup de mots que indica alguna d'aquestes circumstàncies constitueixen els complements circumstancials.

Ex.: *Vivim ací* (complement circumstancial de lloc). *Els meus germans arribaran demà.* (Complement circumstan-

cial de temps.) La sastressa *cus bé*. (Complement circumstancial de manera.) Passegem *amb els amics*. (Complement circumstancial de companyia.) Clavà el clau *amb el martell*. (Complement circumstancial d'instrument.)

309. Unes vegades els complements circumstancials s'introduïxen a la proposició sense necessitat de nexes; generalment ho fan els adverbis però també ho poden fer els substantius modificats o no per adjectius.

Exemples:

Ens dirigim *allà*.

L'escalfapanxes caldeja *bé*.

Menja arròs *cada dia*.

310. Altres vegades els complements circumstancials s'unixen a l'oració mitjançant una preposició ablativa. Exemples:

Preposició

Agafa el llibre	DE	<i>l'armari</i> .
Escriu-li	AMB	<i>tinta negra</i> .
Viatja	SENSE	<i>roba d'abric</i> .

(Observeu com les preposicions DE, AMB i SENSE servixen per a introduir els complements circumstancials *l'armari* (de lloc), *tinta negra* (de cosa) i *roba d'abric* (de manera) a les oracions respectives.)

311. Hi ha complements que no ho són del verb, sinó del subjecte de la proposició i, per tant, expressen les seues qualitats, defectes, condicions, etc., ço és, el que s'afirma o es nega del subjecte. Aquests complements s'anomenen *atribut*.

312. El complement atribut s'unix al subjecte mitjançant alguna forma dels verbs ésser o estar. Ex.:

Subjecte	Verb	Atribut
La meua filla	ÉS	<i>valenciana</i> .
Aquesta pintura	ESTA	<i>bé</i> .

313. Hi ha verbs com *semblar*, *tornar-se*, *vore's*, *presentar-se*, *aparéixer*, *aparentar*, *quedar-se*, etc., la significació dels quals és semblant a la dels verbs ésser o *estar* que servixen de nexa, també, entre el subjecte i l'atribut. Exemples:

Subjecte	Verb	Atribut
<i>Aquesta novella</i>	SEMBLA	<i>molt divertida.</i>
<i>El gos</i>	ES TORNA	<i>rabiós.</i>
<i>La malalta</i>	ES VEU	<i>millorada.</i>
<i>El guardabosc</i>	ES PRESENTA	<i>de sobte.</i>
<i>Eixe senyor</i>	APARENTA	<i>més anys.</i>
<i>Margarida</i>	ES POSA	<i>mestressa.</i>

(Observeu com l'atribut és, generalment, un adjectiu, un grup adjectival o un substantiu.)

EXERCICIS

a) Destrieu els complements circumstancials de les oracions següents en dos grups: 1, els introduïts amb preposició, i 2, els que no ho són:

1. *Ho va prendre amb paciència.*—2. *Estudia sense llibres.*—3. *No eixirà demà.*—4. *Entrava en casa a les nou de la nit.*—5. *El diumenge aniran els teus amics.*—6. *T'acompanya fins a la porta.*—7. *Treballava tres dies cada setmana.*—8. *El ciclista passà pel camí de la platja.*—9. *L'excursionista posà la bandera al cim de la muntanya.*—10. *Escriu amb llapis vora la finestra.*

b) Dieu la classe de complements destriats en l'exercici anterior.

c) Afegiu un atribut a cada una de les proposicions següents:

1. *La llibreta en què escriviu està ...*—2. *El teu alumne*

es pensa ...—3. Aquells llibres són ...—4. La teua amiga es torna ...—5. L'exposició de pintures ha resultat ...—6. L'advocat del primer pis es presenta ...

Lliçó 56

LES PROPOSICIONS COMPLEXES

314. Les proposicions *simples* tenen un sol verb. Ex.: *Nosaltres ESTUDIAREM la lliçó*. Però les proposicions en les quals es troba una o més d'una proposició en els seus elements són anomenades *complexes*. La proposició complexa consta de més d'un verb. Ex.: *Nosaltres estudiarem la lliçó quan tu voldràs*.

Subjecte: *Nosaltres*. Verb: *estudiarem*. Complement directe o acusatiu: *la lliçó*. Complement circumstancial de temps o ablatiu: *quan tu voldràs*. Aquest ablatiu és una proposició que consta de subjecte: *tu*. Verb: *voldràs*. El mot *quan*, conjunció, no forma part de cap de les dues proposicions, n'és el nexa.

315. Proposició *principal* és aquella que expressa la idea central de la proposició complexa. Les proposicions *subordinades* són les que constitueixen els elements de la proposició complexa. Ex.: *Veig que vénen*.

Verb de la proposició principal: *Veig*. Verb de la proposició subordinada: *vénen*. El mot *que*, és el nexa que unix la proposició subordinada a la principal.

316. Les proposicions subordinades s'enllacen a les principals mitjançant conjuncions, i són de dues classes:

a) Conjuncions de subordinació independents de les dues proposicions que unixen. Ex.: *Em diuen QUE no la*

voràs mai més. S'ha cremat els dits PERQUÈ tocava les brases. Vindrà el seu germà SI li diem QUE vinga.

b) Mots (adjectius o pronoms) *interrogatius*, i mots *relatius* (adjectius o pronoms) que ultra enllaçar les dues proposicions formen part de la subordinada. Ex.: *Tu diràs QUE vols. Mai no sabrem QUINA gorra és la teua. (Què i quina són mots interrogatius).*

Vaig passar les vacances en el poble QUE tu m'aconsellares. Heus ací la taula amb LA QUAL vam dinar. (Que i la qual són mots relatius).

L'adverbi pronominal *on* introduïx, també, proposicions subordinades formant-ne part. Ex.: *Ara tornem d'ON volies que anàrem.*

317. Les proposicions subordinades poden ésser el subjecte de la principal, l'acusatiu, l'atribut, i el complement circumstancial. Exemples de: Subordinada subjecte: *QUI CANTA EN LA TAULA i MENJA EN EL LLIT no té l'entiment complit.*

Subordinada complement: *El llibre aconsella QUE CAL ESTUDIAR.*

Subordinada atribut: *El teu propòsit sembla QUE TINDRÀ IMPUGNADORS.*

Subordinada complement circumstancial: *Antoni ha dinat MENTRE NOSALTRES L'ESPERAVEM.*

318. Hi ha proposicions subordinades que no constitueixen cap element de la principal. Són les *explicatives* i les *determinatives*.

a) Les subordinades explicatives aclarien algun element de la principal. Ex.: *El teu fill, el QUI ÉS MUSIC, em saludà despús-ahir.*

b) Les proposicions subordinades determinatives determinen algun element de la principal. Ex.: *Va explicar les funcions de teatre QUE HAVIA VIST A VALÈNCIA.*

319. Encara hi ha proposicions subordinades *impersonals*. Són de dues classes: *d'infinitiu* i *de gerundi*.

a) D'infinitiu: *S'estimava més ANAR A PEU. És molt útil ESCRIURE BÉ. S'entossudix a MULLAR-SE EL VESTIT.*

b) De gerundi (expressen una circumstància de l'acció principal): *Entrà en casa PLORANT A LLAGRIMA VIVA. PARLANT s'entenen els homes.*

320. Si un fet és conseqüència d'un altre, o si succeïx després d'un altre, no pot expressarse mitjançant una proposició de gerundi; cal expressar-lo per una altra proposició independent.

Heus ací uns exemples de gerundi dolent:

1. *Antoni esvarà, TRENCANT-SE una cama.*
2. *Caigué daltabaix del pont, TOPANT de cap contra una roca del torrent.*
3. *Va morir dissabte, ESSENT enterrat diumenge.*

Per a enunciar correctament, l'un darrere de l'altre, els fets expresats amb el gerundi *trencant-se, topant, i essent* ens cal mudar les frases de gerundi en proposicions independents:

1. *Antoni esvarà i ES TRENCA una cama.*
2. *Caigué daltabaix del pont i TOPÀ de cap contra una roca del torrent.*
3. *Va morir dissabte i FÒN soterrat diumenge.*

321. Les principals conjuncions i locucions conjuntives de subordinació son:

Condicionals: *si, mentre, sols que, només que, amb que, posat que, si bé, mentre que.*

Causals: *perquè, puix (preferible puix que), ja que, per tal com, vist que, com que.*

Finals: *perquè, a fi que, per tal que.*

Temporals: *quan, així que, mentre que, tan aviat com, d'ençà que, cada vegada que, des que, fins que.*

Comparatives: *com, així, segons, així com, tant com, segons com, segons que.*

Concessives: *encara que, malgrat que, per bé que, per més que.*

A més a més hi ha la conjunció copulativa *que*. Amb ella s'introdueixen tota classe de subordinades que facen d'element de la principal.

EXERCICIS

a) En les següents proposicions complexes indiqueu les subordinades:

1. *Ho sabies tu des que ho vares llegir al diari.*—2. *Vingué el comprador que m'anunciaves en la teua darrera lletra.*—3. *Acostumeu-lo que cada dia vinga a la mateixa hora.*—4. *Maria m'ha lliurat els poemes que, per cert, són molt inspirats, per a la pàgina literària.*—5. *El seu primer pensament va ésser que el fill s'havia fet mal amb l'escopeta.*—6. *Déu sap qui haurà de pagar les despeses.*—7. *Avui he vist que desempedraven el carrer.*—8. *La llengua valenciana és l'instrument amb el qual hem d'estudiar.*—9. *Estic molt content que hages vingut.*—10. *Pregunta al conserge quina conferència pronuncien en aquesta aula.*—11. *M'ho digué mentre baixàvem l'escala.*—12. *No m'agrada que jugues diners.*—13. *La seua convicció és que això no durarà.*—14. *És segur que ella vindrà pel matí.*

b) Digueu quines proposicions subordinades de les de l'exercici anterior són subjectes, complements directes, atributs, complements circumstancials, explicatives, determinatives, interrogatives i de relatiu.

c) Escriviu correctament les següents proposicions que siguen de gerundi dolent:

1. *Caigué del cavall, duent-lo tot seguit a l'hospital.*—2. *Dinant llegia el diari.*—3. *Estudià l'advocàcia essent empleat de banca.*—4. *Es tancà la ventalla, agafant els dits de la jove.*—5. *Anà de jove a l'Amèrica, tornant ric i poderós.*—6. *La fada acompanyant-la al cim de la mun-*

tanya li fabricà un palau de cristall.—7. Llegint i escrivint es passa la vida a l'escola.—8. Viatjant per França aprengué el parlar dels francesos.—9. Prenguérem el camí de tornada, acomiadant-nos dels amics.—10. El riu fa una colzada desapareixent per la dreta.

Lliçó 57

LES PROPOSICIONS COMPOSTES

322. Les proposicions complexes, com hem vist ja, contenen proposicions subordinades; però en les *compòstes* no n'hi ha de subordinades. Dues proposicions independents reunides en una mateixa clàusula són dues *proposicions coordinades*. Ex.: *Antoni escrivu una carta i Maria llig una novella.*

Dues proposicions si no són enllaçades mitjançant un mot, dit *conjunció de coordinació*, i estan relacionades entre elles pel sentit són, també, proposicions coordinades independents. Ex.: *Antoni escrivu una carta, Maria la llig amb satisfacció.*

323. Les conjuncions de coordinació, a més d'unir proposicions independents, enllacen els elements que componen la mateixa part d'una proposició els quals elements són termes coordinats. Ex.: *Tu i jo estudiem gramàtica. Han comprat albercocs o cireres? No era ell, SINÒ el seu pare.*

324. De vegades la coordinació de proposicions o de termes no es fa mitjançant un sol mot, sinó un grup de mots (*locució conjuntiva*). Són locucions conjuntives de coordinació: *o bé, amb tot, així mateix, sinó que.*

325. Tant les conjuncions de coordinació com les lo-

cucions conjuntives denoten les relacions que hi ha entre les proposicions enllaçades.

326. Les principals conjuncions de coordinació són:

Copulatives (indiquen simple unió i coincidència): *i, ni, ni... ni..., adés..., ara... ara (o ara... adés), mig... mig, siga... siga, qui... qui, que... que, tant... com, així... com, el mateix... que, entre... i, no solament... sinó que, l'una... l'altra.* Ex.:

No puc NI vull. No ixc mai NI de nit ni de dia. Tots guanyaven diners, QUI més, QUI menys. Han vingut NO SOLAMENT ells, SINÓ els seus cosins.

Disjuntives (indiquen incompatibilitat, tria): *o, o... o, siga... siga, o.* Ex.:

Calla vèncer O morir. O no m'ho va dir O no m'en recorde. M'agradarà vore-ho, SIGA de lluny, SIGA de la vora. Porteu-ne una, SIGA gran O xicoteta.

Adversatives (indiquen contrarietat, oposició): *però, sinó, ans, tanmateix, altrament, amb tot, així i tot, més prompte, sinó que.* Ex.:

És un bon xic, PERÒ estudia poc. No hi havia ningú SINÓ ell. No li sabrà mal que li ho digues, ANS li plaurà. Jo no ho faria; AMB TOT, si és el teu gust, també ho faré. No és blau; MÉS PROMPTE tira a verd.

Consecutiva (indica deducció, conseqüència): *doncs.* Exemples:

No ens vols ajudar? DONCS no ho farem. Tot animal és mortal; l'home és un animal; DONCS és mortal.

Continuatives (indiquen addició, continuïtat): *encara, demés, endemés, altrament, encara més, i tot, així mateix, no res menys.* Ex.:

Pots mirar tots aquests llibres i ENCARA consultar tots aquests altres. Estarem junts tot el dia i AIXÍ MATEIX tota la nit.

Causals (indiquen causa): *car, perquè.* Ex.:

Son pare li aconsellà que parlara poc; CAR el qui molt

parla molt erra. Vingué tot mullat, PERQUÈ caigué al corrent del riu.

327. En lloc de la conjunció adversativa *però* algú usa *més*; aquest canvi és poc recomanable. Ex.: *Vull fer un viatge, MES no tinc diners.* (Es preferible: *PERÒ no tinc diners.*)

La conjunció consecutiva *doncs* modernament ha estat mal usada en la llengua escrita com a conjunció causal. Ex.: *Creiem que està malalt, DONCS fa dies que no el veiem.* (La frase correcta usaria en lloc de *DONCS* una de les conjuncions causals: *car, perquè.* Ex.: *Creiem que està malalt; PERQUÈ fa dies que no el veiem.*)

Un altre tort a la llengua és l'ús de *puix*, que és conjunció exclusiva de subordinació, en lloc de *doncs*, que és conjunció consecutiva de coordinació. Ex.: *No li digues que vinguera? PUIX ja és aci.* (La frase correcta fóra: *DONCS ja és aci.*)

Alguna vegada hom usa *que* en lloc de la conjunció de coordinació causal *car* o *perquè*. Ex.: *Riu, QUE ara ets jove.* (Es preferible: *Riu, PERQUÈ ara ets jove.*)

EXERCICIS

a) Destrieu les conjuncions o locucions conjuntives de coordinació de les clàusules següents, i digueu la classe de cadascuna d'elles.

1. *Ell vol el pa i ella la mescla.*—2. *Vols que vaja a Castelló? Doncs ja hi aniré.*—3. *Marxareu els dos, car la meua companyia us resultarà molesta.*—4. *El van tançar, perquè mossegava els vianants.*—5. *Val tant el xic com la xica per a portar l'encàrrec.*—6. *Acompliré l'encàrrec, però no em sembla bé.*—7. *Aniré a ta casa siga a les deu, siga a les onze.*—8. *Cal estudiar la part teòrica, i encara més la pràctica.*—9. *No ho comprarem per gust,*

sinó per necessitat.—10. *Ni tu ni jo podem parlar en públic.*

b) Substituïu les ratlletes per les conjuncions o locucions conjuntives de coordinació més adients.

1. *Has vingut per aprofitar-te'n; — no t'hauries acostat a nosaltres.* 2. *Jo no ho farià; — si és el teu gust, ho faré.* 3. *Em donaràs el diari — la revista.* 4. — *estime la mare, — la filla.* 5. *No l'odia, — l'estima.* 6. *No es queixa de ningú — d'ell mateix.* 7. *Ací tens les fotos que volies, i — els dibuixos.* 8. *Sense el seu consentiment, no podem fer res; — convé que el veges avui mateix.* 9. *No li agrada el futbol. — t'acompanyarà.* 10. *No podem desprendre moltes pessetes, — tampoc no vestim malament.*

c) Copieu les clàusules següents destriant-ne les que porten doncs de les que no en porten:

1. *Ve l'enemic? Puix ataquem-lo.*—2. *Deu ésser al poble, perquè no ve per la societat.*—3. *L'any passat hi vaig ésser per Nadal, i aquest any hi he estat per la Pasqua i per Sant Joan; hi he estat, doncs tres vegades.*—4. *Aquest exemple ha d'ésser imitat, puix que la tàctica ho recomana.*—5. *Està molt enfadat amb tu. Doncs, senyal que no l'has saludat.*—7. *Els has de castigar puix que es burlen de tothom.*—8. *Veges si véns tu també perquè no podem seguir avant.*—9. *“Doncs qual serà aquell qui no el vulla ajudar e servir de sa persona?”* (Cròn. Jaume).—10. *“...que diran lo que no féu; no hu façan, doncs, per la vida”.* (Canç. Sat. Val.)

Lliçó 58

ELS PRONOMS PERSONALS FORTS

328. Els pronoms personals forts són:

<i>Jo, mi</i>	primera persona singular.
<i>Tu</i>	segona persona singular.
<i>Ell, ella</i>	tercera persona singular.
<i>Nosaltres, nós</i>	primera persona plural.
<i>Vosaltres</i>	segona persona plural.
<i>Ells, elles</i>	tercera persona plural.
<i>Si</i>	reflexiu de tercera persona.
<i>Vós</i>	segona persona usat per al singular i el verb en plural. Ex.: <i>Amb aquesta mateixa tarja PODEU en- trar VÓS i la vostra muller.</i>
<i>Vosté, vostés</i>	usat en el llenguatge familiar, sub- stituïnt <i>vós</i> , amb el verb en terce- ra persona. Ex.: <i>VOSTÉ no SERÀ dels darrers.</i>

329. Els pronoms personals forts substituïxen, dins les proposicions, els seus elements.

Si el pronom fort fa de *subjecte* s'anomena *nominatiu*. Ex.: *JO vaig a passeig.*

Si fa de *complement directe* s'anomena *acusatiu*. Ex.: *Quan ho crega convenient cride'm A MI.*

Si fa de complement indirecte s'anomena *datiu*. Ex.: *Deixe pas A ELLS.*

Si fa de complement circumstancial s'anomena *ablatiu*. Ex.: *Vindreu AMB NOSALTRES.*

330. *El pronom personal fort no va precedit de preposició quan és nominatiu.* Ex.: *TU no visites la mare.* (Tu, nominatiu, sense preposició.)

Quan el pronom personal fort és acusatiu va precedit de la preposició *a*. Ex.: *Digues-ho A ELL primer que tot.* (A ELL, acusatiu, amb la preposició *A*.)

Quan el pronom personal és *datiu* va precedit, també, de la preposició *A*. Ex.: *A MI no m'agraden les begudes alcohòliques.* (A MI, datiu, amb la preposició *A*.)

Quan el pronom personal fort és *ablatiu* va precedit de preposicions ablatives o de locucions prepositives. Ex.: *Vinc PER ELLA. Vindreu AMB NOSALTRES. Ells es presentaran ABANS DE VOSALTRES.* (PER ELLA, AMB NOSALTRES i ABANS DE VOSALTRES, ablatius, amb distintes preposicions o locucions prepositives.)

EXERCICIS

a) Substitueix els elements subratllats per pronoms forts, precedint-los, si cal, de preposició:

1. Quan Antoni veie l'egua, ANTONI anava per la carretera.—2. Si; EL PARE i EL FILL portarem sabates noves.—3. Ni EL CLAVARI ni LA CLAVARIESA no podeu queixar-vos de la festa.—4. Quan LES GERMANES m'envien el brodat l'ensenyarem a LA PROFESSORA.—5. MIQUEL no vindrà a la paella.—6. Si us ho proposeu no fareu, NA MARIA, un mel paper.—7. ANTONI, MIQUEL i RAFAEL, són bons caçadors.—8. És just que els llapis siguin per a QUI ELS HA COMPRAT.—9. EL GERMÀ I

LES COSINES vindreu algun dia.—10. SòC EL VOSTRE AMIC i m'interessa per les vostres coses.

b) Substituïu les sèries de punts per pronoms personals forts:

1. ... era a casa.—2. Parlàveu amb ...—3. Anaven amb ...—4. ... no vàs vindre.—5. Sou ... qui ho haveu dit.—6. ... ha dit que no.—7. Han vingut sense ...—8. Sí; ... m'escriuen encara.—9. No són ...—10. Entre ... i tu està el secret.—11. Quan ... vindreu.—12. ... ja sap que ens estimem.

c) Dieu quina és la funció de cadascun dels pronoms que han substituït les sèries de punts de les proposicions de l'exercici anterior.

Lliçó 59

ELS PRONOMS FEBLES

331. Els pronoms febles són tretze: *me, te, se, nos, vos, lo, la, los, les, li, hi, ho, ne*; la majoria dels quals poden revestir diferents formes segons llur situació dins la frase. (Els quatre pronoms *les, li, hi* i *ho* conserven sempre la mateixa forma.)

332. Els pronoms febles s'usen sempre davant o darrere el verb. Es posposen al verb quan aquest està en infinitiu (*creure-LA*), en gerundi (*estimant-VOS*) o en imperatiu (*escriu-LI*). Fora d'aquestes formes verbals els pronoms febles van davant el verb. Ex.: *EM vol, LA prenia, US cantarà.*

333. Les diverses formes que poden revestir els pronoms febles són:

FORMES	De 1. ^a persona		De 2. ^a persona	
	SINGULAR	PLURAL	SINGULAR	PLURAL
Darrere el verb { plena reduïda	me 'm	nos 'ns	te 't	vos us
Davant el verb { reforçada elidida	em m'	ens —	et t'	— —

FORMES	De 3. ^a persona			Neutre	Adverbials
	SINGULAR	PLURAL	Sin. Plu.		
Darrere el verb { plena reduïda	lo la li 'l — —	los les 'ls —	se 's	ho —	hi ne — 'n
Davant el verb { reforçada elidida	el — — l' l' —	els — — —	es s'	— —	— en — n'

334. Les formes elidides dels pronoms febles davant el verb s'usen quan aquest comença en vocal o *h*. Exemples: *M'emparen*, *T'han vist*, *L'ofén*, *S'ignora*. Darrere verb les formes reduïdes s'usen quan el verb acaba en vocal (excepte la *u*). Ex.: *Mira'M*, *estudia'NS*, *alça'T*, *admetre'S*, *estima'L*, *compta'LS*, *escriure'N*.

335. Davant el verb les formes reforçades dels pronoms febles que en tenen són preferibles a les formes plenes si el verb comença en consonant. Ex.: *EM plau*, *ET dic*, *ES menja*, *EN vol* (preferibles a *ME plau*, *TE dic*, *SE menja*, *NE vol*). Però: *SE cerca*, *SE servix*, *per* a evitar el doble so de *S*.

336. Es pot usar *vos* o *us*, indistintament, davant el verb. Quan els pronoms febles van darrere el verb s'ajun-

ten a ell amb un guionet llevat dels casos en què calga usar l'apòstrof. (Vegeu §§ 148, 149, 150.)

337. El pronom feble femení de tercera persona *la* no pren la forma elidida *l'* davant de verb començat per *i* o *u* febles, precedides o no de *h*. Ex.: (referint-se a un nom femení) *L'adoren, L'honoraven, L'insten, L'usen* (amb *i* i *u* fortes); però *LA inspiren, LA humiliaren, LA ultratjaven* (amb *i* i *u* febles).

338. Els pronoms febles no s'apostrofen mai per contacte amb un altre mot que no siga un verb o un altre pronom feble. No escriurem: *no'M vol*, sino *no EM vol*; no *ella 'L mirava*, sino *ella EL mirava*; no *què'NS dius?*, sino *què ENS dius?*

EXERCICIS

a) Copieu les proposicions següents, adonant-vos com estan escrites les combinacions de verb i pronom feble:

1. DIGUES-ME *si vindrà l'alacanti*.—2. ESCRIU-NOS *els nostres cognoms*.—3. *Estalviarás malalties RENTANT-TE cada dia*.—4. *Cal LLEVAR-SE del llit abans de les set del mati*.—5. *No N'AGAFES del rebuig; de les altres, DU-NE*.—6. *No es diu "EMBOBAR-SE", sinó "EMBADALIR-SE"*.—7. *A poc a poc EM TRAGUÉ una pesseta i cèntims*.—8. *La senyoreta Milacre ENS MIRA del passadis estant*.—9. *ET VEU prevaler entre tots els altres*.—10. *Si no estàs ben proveït HO PAGARÉ jo*.—11. *HI VAN TOTS fets uns pillastres*.—12. *L'HA tret del sostre de la barraca*.—13. *Cal ESCRIURE'M amb desimboltura*.—14. *MIRA'NS bé abans no ET DESFOGUES*.—15. *No sé si ET VA entendre; jo, si que T'ENTENIA*.—16. *HI HAVIA taronges? — No N'HI HAVIA*.

b) Copieu els mots següents separant-ne convenientment els verbs dels pronoms febles:

Diguesme, escriviunos, rentantte, escriurem, mirans,

rentat, enviali, portala, trauren, emtrau, ensmira, etveu, mescoltava, tentenia, ensescoltava, salça, anarmen, melhapres, dónansles, enslesenvia, menjarsetela, menjarsetel, setelhamenjat, senshamenjat.

Lliçó 60

PRONOMS FEBLES ACUSATIUS

339. Dins la proposició gramatical el complement directe o acusatiu pot estar representat per un pronom feble. En *El carnisser talla la carn*, el grup de mots *la carn* és l'acusatiu i pot estar representat pel pronom feble *la*. Ex.: *El carnisser LA talla*. El pronom feble acusatiu s'usa per evitar la repetició del complement directe. Ex.: *Talles la carn? —Si; LA talle*. En aquesta segona proposició l'ús del pronom feble *la* evita la repetició de l'acusatiu *la carn*.

340. Els pronoms febles que poden fer d'acusatiu són: *em, ens; et, us; el, la, els, les; es; ho; en*.

Em i *ens* són pronoms febles personals de primera persona. S'usen com a tals en:

Els fills M'estimen. Els amics EM saluden. Ja no ENS aconsellen.

Em s'usa, també, com a reflexiu:

Jo EM talle.

I ens s'usa, així mateix, com a recíproc:

Nosaltres ENS besem.

341. *Et* i *us* són pronoms personals de segona persona. S'usen com a tals en:

Necessites que ET balancegen.

Voleu que US feliciten.

Et s'usa, també, com a reflexiu:

Encara no ET vestixes.

Us s'usa com a recíproc:

US mireu massa.

342. *El, la, els, les* són pronoms personals de tercera persona i s'usen com a tals:

Compres el llibre? —Ja EL compre (el llibre).

Tens la pesseta? —Ja LA tinc (la pesseta).

Portaràs els amics? —ELS portaré (els amics).

Quan ens donaràs les fotos? —Demà us LES donaré (les fotos).

343. *Es* és pronom feble de tercera persona i s'usa com a reflexiu:

Antoni ES llava cada dia.

També s'usa com a recíproc:

Ell i ella ES miren.

344. *Ho* és pronom feble neutre i s'usa com a tal:

Escriu-HO bé.

345. *En* és pronom feble i s'usa representant un substantiu indeterminat:

Tens tinta? —No EN tinc.

Si comparem aquest exemple amb el següent

Tens la tinta? —No LA tinc.

vorem com la darrera proposició hom es referix a una tinta determinada i en la primera proposició a tinta en general. Per això en la resposta s'usa el pronom feble *en*.

En també pot representar un substantiu sobreentès.
Aleshores va acompanyat d'un adjectiu cardinal:

Tens algun llapis? —Dos EN *tinc*.

o un adjectiu quantitatiu:

Veges si EN vols tant (de paper).

d'un adjectiu indefinit:

Agafaràs taronges? —Alguna N'agafaré.

o bé precedit de la preposició de:

Quantes capsos volies? —DE *blanques EN volia mitja dotzena*.

(En equival a "de capsos" en aquesta proposició. *Volia mitja dotzena de capsos blanques*.)

EXERCICIS

Substituïu els complements directes, o el substantiu que continga, subratllat, pel pronom feble corresponent:

1. Llegiràs novel·les? —No llegiré *novel·les*.—2. Llença *els paquets* al riu.—3. Jo llavi a *mi mateix* amb sabó perfumat.—4. Corregia a *nosaltres* per la nit.—5. Enraoneu bé *això que dieu*.—6. Compra *la corbata*.—7. El tenor sabia cantar totes *les cançons*.—8. El metge medica a *ell mateix*.—9. Pelaré quatre *taronges*.—10. Si et sembla bé renova *allò que et vaig dir*.—11. Vas collir moltes peres tendrals? —De tendrals vaig collir moltes *peres*.—12. Buscava *el formatge del calaix*.—13. La glòria somriu a *vosaltres*.—14. Has venut moltes panses? —Si; he venut moltes *panses*.—15. Els amics fotografien a *mi*.—16. Estudia *els autors clàssics*.—17. Tenia *nova la ploma*.—18. Nosaltres mullem a *nosaltres*.—19. Pots prendre la *medicina blanca*.—20. No mireu amb mals ulls a *vosaltres mateix*.—21. El gat caça *les rates*.

Així:

El gat caça *les rates*. —El gat *les* caça.

Lliçó 61

PRONOMS FEBLES DATIUS

346. Dins una proposició el complement indirecte o datiu pot expressar-se mitjançant un pronom feble. En: *Escriu una carta a ta mare* el grup de mots *a ta mare* és el datiu i pot estar representat pel pronom feble *li*. Ex.: *Escriu-Li una carta*. El pronom feble datiu s'usa per evitar la repetició del complement indirecte: *Donaràs la nota al dependent?* —*Sí; Li donaré la nota*. En aquesta segona proposició l'ús del pronom feble *li* evita la repetició del complement indirecte o datiu *al dependent*.

347. Els pronoms febles que poden fer de datiu són: *em, ens; et, us; li, els; és*.

348. *Em* i *ens* són pronoms febles personals de primera persona. S'usen com a tals en:

EM dóna els papers.

ENS pren la paraula.

Em i *ens* s'usen també com a reflexius:

Jo EM pose la camisa neta.

Nosaltres ENS enviàrem l'encàrrec.

Ens s'usa, encara, com a recíproc:

ENS vam donar les mans.

349. *Et* i *us* són pronoms febles personals de segona persona. S'usen com a tals en:

Ell ET farà l'apologia del sant.

L'amic US dirà el domicili.

Et i us s'usen també com a reflexius:

Tu ET faràs el llit.

No US mengeu tota la paella.

Us s'usa, encara, com a recíproc:

US estimeu com a bons germans.

Vosaltres US llegiu els poemes.

En el llenguatge parlat valencià la forma literària *us* es troba reemplaçada per *vos* en tots el casos. Tal ús és admissible, si bé la llengua literària preferix d'usar *us* davant del verb, almenys darrere d'un mot acabat en vocal: *que, no, sí, bé, jo, ara*, etc. Ex.: *què us diré?, no us vull contar, si us plau, bé us agrada, jo us donaré, ara us diu (us asil·làbic)*. En canvi l'ús de *vos* davant el verb també és lícit. Ex.: *Vos agrada, vos els prendran, Blai vos ho dirà, quants vos en donen?, com vos anava dient*, etc.

També la forma literària *ens* es troba reemplaçada per *nos* en el llenguatge parlat valencià. La forma vulgar *mos* és inadmissible. En la llengua literària cal usar *ens*, almenys darrere d'un mot acabat en vocal.

350. *Li i els* són els pronoms febles personals de tercera persona datius, per al singular i plural, respectivament, sense distinció de gèneres. S'usen com a tals en:

Llava-LI els mocadors.

LI amostrava el camí.

Pren els tinters i posa'LS tinta.

La mare repta les filles i ELS diu què han de fer.

351. *Es* és pronom feble de tercera persona i s'usa com a reflexiu i com a recíproc. És reflexiu en:

La jove ES desfà el pentinat.

És recíproc en:

Les amigues ES conten passatges de la història.

352.—Cal tindre present que el pronom *li* sempre és datiu i que els altres pronoms consignats en aquesta lliçó com a datius poden representar també complements acusatius.

353. És falta greu de sintaxi expressar dins una mateixa proposició dues vegades el mateix complement. Compareu les següents proposicions:

1. *La mare tallava les ungles* A LA FILLA.
2. *La mare* LI *tallava les ungles.*
3. *La mare* LI *tallava* A LA FILLA *les ungles.*

Dins les proposicions 1 i 2 el complement datiu està expressat una sola vegada en cada proposició: les dues són correctes. En la 3, el datiu està expressat dues vegades; primerament pel pronom feble *li* i segonament pel grup de mots *a la filla*. Aquesta construcció és anti-gramatical i per tant, dolenta.

EXERCICIS

a) Per cadascuna de les clàusules següents escriure'n una altra de sentit equivalent en la que el datiu de la primera estiga representat en la segona per un pronom feble.

1. *Féu la declaració* AL JUTGE.—2. *Antoni dirà* A VOSALTRES *quina cosa cal fer.*—3. *Compreu les entrades* ALS AMICS.—4. *Compren les entrades* ALS AMICS.—5. *Tenia uns llibres i he perdut* ELS LLIBRES.—6. *Miquel farà* A NOSALTRES *les fotos.*—7. *El teu germà dona* A TU *les llibretes.*—8. *Diu que cal portar les cadires* PER A VOSALTRES.—9. *A ELLES és convenient mostrar els dibuixos.*—10. *Maria comprarà* PER A MI *el llibre.*—11. *Què preguntarem* ALS NOSTRES ALUMNES?—12. *Què preguntaràs* AL MEU FILL?

b) Extraure de les següents clàusules els complements acusatius i els datius i fer amb cada mena de complements una llista:

1. Ara es renta les mans.—2. Ens han enviat els mocadors.—3. Si veus la Maria, dóna-li això.—4. Manuel ho ha comprat.—5. Tens paper? —No en tinc.—6. Banyeu-vos les cames.—7. Entre jo i tu els farem dir la veritat.—8. Saludeu els amics.—9. Donem-los l'enhorabona.—10. Torca-li les llàgrimes.—11. Féu-me el favor que us demane.—12. Tocaré l'anella de la porta de l'escalera.—13. Toca-li el braç.—14. Toca-ho.—15. Féu-vos on vullgueu la paella.

Lliçó 62

PRONOMS FEBLES ATRIBUTS, ABLATIUS

COMPLEMENTES PREPOSICIONALS

354. Dins una proposició substantiva l'atribut pot expressar-se mitjançant un pronom feble. En: *Qui ens ha visitat serà l'amic Daniel, o no serà l'amic Daniel*, el grup de mots d'aquesta segona proposició *no serà l'amic Daniel* és l'atribut i pot estar representat pel pronom feble *ho*. Ex.: *no HO serà*. El pronom feble atribut s'usa per evitar la repetició del predicatiu. Ex.: *Vós sou parent de la muller?* —*HO sóc de la muller*. En aquesta segona proposició el pronom feble *ho* evita la repetició de l'atribut *parent*.

355. Els pronoms febles que poden fer d'atribut són: *ho, hi; el, la, els, les*.

356. *Ho, hi* s'usen per expressar substantius indeterminats i adjectius.

a) Exemple de *ho* en lloc d'un substantiu indeterminat que és aribut:

Són CISTELLES noves? —No HO són.

(Cistelles, substantiu indeterminat aribut.)

Exemple de *ho* en lloc d'un adjectiu que és aribut:
—Els animals es van quedar ERTS, encara que no HO pareixien. (Erts, adjectiu aribut.)

b) Exemple de *hi* en lloc d'un adjectiu aribut: Pen-sàvem que el pa es faria BO, i no s'HI ha fet. (Bo, adjectiu aribut.)

357. *El, la, els, les* s'usen per expressar substantius determinats. Ex.: És EL MESTRE? —L'és.

Semblarà LA FARINA, però no LA serà.

Em figurava que eren ELS COMPANYS, i no ELS eren.
Volen ésser LES SENYORES, i mai no LES seran.

(Cal dir que el parlar corrent expressa aquests aributs mitjançant el pronom feble *ho*; però la correcció literària implica l'ús de *el, els* per als aributs substantius determinats masculins singular i plural i l'ús de *la, les* per als que són femenins, singular i plural.)

358. Els complements ablatius o circumstancials són els que determinen alguna de les circumstàncies en què s'ha produït l'acció expressada pel verb.

En, hi són els pronoms febles que poden fer d'ablatius:

En s'usa quan els complements ablatius són introduïts amb la preposició *de*. Ex.: Quan vindreu DE LA MASIA? —EN vindrem la setmana que ve.

Hi s'usa quan els complements ablatius són introduïts per qualsevol preposició altra que *de*. Exemples:

Vas A casa? —HI vaig.

Quan ell està EN classe, jo sempre m'HI trobe.

Si anava CAP A Barcelona, m'avisaria puix que jo HI vull anar.

Piques AMB una pedra? —No HI pique.

359. D'entre els complements introduïts en l'oració amb preposició cal distingir els ablatius o circumstancials i els datius, complements ja estudiats.

Els altres complements introduïts amb preposicions, anomenats simplement *complements preposicionals*, poden representar-se pels pronoms *en* i *hi*.

En s'usa quan els complements preposicionals són introduïts amb la preposició *de*. Ex.: *Es malfia DE mi?* —*No se'n malfia ('n = DE mi)*.

Hi s'usa quan els complements preposicionals són introduïts amb les preposicions *a* i *en*. Ex.: *La pintura se sembla A L'ORIGINAL, i si no s'HI semblara no la voldria jo. (Hi = A L'ORIGINAL.)*

(Noteu com el mot *en* unes vegades és pronom feble i altres és preposició.) Ex.: *Tenies tinta?* —*EN tinc (En: pronom feble). Estava EN casa. (En: preposició.)*

EXERCICIS

a) Substituiu els mots en majúscules de les clàusules següents pels pronoms febles corresponents:

1. *Si eixa pilota és cara, aquella pilota també és CARA.*
2. *Semblaven soldats, o no semblaven SOLDATS?*—3. *Pel matí va a classe, i per la nit no va a CLASSE.*—4. *Aquests senyors són els diputats?* —*Si que són ELS DIPUTATS.*—
5. *El pa es fa dur i si es fa DUR és perquè no el posem en lloc fresc.*—6. *S'apartà del foc?* —*Sí; per fi s'apartà DEL FOC.*—7. *La vaig vore al saló però en voler saludar-la ja no estava AL SALÓ.*—8. *Es fill del meu poble, però com si no fóra fill del MEU POBLE.*—9. *Pren cadira si vols CADIRA.*—10. *Són les cadires velles?* —*Si que són LES CADIRES VELLES.*—11. *Cantà amb molt de gust; la veritat és que sempre canta AMB MOLT DE GUST.*—12. *Aixó són faves contades, i si no foren FAVES CONTADES, pitjor per a tots.*

b) Copieu les clàusules següents i escriviu al costat de cadascuna d'elles una altra clàusula substituint els pronoms febles en cursiva per frases que siguen adients:

1. És tan desficaciat que no *ho* pareix.—2. Despenen molts diners i és que no *ho* creuen.—3. Els pares van buscar-los molt i per fi *els* aparegueren.—4. *Hi* anava cada dissabte per afaitar-se i arranjar-se els cabells.—5. *En* vingueren cinc persones per vore la ciutat en festes.—6. Dins del tonell *en* tens de Toris?—7. Si *hi* vas parlarem fins a la porta.—8. Qui et corregix els dibuixos a classe no *l'*és?—9. Aquells clavells semblen barats i no *ho* són.—10. Ja sé que sou a muntanya; però quan *en* tornareu?—11. *Hi* vixqué set anys.—12. Se'n burlava i per això m'enfadi.

Lliçó 63

COMBINACIÓ BINÀRIA DE PRONOMS FEBLES

360. Les proposicions poden portar dos dels seus elements reduïts a pronoms febles. Ex.:

Antoni es va llavar ia cara? —Si; SE LA va llavar. (Antoni va llavar la cara a ell mateix.)

361. En tota combinació de dos pronoms febles, ço és, en tota *combinació binària*, el pronom que fa de complement indirecte s'escriu generalment primer que l'altre pronom. Ex.: *No ELS HO DIGUES.* (ELS complement indirecte davant HO). Però s'escriu en segon lloc si els dos pronoms són de tercera persona. Ex.: *No se li coneix* (LI, complement indirecte posat en segon lloc; així, doncs, no escriurem: *no LI SE coneix*).

362. Els pronoms febles *me, te, se* quan són els primers de la combinació no es canvien en *em, et, es*; però

davant *ho*, *hi* prenen la forma elidida *m'*, *t'* *s'*. Ex.:

EM *saluda*; ET *crida*; ES *conserva* (*em*, *et*, *es*, perquè sols hi ha un pronom).

ME LA *donarà* (*no EM LA donarà*), perquè hi ha dos pronoms.

M'HO *digueren*; T'HI *penja la roba*; S'HO *pensava*.

363. Darrere *me*, *te*, *se*, les formes *el*, *els*, *en*, etc., es canvien en *'l*, *'ls*, *'n*. Però davant un verb començat en vocal o *h* s'escriu *l'*, *n'*, *m'*, *t'*. Ex.: ME'L *prengué*; però ME L'*agafa*.

364. En el parlar valencià el pronom feble de tercera persona *li*, que és sempre complement indirecte, no canvia mai de forma. Ex.: LI'L *regala*; LI'LS *pren*; LI'N *donarà*; tu LI LA *portaràs*; la filla LI LES *dóna*.

365. És molt corrent substituir dolentament els pronoms *vos* i *nos* per *se*. És una forma inadmissible que hem de bandejar dels llenguatges parlat i escrit: Exemples d'ús de *se* per *nos* i *vos*:

Donem-SE les mans; *fotografieu-SE tots junts*.

La forma correcta és:

Donem-NOS les mans; *fotografieu-VOS tots junts*.

366. La combinació binària unes vegades s'anteposa al verb i altres es posposa. Vegeu lliçons 30, 39 i 59.)

Dos *en* o dos *hi* no són admesos en una combinació binària.

EXERCICIS

a) Escriviu per a cadascuna de les clàusules següents una altra en la que els complements verbals estiguen substituïts per pronoms febles:

1. *Dóna el premi al teu deixeble.*
2. *Dóna els premis al teu deixeble.*
3. *Dóna el premi als teus deixebles.*
4. *Dóna els premis als teus deixebles.*

5. *Dóna la ploma al teu deixeble.*
6. *Dóna les plomes al teu deixeble.*
7. *Dóna la ploma als teus deixebles.*
8. *Dóna les plomes als teus deixebles.*
9. *Dóna premi al teu deixeble.*
10. *Dóna premis al teu deixeble.*
11. *Dóna premi als teus deixebles*
12. *Dóna premis als teus deixebles.*
13. *Dóna això al teu fill,*
14. *Dóna això als teus fills.*

b) Per a cadascuna de les clàusules següents escriure'n tres equivalents substituint per pronoms febles: el primer complement; el segon complement; els dos complements alhora:

1. *Deixen pa al calaix.*
2. *Deixen els pans al calaix.*
3. *Donarem els regals als músics.*
4. *Despengen el retrat de la paret.*
5. *Havem vist l'amiga al teatre.*
6. *Fan fugir la gent del poble.*
7. *Repartirem menjar als pobres.*

Model:

Deixen pa al calaix.

- a) EN deixen al calaix.
- b) HI deixen pa.
- c) N'HI deixen.

Lliçó 64

COMBINACIÓ TERNARIA DE PRONOMS FEBLES

367. Les proposicions poden portar tres dels seus elements reduïts a pronoms febles. Ex.:

Em deixaràs la llibreta en el calaix?

(*Em* és complement indirecte; *la llibreta* és complement directe; en el *calaix* és complement circumstancial de lloc.)

Si els complements “*la llibreta*” i “*en el calaix*” els reduïm a pronoms febles tindrem una combinació ternària: *Me la hi deixaràs*.

en què

ME = *a mi*.

LA = *la llibreta*.

HI = *en el calaix* (1).

368. En les combinacions ternàries el primer pronom ha de representar el complement datiu o indirecte; el tercer pronom, el complement ablatiu o circumstancial i enmig dels dos ha d'anar l'altre complement verbal. Ex.:

Es posa els diners a la bolxaca? —No se'ls hi posa.

se és el complement datiu;

els és el complement acusatiu;

hi és el complement ablatiu.

369. La combinació *se'n* pròpia d'alguns verbs com *anar-se'n*, *eixir-se'n* admet un altre pronom datiu. Ex.:

Tenia més vi, però se LI'N va anar.

L'olla va eixir-se'n? —Sí; SE LI'N va eixir.

370. En les combinacions ternàries no és admesa, per motius de claredat, dos pronoms *en* o dos *hi*.

371. Quan un tercer pronom ve a afegir-se a una combinació binària, el segon pronom sofreix els canvis següents:

a) Les formes '*m* (o *em*) i '*t* (o *et*) es transformen, respectivament, en *m'* i *t'* davant *hi* o *ho* i es transfor-

(1) Vegeu la lliçó 62, § 358 sobre l'ús de *hi* en els complements ablatius.

men en *me* i *te* davant qualsevol altre pronom. Ex.:

se m'hi coneix
posar-se-t'ho
menjar-se-te-la

b) Les formes *el* i *'l* es transformen en *l'* davant *hi* o *en*, i les formes *en* i *'n*, en *n'* davant *hi* o *ho*. Ex.:

me l'hi posa
traure-me-l'en
vos n'hi vendran

372. Quan un tercer pronom ve a afegir-se a una combinació binària el tercer pronom pren les formes *em*, *ens*, *et*, *el*, *els*, *en* o les formes *'m*, *'ns*, *'t*, *'l*, *'ls*, *'n* segons que el segon pronom acabe en consonant o en vocal. Ex.:

menjar-se-te'l
menjar-se'ns-el

Si la combinació de tres pronoms va al davant d'un verb començat en vocal o *h*, les formes *em* o *'m*, *et* o *'t*, *el* o *'l*, *en* o *'n* són reemplaçades, respectivament, per *m'*, *t'*, *l'*, i *n'*. Ex.:

se te'l menja
se te l'ha menjat.

EXERCICIS

Escriviu clàusules equivalents a les següents substituint els complements verbals i els circumstancials pels pronoms febles corresponents:

1. *Em posa el llibre damunt la taula.*
2. *Dus-me l'encàrrec de l'estació.*
3. *Me'n vaig amb els amics.*
4. *Cal endur-se això de casa.*
5. *Se'ns ha menjat la taronja.*

6. *Els han posat farina al sac.*
7. *Ens en tornem a casa.*
8. *La meua germana no es posa coloret a la cara.*
9. *No se't coneix la taca al vestit.*
10. *No us han posat sucre a la tassa.*

Lliçó 65

LES PROPOSICIONS NEGATIVES

373. Les proposicions negatives són expressades, generalment, anteposant l'adverbi *no* al verb. Ex.: NO *vol anar*. NO *llog el llibre*. NO *té força*.

Si la proposició negativa va acompanyada d'algun pronom feble, el mot *no* va davant d'aquest. Ex.: NO *ens diu res*. NO *li ho dona*. NO *se te la menjarà*.

374. Els mots *mai*, *ningú*, *res*, *gens*, *cap*, *enlloc*, *tampoc*, i les expressions *en ma vida*, *ni tu ni jo* i altres anàlogues no expresen negació i el verb de les proposicions de què formen part ha d'anar acompanyat del *no* negatiu. Ex.:

Mai NO *hi aniré*. NO *en té gens*, *de ganes*. *Ningú* NO *ho diu*. NO *ens dirà res*. *Tampoc* NO *li comprem fraures*. *En ma vida* NO *he escoltat tal cosa*.

375. En les locucions *no gens* i *no res* mai no s'ha de suprimir la partícula *no*. Ex.:

És una habitació NO GENS *agradosa*.

És una habitació GENS *agradosa* (incorrecte).

Es baralla per NO RES.

Es baralla per RES (incorrecte essent negativa).

La locució *no gens* queda reduïda a *gens* si va darrere de la conjunció *ni*. Ex.:

NO GENS *agradosa* ni GENS *higiènica*.

376. Hi ha proposicions negatives que no porten l'adverbi *no*.

a) Són aquelles en que el verb està sobreentès. Ex.:
Vols molt de pa? —GENS (sobreentès: *no en vull*).

Quan anirem? —MAI (sobreentès: *no anirem*).

Qui ha cridat? —NINGU (sobreentès: *no ha cridat*).

b) Aquelles en que la conjunció *ni* precedeix el verb.
Exemples:

NI *treballes* NI *deixes treballar*.

NO *vull aixó* NI *ho voldré mai*.

377. Fora d'aquests dos casos tota proposició negativa ha de portar l'adverbi *no* i aquest junt al verb. Observeu que no és igual dir *Res no l'espanta* que *No res l'espanta*.

És molt valent: res NO *l'espanta*.

És molt covard: NO res *l'espanta*.

No és correcte posar *no* davant *gens*, *mai*, *ningú*, etc., seguit de verb. Ex.:

NO *mai aniré* (incorrecte).

NO *aniré mai* (correcte).

Mai NO *aniré* (correcte).

378. Si dins una proposició afirmativa algun dels seus elements és negatiu aquest ha de portar la partícula *no*:
Exemple:

Ha fet una defensa NO *molt encertada*.

379. L'adverbi *no* entra a formar part d'oracions afirmatives:

a) Quan és complement d'un mot significant temença.
Exemples:

Tenia por que NO correguérem massa.

Temem que la malaltia NO se li complique.

(Observeu que aquests dues proposicions són afirmatives no obstant de portar les complementàries l'adverbi *no*. El verb posposat al *no* va en subjuntiu.)

b) Quan és una proposició subordinada comparativa d'una principal afirmativa. Ex.:

El fill és més alt que NO la filla.

És menys treballador que NO el germà.

c) Quan s'ha d'evitar la repetició consecutiva de la conjunció *que*. Ex.:

Val més que ho diga a ell que NO que t'ho diga.

380. La partícula *pas* i la locució *no pas* que han caigut en desús en els llenguatges parlat i escrit dels valencians (però que els nostres clàssics usaven correntment) fóra convenient posar-les, de nou, en circulació.

Pas s'ha d'usar darrere verb i afegix a les proposicions negatives un sentit d'adversitat. Ex.:

Jo no m'espante PAS de les teues amenaces. (Tirant.)

Si li demanes la tinta no te la donarà PAS.

No pas servix per a introduir proposicions negatives en les quals el verb està sobreentès i es nega parcialment el contingut d'una proposició anterior. Ex.:

Agafaràs els fardells? —NO PAS el de la roba.

Et menjaràs aquestes fruites? —NO PAS el raïm.

EXERCICIS

a) En les proposicions següents, afegiu *no* allà on calga:

1. *Ningú ens ha mirat.*

2. *Mai sabrem què vol dir.*

3. *Enlloc trobaràs tanta fruita com a l'hort.*

4. *Si tu no véns, tampoc vindrà ella.*
 5. *Cap dels reunits ho voldrà confessar.*
 6. *Si cap d'elles t'ho pregunta, respon-li que no ho saps.*
 7. *Si cap d'elles t'ho vol dir, com ho faràs per a saber-ho?*
 8. *Si mai el veus, dona-li expressions de part meua.*
 9. *Ho ha dit sense ningú preguntar-li-ho.*
 10. *En ma vida he vist cosa igual.*
 11. *Ni m'ha dit, ni li he dit res.*
 12. *No plou ni fa vent.*
 13. *En ta vida ho faràs, desenganya't.*
 14. *Res el distrau; per això no riu mai.*
 15. *Res el distrau; per això no sap mai la lliçó.*
 16. *Per què et fingixes més ignorant que ets?*
 17. *Més s'estima llençar-ho que m'ho dones.*
 18. *Cap dona voldrà banyar-s'hi, en aquesta piscina.*
 19. *Mai l'havia vista tant contenta.*
 20. *Han passejat molt i gens s'han cansat.*
- b) Afegiu pas allà on calga:
1. *A ell pertany això més que no a tu.*
 2. *Vollies eixos llibres? —No els d'aventures.*
 3. *T'han dit res de nou? —No les notícies que esperavà.*
 4. *Faràs molt bé de no anar.*
 5. *Què vas a fer? No ho faces.*
 6. *No cal anar a esperar-lo; no vindrà amb aquest temps.*

Lliçó 66

US INDEGUT DE SE

318. En el llenguatge parlat hon usa sovint el pronom feble *se*, reflexiu, en lloc dels pronoms febles de

primera o segona persona *nos, vos, ens i us*. Aquest ús indegut de *se* (en les seues diverses formes) ha entrat al llenguatge escrit i cal corregir la tal falta gramatical. L'ús viciós del *se* el fan els valencians en els casos següents:

a) Quan l'imperatiu va seguit del pronom *se*. Ex.:

Mengem-SE la poma.

Mengeu-SE el pastís.

En el primer cas el *se* ha d'ésser substituït pel pronom *nos* i en el segon cas per *vos*. Ex.:

Mengem-NOS la poma.

Mengeu-VOS el pastís.

Si en lloc d'un pronom l'imperatiu va seguit de dos pronoms també sol aparéixer l'ús indegut de *se*. Ex.:

Llegim-SE'l (el programa).

Mirem-SE-les (les mans).

Mengeu-S'ho.

La forma correcta és:

Llegiu-NOS-el (el programa).

Mireu-VOS-les (les mans).

Mengeu-VOS-ho (això).

b) Quan el gerundi va seguit dels pronoms de primera o de segona persona. Ex.:

Estem menjant-SE les pomes.

Esteu menjant-SE el meló.

La forma correcta és:

Estem menjant-NOS les pomes.

Esteu menjant-VOS el meló.

c) Quan el pronom *se* s'anteposa al verb. Ex.:

Ja S'haveu saludat.

No S'hem (o S'havem) vist.

La forma correcta és:

Ja US haveu saludat.

No ENS hem (o no ENS havem) vist.

EXERCICIS

Substituiu el signe + pels pronoms *se, s', es, nos, vos, ens, us* allà on calga.

1. *Ell està afaitant-*+
2. *Fem-*+ *l'ànim.*
3. *Féu-*+ *socis de l'Ateneu.*
4. *Volien barallar-*+ *per no res.*
5. *Poseu-*+ *un poc més cap avant.*
6. *Llavem-*+ *les mans al safareig.*
7. *No sé perquè* + *llaven al riu.*
8. *Mirem-*+*la de lluny.*
9. +*'haveu assabentat de tot.*
10. *Tu i jo* + *teniem per bons amics.*
11. *Tu i ell* + *teniu per bons amics.*

Lliçó 67

CONCORDANCIA DEL PARTICIPI PASSAT

382. El participi passat dels verbs composts concorda amb el complement directe quan aquest està expressat dins la proposició per un pronom feble de tercera persona. Ex.:

*Hem anat a menjar pastes, però no LES hem TAS-
TADES.*

Buscava la teua germana i no L'he TROBADA.

M'has ensenyat els retrats, i no ELS he MIRATS.

M'has ensenyat el banc, ni no L'he VIST.

Però resta invariable en tot altre cas. Ex.:

HE VIST la teua germana.

He TROBAT el teu germà.

Tinc la llibreta que m'has DEIXAT.

383. Si el verb d'una proposició va seguit d'un verb en infinitiu i el complement directe està expressat per un pronom feble de tercera persona pot succeir:

a) Que el pronom feble siga complement del verb en temps compost. Aleshores el participi passat concorda amb el pronom feble. Ex.:

Has vist cosir la meua filla? —Si; L'he VISTA cosir.

b) Que el pronom feble siga complement del verb en infinitiu. Aleshores el participi passat no varia. Ex.:

Has vist vendre aquestes teles? —Si; LES he VIST vendre.

(El pronom feble és complement de l'infinitiu si posant-lo a l'infinitiu el sentit de la proposició no queda alterat.) Exemple:

He VIST vendre-LES, les teles.

384. Si el participi passat ho és dels verbs *haver de, voler, poder, gosar, saber i fer* concorda amb el pronom encara que el pronom feble siga complement del verb en infinitiu. Ex.:

Aquesta endevinalla no L'he POGUDA endevinar.

He SABUDES fer-les, les acusacions.

LES ha FETES fer, les sabates.

(Dins el llenguatge parlat hi ha avui la tendència de deixar invariable el participi passat en tots els casos. No és gens recomanable i cal corregir gramaticalment expressions com les següents):

No L'he VOLGUT vore, la representació.

L'han VIST córrer, la llebre.

La carta, L'han COMENÇAT.

EXERCICIS

Féu concordar els participis amb els pronoms febles en cursiva sempre que calga.

1. La carta *l'han començat*, però no *l'han acabat*.

2. La teua germana, l'he sentit cantar una vegada.
3. On són? —No els hem vist.
4. Les havem perdut, les plomes.
5. Jo n'he menjat una, i ell n'ha menjat tres.
6. Ja has escrit la carta.
7. La jove que ells han vist és la germana de Pere.
8. Aquesta cançó l'he sentit cantar.
9. Aquests danses, les hem vist ballar a París.
10. Aquesta dona, l'he sentit cantar.
11. Aquestes joves, les hem vist ballar a París.
12. La carta, no l'han pogut acabar.
13. L'havem fet fer pel fuster.
14. No l'han sabut cosir.
15. Aquella senyora, l'han volgut besar.

Lliçó 68

US DE LES PREPOSICIONS A I EN

385. La preposició *a* s'usa en la introducció de complements verbals, a més a més dels casos estudiats (vegeu §§ 305, 307, 309, 310) en els següents:

a) Certs verbs, com *accedir*, *contribuir*, *excitar*, *procedir*, *acostumar-se*, *arriscar-se*, *exposar-se*, *dedicar-se*, admeten un complement introduït mitjançant la preposició *a*. Ex.:

Es dedicava AL *joc*. *S'acostuma* A *la foscor*.

b) Si el complement és un infinitiu cal usar la preposició *a*. Ex.:

Exposar-se A *caure*. *Contribuir* A *pagar*. *Tardar* A *vinde*. *Vacillar* A *respondre*.

c) Quan el mot *com* servix per a introduir un predicatiu, va acompanyat de la preposició *a*. Ex.:

Estimar-se COM A bons germans. Han lluitat COM A lleons.

d) En les determinacions de lloc indicant moviment, cal usar la preposició *a*. Ex.:

Anaven A casa. Pujàveu AL pis. Entraré A la sala.

Hi ha, però, un gran nombre de locucions adverbials formades amb la preposició *a* que s'usen igualment darrere els verbs de repòs que els de moviment: *a casa, a taula, a palau, a fira, a mercat, a missa, a muntanya*.

Exemples:

Anàrem A fira.

Estàvem A fira.

e) Davant un nom propi s'usa sempre la preposició *a*. Exemples:

Aniré A València. Estic A València. Viuen A València.

El portaren A València.

386. La preposició *en* s'usa en la introducció dels complements verbals següents:

a) Certs verbs, com *pensar, tardar, vacillar, delitar-se, exercitar-se, entossudir-se, creure*, admeten un complement introduït mitjançant la preposició *en*. Ex.:

Pensar EN ell. Vacillava EN l'execució. Creia EN Déu.

b) En les determinacions de lloc indicant repòs, la preposició *en* servix per a introduir la indicació de l'indret on és o s'esdevé alguna cosa. Ex.:

Els pans estan EN el calaix. T'esperarem EN el teatre. El gat està EN el terrat.

Observeu que la preposició *en* en aquests casos pot ésser substituïda per les preposicions *dins* o *damunt* de semb'ant significació.

c) Davant els adjectius demostratius i els indefinits *un* i *algun* s'usarà la preposició *en* tant si el verb indica moviment o repòs. Ex.:

He vixcut EN tres cases diferents. Vàrem entrar EN aquella casa.

d) Davant un infinitiu o frase d'infinitiu que representa una determinació circumstancial de temps, cal usar la preposició *en* (traduïda en castellà *al*). Ex.:

Li ho féu saber EN anar a portar-li el dinar.

EN alçarse el president, tots l'aplaudixen.

(En castellà: ... *al ir a llevarle... Al levantarse...*)

EXERCICIS

Substituiu les ratlletes per les preposicions *a* o *en* segons corresponga.

1. Et complaus — fer mal.
2. Els dos vivien — una mateixa casa.
3. S'exposa — perdre tots els diners.
4. Va girar-se — sentir-se tocar.
5. Això ho portareu — la plaça.
6. Els guants els has deixat — la cadira.
7. Com molestava el va enviar — pastar fang.
8. — saludar va somriure.
9. Viuen — Xàtiva.
10. Senta't — taula.
11. Va accedir — les raons dels amics.
12. Es complau — conrear el seu hort.
13. Tots els nostres respectes com — metge.
14. Ves — missa.
15. S'exercita — obres de caritat.
16. Ho he llegit — un llibre d'aventures.
17. Es dirigien — café.
18. Ha nevat — Benassal.
19. Consentiu — abandonar-lo.
20. Entrà — aquella casa.
21. Passarem l'estiu — Estivella.
22. Les claus estan — l'armari.
23. Anava — la porta.
24. T'esperaré — algun banc del passeig.

Lliçó 69

US DE A, DE I EN DAVANT QUE

387. Hi ha unes proposicions subordinades, les completives, que són introduïdes mitjançant la conjunció *que*.

Ex.: Estic molt content *que* hages vingut.

Acostuma'l *que* vinga cada dia.

S'entossudix *que* li diguen una cosa.

El llenguatge parlat d'avui tendix a usar les proposicions *a*, *de*, i *en* davant *que*, conjunció introductora de proposicions subordinades. Ex.:

Estic content *de que* vingues.

Acostuma'l *a que* vinga.

S'entossudix *en que* li ho diguen.

Es segur *de que* vindrà.

Aquesta construcció de les proposicions *de*, *a*, i *en* davant *que* conjunció —el qual *que* sol transformar-se aleshores en *què*— és considerada com un castellanisme i cal evitar-la.

388. Les combinacions *de què*, *a què* i *en què* són bones en els casos següents:

a) Quan *què* és un pronom relatiu fort. Ex.:

És la casa *de què* t'he parlat.

Aleshores el *què* es referix a un nom o a un pronom precedent. En el darrer exemple *que* es referix a *casa* i equival a *la qual*. Ex.:

Es la casa *de la qual* t'he parlat.

b) Quan *què* és un pronom interrogatiu. Ex.:

No sabem *en què* consistix.

Aleshores el *què* equival a *quina cosa*. Ex.:

No sabem *en quina cosa* consistix.

389. Si *què* no és pronom relatiu fort o interroga-

tiu les combinacions de *què*, *a què* i *en què* són dolentes i cal reemplaçar-les pel simple *que*.

Mai, però, *de què*, *a què*, i *en què* no s'han d'escriure *de que*, *a que* i *en que* car *què* és pronom relatiu fort i *que* és conjunció o pronom relatiu feble.

390. Hi ha casos en què l'omissió de la preposició davant *que* conduïx a una construcció poc satisfactent. Ex.:
S'entossudix *que* li ho diguen.

Aleshores cal recórrer a d'altres construccions, siga interposant entre la preposició i el *que* un substantiu adequat, siga interposant *un això* seguit d'una coma, siga canviant la subordinada en una frase d'infinitiu.
Exemple:

S'entossudix *en això*, que li ho diguen.

EXERCICIS

Suprimiu els signes + i substituïu-los per les preposicions *de*, *a* i *en* en les proposicions que han de portarles:

1. És segur + volen anar al cinema.
2. Això + que tant parreu no és cert.
3. Aquesta és la barca + que vaig passejar pel port.
4. M'han dit + que em volíeu parlar.
5. No entenc + que et referixes.
6. Teníem por + que no vindrieu.
7. Aquesta confiança + que estàs, t'ha de perdre.
8. Aquesta confiança + que guarirà és bona.
9. T'ho dic amb la condició + que ell no ha de saber-ho.
10. No doneu peu + que us remoren.
11. Es una prova + que no sabien res d'això.
12. Aquest és el títol + que tinc dret.
13. Es fundava + que ell era el més vell dels presents.

14. Aspiraven + que els foren concedits uns càrrecs.
 15. Ja són concedits els càrrecs + què aspiraven.

Lliçó 70

US DE PER I PER A

391. Sovint es confon, en el llenguatge parlat, l'ús de la preposició *per* amb el de la preposició composta *per a* i el de *per a* amb el de *per*. Aquestes confusions apareixen també en l'escriptura i per tal d'evitar-les cal establir-ne les distincions.

Encara que en general al *por* castellà corresponga *per* i al *para* castellà el nostre *per a*, aquesta correspondència no s'esdevé sempre exactament.

392. S'usa *per* davant un infinitiu quan expressa alhora el motiu i l'objecte d'una acció expressada per un verb anterior. Ex.:

Hem vingut PER vore el malalt.

393. S'usa *per* davant un nom o un pronom quan representa el motiu, la causa, el mitjà o l'autor de l'acció expressada pel verb anterior. Ex.:

Ho he fet PER tu.

No ho he fet PER la imprudència llur.

394. S'usa *per* en els complement circumstancials de lloc i generalment en els de temps. Ex.:

Han vingut PER una setmana.

PER l'Ascensió, cireres a muntó.

Però *al matí*, *al vespre*, *a la nit* i no *pel matí*, *per la nit*.

395. S'usa *per a* davant infinitiu amb sentit de finalitat si aquest depèn d'un substantiu o adjectiu, o d'un verb que no siga d'acció voluntària. Ex.:

No tenien aigua PER A apagar el foc.
Aquest vi no és bo PER A beure.
No aprofita PER A res.

Correspon al *para* castellà.

396. S'usa *per a* davant un nom o pronom quan representa la finalitat, l'objecte, la destinació. Ex.:

Han portat una carta PER AL pare.
És massa honor PER A nosaltres.

397. S'usa *per a* en els complements circumstancials de lloc i de temps per a fixar el terme o el dia d'una acció. Exemples:

M'han avisat PER A demà.
Avui hi ha vapor PER A Barcelona.

En general, però, cal evitar la substitució de *cap a* per *per a* com a traducció del *para* locatiu del castellà. Exemple:

Demà embarca CAP A Tànger (no per a Tànger).

EXERCICIS

Lleueu els punts i poseu *per o per a* segons calga dins les frases següents:

1. Hi ha una carta ... el teu germà.
2. M'ho han encarregat ... dilluns.
3. No té força ... pujar-lo.
4. Esperit de vi ... cremar.
5. La festa es fa ... tu.
6. M'ho han enviat ... l'ordinari.
7. La bandera era portada ... un cavaller.
8. Havia vingut ... saludar-la.
9. Ens falta una corda ... lligar-ho.
10. Ço que no vullgues ... tu, no ho vullgues ... altres.
11. Té un pis ... llogar.
12. Cal comprar palla ... el bestiar.

13. Ho sap ... haver-ho estudiat.
14. M'hi vaig acostar ... sentir-ho millor.
15. M'esperaven ... dir-ho.
16. No tenia prou farina ... tots.
17. Tens poca aigua ... tot l'estiu.
18. Anirem a Madrid ... Saragossa.

Lliçó 71

US DE PERQUÈ, PER QUÈ I PER A QUÈ

398. *Perquè* és una conjunció de subordinació causal i indica la causa o el motiu de l'acció expressada per la proposició principal. Ex.:

Vindrà el pare PERQUÈ l'havem cridat.
 PERQUÈ és ric no vol treballar.

399. *Perquè* és també conjunció final i indica la finalitat o objecte que hom es proposa amb l'acció expressada pel verb principal. Aleshores porta el verb en subjuntiu. Exemples.

Aniré PERQUÈ vingues.
Els consells es donen PERQUÈ siguen seguits.

400. En el llenguatge parlat dels valencians hom usa *per a què* com a conjunció final, És un castellanisme, i els escriptors l'han d'evitar. Vegeu uns exemples de *per a què* en lloc de *perquè*:

T'ho doni PER A QUÈ t'enrecordares.
Escriuré PER A QUÈ es facen cultes.
Vine PER A QUÈ em pugues ajudar.

En tots tres exemples cal usar *perquè* i no *per a què*. Exemples:

T'ho doni PERQUÈ t'enrecordares.
Escriuré PERQUÈ es facen cultes.
Vine PERQUÈ em pugues ajudar.

401. Cal no confondre la conjunció final *perquè* amb *per a què* (combinació de la preposició final composta *per a* i el pronom interrogatiu *què*). Ex.:

PER A QUE vols el bastó? El vull PERQUÈ m'ajude a pujar la costa.

402. Així mateix no hem de confondre la conjunció causal o final *perquè* amb *per què* (dos mots), combinació de la preposició *per* amb el pronom relatiu o interrogatiu *què*. Exemple:

Les raons PER QUÈ ells han fet això.

403. La conjunció *perquè* pot donar lloc a frases equívocues quan el verb de la proposició introduïda per ella revestix una forma que així pot ésser d'indicatiu com de subjuntiu. Ex.:

S'en van *perquè* estudiem.

En aquest cas en lloc d'usar *perquè* és preferible l'ús de la locució *per tal que* si la subordinada és final o l'ús de *per tal com* si és causal.

EXERCICIS

Sostituïu els punts de les frases següents per *perquè* *per a què* o *per què* segons els casos.

1. Les raons ... els han fet això.
2. ... no hi anem?
3. Han tancat les finestres ... feia massa vent.
4. ... ha de vindre.
5. Aquesta és la llibreta ... tant va plorar.
6. Porta'ns el retrat del fill ... el veja son pare.
7. Jo li vaig deixar el llibre ... el llegira son pare.
8. Encara no sé ... han vingut.
9. Això que demanes ... és?
10. Faré el que podré ... estigues contenta.
11. No sé ... va parlar tant.
12. No hi puc anar ... no tinc temps.

PROSÒDIA

Lliçó 72

L'APITXAT I ALTRES SUBDIALECTES

404. L'apitxat és la manera de parlar de la ciutat de València, de tota la regió situada entre el Xúquer i el Túria (exceptuant Sueca i Cullera) i s'estén al nord del Túria agafant Lliria, Albalat, Morvedre i Algar fins a les envistes de la Plana de Castelló i apareix també a Onda i a Gandia.

L'apitxat ensordix el so representat per *j, g* (so sonor): (*jove, juliol, geniva, gendre, gira-sol, pujar, enveja, metge, fetge*) pronunciant-lo sord (= *ch* castellana). El so sord es representa en valencià per *tx* entre vocals (*lletxa, cotxe, despatxar, etc.*), i per *x* en principi de paraula i darrere consonant (*xic, xulla, xata; punxa, perxa*).

Així l'apitxat confon el so representat per *j, g* (so sonor) amb el representat per *tx* (so sord) i pronuncia *txove, txuliol, txeniva, txendre, txira-sol, putxar, envetxa, metxe, fetxe* en lloc de *jove, juliol, geniva, gendre, gira-sol, pujar, enveja, metge, fetge*.

405. Una altra de les característiques del parlar apitxat és la de confondre el so representat per *s, z* amb *ss* (que és un altre ensordiment i un altre empobriment fonètic): *casa, dotze, zel* i pronuncia: *cassa, dotse, sel*.

406. L'apitxat tampoc no pronuncia el so tan valen-

cià de la labiodental *v*: *cavall, passava, llevar, València, vi, verd*, etc., que confon amb la bilabial *b* i pronuncia: *caball, passaba, llebar, Balència, bi, berd*, etc.

És a dir, l'apitxat ensordix els sons sonors, i com que el tal ensordiment empobrix la fonètica genuïna valenciana, cal refusar l'apitxat d'una manera sistemàtica per tal de bandejar la perniciosa influència que ha exercit sobre la literatura i, ço que és més lamentable encara, sobre la Gramàtica contemporànies, especialment en l'ortografia.

407. En el parlar de les terres del nord de l'antic Regne de València hom suprimix la *r* final d'una gran majoria de mots que la porten, àdhuc davant la *s* del plural. Així ho fa en:

a) Els infinitius: *cantar, tornar, menjar* (*cantà, tornà, menjà*).

b) Els substantius derivats en *-ar, -er* i *-or*: *canyar, fuster, blancor* (*canyà, fusté, blancó; canyàs, fustés, blancós*).

c) Un gran nombre d'altres mots: *clar, altar, sencer, lleuger, millor, pitjor, primer, tercer, flor, segur, madur* (*cla, altà, sencé, lleugé, millö, pitjó, primé, tercé, flò, segú, madú*); però, no obstant: *amor, or, dur, pur, còr, acer, llar*, etc.

d) No pronuncien la *r* final dels infinitius encara que porten algun pronom afixat: *agafar-la* (*agafà-la*), *donar-te'ls* (*donà-te-ls*) *estimar-se* (*estimà-se*), *demanar-li'n* (*demanà-lin*), *menjar-ne* (*menjà-ne*). Aquest darrer ús és incorrecte.

408. També sol ésser muda la primera *r* d'arbre (*abre*), arbret (*abret*); la primera de l'infinitiu *prendre* amb tots els seus composts: *comprendre, reprendre*, etc., i les formes de futur i condicional d'aquests verbs: *pendre, comprendre, rependre; pendré, pendria; compendre, compendria; reprendré, reprendria*.

409. Perd la *r* de mots com *dimarts* (*dimats*) i del plural *diners*, que en el singular no la perd: *diner*.

Tots aquest canvis i pèrdues de sons són inadmissibles en l'escriptura.

EXERCICIS

a) Substituiu els punts per *g*, *tg*, *ig*, *j*, *tj*, *x* dels mots següents que en el dialecte apitxat hom pronuncia *tx* (= *ch* castellana).

A.ocar, a.udar, canone., bur.ó, campane., calibra.e, au.e, car.ofar, ele.ia, carrete., al.eps, canone.ar, egre.i, enforma.at, bosca.e, cape., ar.ila, carre.ar, pa.esia, alleu.erir, naufra.i, cambre.ar, balandre., nin.ol, llo.a, ar.iu, contin.ent, ele.ir, or.ia, ma.or, pon., ba.oça, car.ofera, è.ida, encora.ar, man.a, octo.enari, coad.utor, asse.ar, ob.ectiu, ar.ipèlag, àn.el, encon.ir, aventa.ós, neuràl.ia, per.a, al.up, cloque.ar, en.egar, clen.a, colle.i, ora.ol, man.ar, pe.ada, ma.úscula, cora.e, enèr.ic, con.ur, elo.i, paisa.e, encon.at, diumen.e, disbau.a, bronze.ar, por.e, ma.estat, per.ar, bo., pa.e, necrolo.ia, bur.ar, carre.ar, ben.uí, car.ofa, passa.e, bu.ia, per.era, men.ivol, .oia, menin.e, .u.e, ma., nau.er, lon.itud, pin.o, pan.a, esgarrin.ar, me.e, larin.e, men.ar, .èrsei, fe.e, here.e, .alupa, zoolo.ia, .ota, lle.ir, ver.er, falan.e, .ipó, .amba, lò.ic, tira.e, zumb.e., .in.a, .oc, .amai, forma.e, .ampany, le.ió, gor.a, trin.era, trin.a, lle.idor, ra.ola, fo.a, rau.a, .el, sacse.ar, semicor.era, tar.eta, .erarquia, taron.a, .alupa, larin.itis, enve.a, farin.e, guer.o, llina.e, esbar.ir, en.iquir, .usticia, .ic, re.ir, .acal, llagrim.e., .ulla, enu., en.arolar, .eringa, lin.ar, .ovenalla, .ocolate, ermita.e, escar.ar, .ifra, .aqueta, .iular, .elat, fran.a, .irivia, .ardí, .iprer, .endre, espon.a, feste., .otis, .op, galante., via.ant, .aquiós, .ener, vente.ar, .ueta, su.a,

reporta.e, vi.ilia, tor.a, herba.e, .aloc, .i.ines, torne., rabe.ar, escor.ar, fu.ir, .elosia, .emec, .isclar, esta.e, .àvega, .enial, .al, .imnàs.

b) Substituïu els punts per c, ç, s, ss, tz, z dels mots següents que en el dialecte apitxat hom pronuncia ss (= s castellana, ço és, sorda): ca.a (= llar), acu.ar, plujó.es, .iri, pin.ell, llevadi.a, apren.ió, sen.ill, des.aparèixer, cal.ó, .era, proto.oari, Na.aret, pin.a, co.a, brun., illu.ió, agude.a, ro.a, pu.a, .ero, expo.ició, ro.a (amb o tancada), intran.igent, opo.ició, .inqueta, enfon.ar, arquime.a, can.oner, bi.ar, on.e, e.encial, bi.ectriu, .elós, ape.arat, endin.ar, apa.ionar, corte.os, entu.iasme, .odiac, fa.ana, ra.ia, de.atendre, condi.ió, afai.onar, .ingara, mani.era, .ig-.ag, afrodi.iac, don.ell, avari.ia, .ooleg, espo.a, lla.aret, quin.et, religio.sa, ab.ent, .ona, irri.ió, brun.ir, ante.ala, llepa.a, trape.ial, pedri., pa.era, cal.e, eri.ó, re.um, quin.e, tran.acció, re.opó, ca.ar, pol.ejar, i.olació, .elador, pin.à, de.avinen.a, expre.ió, anti.ocial, topa.i, difu.ió, dimi.ió.

c) Copieu tots el mots següents i substituïu els punts per v els quals mots són pronunciats b en l'apitxat:

Canta.a, ca.aller, lle.ar, lla.ar, can.iar, plora.es, ca.illar, .ici, ser.ei, .i.idor, mirà.em, es.elt, .ocabulari, .ogar, .ermell, estudià.eu, .essar, .ernís, treball, plora.a, birbar, ba.a, Ha.aha, abatollar, bessó, talla.es, baf, baló, barba, trobar, tro.aire, biga, escrivieu, embenar, .ena, herbari, berruga, sumà.em, berbena, bescan.i, bóta, .otació, ana.en, can.i, bo.a, bucal, .ocal, reba.a, rebentar, ra.al, .aixell, apro.ar, ad.ocat, arro.a, ro.ell, nú.ol, xati.enc, ribera, pro.atura, núbil, nebot, lla.or, lla.i, labial, automòbil, mo.ible, garba, mobiliat, gra.a, gra.at, go.ern, go.ernar, a.et, gabinet, gani.et, flabiol, fa.a, escri.ent, escri.à, empa.onar, empa.essar, corba, corb, ca.ador, ca.all, ca.atina, caíb, calbot, bo.i, bóta.ant, a.orriment, a.arca, co.ard, co.ardia, probable, cal.icie,

bolcar, a.ortar, alco.a, cara.ella, ta.erna, saba, comboi, ha.er, ha.ia, sa.i, Còrdo.a.

d) Llegiu en veu alta els mots de la lliçó no posats entre parèntesi i els dels exercicis una vegada resolts fent clara i correcta la pronúncia llur, ço és, distingint els sons sords dels sons sonors.

Lliçó 73

PARTICULARITATS DIALECTALS

410. La tendència vulgar a l'elisió de la *d* fricativa intervocàlica darrere la vocal *a* és una característica del parlar rústic que cal evitar en la pronunciació culta. Ex.: *caena* en lloc de *cadena*; *caïra* en lloc de *cadira*, etc.

De la terminació *-ada* es fa *-aa* o més bé una *a* perllongada: *-à*. Ex.: de *vegada* es fa *vegà*; de *teulada*, *teulà*; de *parlada*, *parlà*. Cal evitar tal vulgarisme.

De la terminació *-ador* es fa *-aor*. Ex.: de *llaurador* es fa *llauraor*; de *mocador*, *mocaor*; de *comprador*, *compraor*, etc. Tal rusticisme és absolutament inadmissible en la pronunciació de les persones cultes.

La supresió de la *d* en totes aquestes paraules és inadmissible. Cal pronunciar *cadira*, *mocador*, *llaurador*, *teulada*, *bugada*, etc., sense menjar-se la *d*.

411. L'alacantí elidix la *d* darrere *e* i *o*. Així de *sèda*, *moneda*, *neboda*, *poder* fa *sea*, *monea*, *neboa*, *poer*. I el parlar d'Elx arriba a elidir la *d* àdhuc darrere de *i* i *u*. Així de *vida*, *vinguda*, fa *via*, *vingua*, per bé que conserva la *d* en molts casos. Tals rusticismes no els cometen les persones de pronunciació acurada.

412. És propi també del parlar valencià l'elisió de la s sonora de la terminació *-esa* que es pronuncia *-ea*. (Aquesta elisió quasi no es fa al Maestrat i es fa poc als pobles de la Plana.) Així de *pobresa*, *riquesa*, *noblesa*, *bellesa*, *vellesa* es fa: *pobrea*, *riquea*, *noblea*, *bellea*, *vellea*.

413. Una altra de les particularitats del nostre parlar és el canvi del pronom *ho* en *hu*. Ex.: *ho diu*, *ho crec*, *dir-li-ho*, *m'ho veig*, *t'ho conta* és pronunciat *hu diu*, *hu crec*, *dir-li-hu* (o *dir-liu*), *m'hu veig* (o *meu veig*), *t'hu conta* (o *teu conta*). Però no fa el tal canvi *eu*, per exemple: *dis-ho*, *tín-ho*, *veges-ho*, *alabar-ho*, *saber-ho*.

Aquestes particularitats dialectals, com les anotades en la lliçó anterior, cal combatre-les, com hem dit de l'apitxat, perquè han influït o bé poden influir desfavorablement en la literatura, en l'atomització dialectal i en la Gramàtica de la nostra llengua. Els altres dialectalismes i subdialectalismes fonètics que deixem de consignar no presenten, per ara, cap perill per a l'idioma la normalització oral i escrita del qual tant interessa a tots els valencians cultes.

EXERCICIS

a) Substitueix els punts per *d* o per *ada* en els mots següents segons calga:

Ca.eneta, *ca.irota*, *full.*, *ma.ur*, *port.*, *porta.es*, *don.*, *començ.*, *dansa.es*, *trenc.*, *prega.es*, *envejad.*, *evacua.es*, *esglaià.*, *obliqua.es*, *an.*, *agaf.*, *agrega.es*, *teula.eta*, *ma.la.eneta*, *paga.es*, *apag.*, *arm.*, *vac.*, *cabass.*, *cabeç.*, *coll.*, *abraç.*, *llengua.es*, *mur.*, *recompensa.es*, *plat.*, *cafiss.*, *peix.*, *pedra.es*, *ensal.*, *cansal.*, *cansala.er*, *canon.*, *jug.a.es*, *martell.*, *cansala.eria*, *morr.*, *lleny.*, *vega.es*, *pin.*, *perol.*, *mira.es*, *riu.*, *ma.eixa*, *ma.urar*, *ca.irer*.

b) Substituiu els punts per *d* en els mots següents:

Salva.or, vene.or, prova.or, propaga.or, resa.ora, esborra.or, canta.ora, esbrina.or, flota.ora, espolsa.ors, historia.or, treballa.ors, compra.or, versa.ora, feri.or, fibla.ora, esquila.ores, menja.or, apara.or, legisla.or, governa.ora, gradua.or, dura.ora, dona.ors, pentina.or, contempla.ora, recerca.ors, compta.or, serra.ores, talla.or, espanta.or, moca.oret, endivina.ora, juga.or, caça.or, mira.or, esmoia.ors, empera.or, moca.orada, penja.or, espalma.or, anulla.ora, anuncia.oreta.

c) Substituiu els punts per *d* en els mots següents:

Flori.a, molsu.a, perdu.es, rebu.a, temu.es, se.alina, vençu.a, servi.a, dormi.es, mone.eta, cruixi.a, fugi.a, colli.es, cosi.a, vi.eta, eixi.es, valgu.a, volgu.a, venu.a, complagu.a, ro.eta, jagu.a, caigu.a, begu.es, nebo.et, conegu.a, creixcu.es, naixcu.a, pogu.es, sabu.a, cabu.a, sostingu.es, tingua.a, vingua.es, cabri.a, infantici.a, bo.a, ro.ona.

d) Substituiu els punts per *s* en el mots següents:

Pere.a, pobre.a, pure.a, fine.a, male.a, reale.a, tendre.a, rare.a, rique.es, bone.a, noble.es, avide.a, belle.es, bonique.a, velle.es, avinente.a, agude.a, lletge.a, brute.a, apte.a, aride.a, vile.a, brave.a, ave.ar, crue.a, fortale.a, fluixe.a, eixute.a, fluïde.a, futile.a, juste.a, llargue.a, curte.a, lleugere.a, molle.a, pere.ós, poque.a, preste.a, pere.osa, triste.a.

e) Passeu, per escrit, al plural els mots següents:

Naturalesa, fermesa, brutesa, pobresa, raresa, poquesa, mollesa, tristesa, bellesa, infantesa, jovenesa.

Llicó 74

REDUCCIONS NORMALS DE SONS

414. Quan la vocal final d'una paraula i la vocal inicial de la següent es succeïxen en la pronunciació sense cap pausa establerta, generalment es produïxen les següents reduccions de sons:

a) Si una de les dues vocals és *a* o *e* febles aquesta s'elidix. Ex.:

Quina hora: Qui-no-ra.

Eixe home: Ei-xo-me.

Cara amistat: Ca-ra-mis-tat.

Camí estret: Ca-mis-tret.

Antoni els crida: An-to-nils-cri-da.

Jove estudiós: Jo-ves-tu-di-ós.

b) Si la segona vocal és una *i* o una *u* febles les vocals es pronuncien formant diftong. Ex.:

Cançó immortal: Can-çoim-mor-tal.

Anirà i tornarà: A-ni-rai-tor-na-rà.

Cotxe indefens: Cot-xein-de-fens.

Algú intervé: Algüin-ter-vé.

La universitat: Lau-ni-ver-si-tat.

Centre urbà: Cen-treur-bà.

Mari ufanós: Ma-riu-fa-nós.

Llicó unipersonal: Lli-çou-ni-per-so-nal.

c) Si la primera vocal és una *i* o una *u* febles aquesta vocal es convertix en consonant. Ex.:

Hi havia carn: Ia-vi-a-carn.

Fugint i embolicant: Fu-gint-lem-bo-li-cant.

Remei heroic: re-me-ie-roic.

Pau en la guerra: Pa-uen-la-guer-ra.

Aneu a casa: A-ne-ua-ca-sa.

d) El pronom *ho* quan es pronuncia *hu* (unes altres vegades es pronuncia *heu*, com per exemple: *Miquel heu té; no m'heu ha dit*), forma diftong amb la vocal anterior. Ex.: *torna-ho demà (tòrnau demà); no ho sabia (nou sabia)*.

EXERCICIS

Copieu la prosa següent, subratllant totes les reduccions de sons que són fetes correntment, segons queda indicat:

EL DARRER BETLEM

(Fragment)

L'ànima de la festa nadalenca, del Betlem passat, era una beneïda dona, digna de tota lloança, quasi cega, pels anys corbada, eixuta de carns, mes no de cor, que el té tendre i amorosíssim, de paraula persuasiva, amb més raons que un duler, i amb més memòria que un cec, manyosa, i plena de paciència per a ensenyar a tota aquella revoltosa i avalotadora xicalla. Era arxiu de tota classe de cançons, oracions, romançades, auques, col·loquis i lletanies; ella sabia la malaganosa cançó *del batre*, les dites i ditxos de la plegada de les garrofes; ella guardava fresquets els aforismes, dites, fetes, succeïts, i... de sermons ne sabia un bon sarpalló. L'oració de *la desfeta*; el *Ninyo niyet*; *Allà van les tres Maries*, etc., tot, tot ho sabia. Aixina, retall d'ací, retall d'allà en pedaços, trossos i mossos, ordia i tramava en un *mamén* el més variat i pintoresc ensisam de Betlem que mai no veren

ulls de cristià. Ella anava a la buscadissa de pastorets, pel boscam del poble; de Reis Magos, pel reialme dels ravals, i elegia els més galifants i de més carpenta; ella se triava un Herodes, un Sant Josep, com si foren encomanats; els dimonis eren els més revoltosos, els que tenien el cap ple de trencs, la cara plena de costurons, cansats de nadar en la sèquia major, de fer harca, de jugar a fava, al flendi, a la trompa, de furtrar nius de pardalets, els més regalats de cada casa; per a sagales i pastorets buscava les més "guapes" i espavilades, les de cara rogeta i ulls negres com un tió, les més bledanes, d'anar de perdiueta, les més fines, les més gracioses; i la millor de les millors, la més graciosa, la més rossa, eixa fea de Mare de Déu. Res, ella sabia on s'ajocaven les gallines, i no es deixava per vore racó ni raconet; així que en vindre Nadal a Betlem havíem d'eixir.

Josep PASCUAL TIRADO

(Del llibre "De la meua garbera".)

Lliçó 75

VICIS DE PRONUNCIACIÓ

A més de les pronúncies defectuoses estudiades dins les lliçons 72 i 73 —algunes de les quals pronúncies constitueixen l'apitxat i altres subdialektalismes fonètics— en el parlar valencià cal anotar com a vici de pronunciació de *ll* a *l* que cal combatre per tal d'evitar la depauperació fonètica.

415. La *l* geminada, escrita *ll*, sempre entre vocals,

es pronuncia doblant el so linguodental *l*. Ex.: *carretella*, *caravella*, *damiseŀla*. (Cal pronunciar clarament les dues *es*: *carretel-la*, *caravel-la*, *damisel-la*.)

Com que en algunes comarques l'aviciament és tal que la *ll* ha quedat reduïda a *l*, cal tindre a la vista la llista dels mots més usuals, entre aquelles que han d'ésser escrites amb *ll*. (Vegeu § 116).

També es pronuncia *ll* el nexa *tl* dins els mots populars com *espatla*, *respatlar*, *espatlar*, *ametla*, *ametler*, *motle*, *motlada*, *enmotlar*, *vetla*, *vetlada*, *vetlar*, *revetla*, *guatla*, *batle*, *butla* (pronunciat *espal-la*, i no *espala*, etc.).

416. Són vicis de pronunciació la supresió, alteració i afegidura de sons en mots tals com els següents i derivats:

Pronúncia aviciada	Pronúncia correcta
<i>Abre</i>	<i>Arbre</i>
<i>Atre</i>	<i>Altre</i>
<i>Armela</i>	
<i>Almela</i>	<i>Ametla</i>
<i>Mella</i>	
<i>Auia</i>	<i>Aigua</i>
<i>Avespa</i>	<i>Vespa</i>
<i>Bòria</i>	<i>Boira</i>
<i>Ca</i>	<i>Cada i casa</i>
<i>Calandari</i>	<i>Calendari</i>
<i>Cànvit</i>	<i>Canvi</i>
<i>College</i>	<i>Collegi</i>
<i>Criadilla</i>	
<i>Criaïlla</i>	<i>Creïlla</i>
<i>Creaguïlla</i>	
<i>Cusir</i>	<i>Cosir</i>
<i>Dende</i>	<i>Des de</i>
<i>Desamparats</i>	<i>Desemparats</i>

Pronúncia aviciada	Pronúncia correcta
<i>Dimats</i>	<i>Dimarts</i>
<i>Dotor</i>	<i>Doctor</i>
<i>Dumenge</i>	<i>Diumenge</i>
<i>Entoix</i>	<i>Antoix</i>
<i>Esprà</i>	<i>Vesprada</i>
<i>Gènit</i>	<i>Geni</i>
<i>Gòmit</i>	<i>Vòmit</i>
<i>Ham</i> (forma verbal)	<i>Hem</i>
<i>Hi haixca</i>	<i>Hi haja</i>
<i>Ingènit</i>	<i>Ingeni</i>
<i>Joliol</i>	<i>Juliol</i>
<i>Juan</i>	<i>Joan</i>
<i>Juar</i>	<i>Jugar</i>
<i>Jusep</i>	<i>Josep</i>
<i>Llaona</i>	<i>Lligona</i>
<i>Lleuís</i>	<i>Lluís</i>
<i>Llonja</i>	<i>Llotja</i>
<i>Lluberrà</i>	<i>Lluerna</i>
<i>Mangrana</i>	<i>Magrana</i>
<i>Micalet</i>	<i>Miquelet</i>
<i>Mos</i> (voler-mos)	<i>Nos</i> (voler-nos)
<i>Mosatros</i>	<i>Nosatres o nosaltres</i>
<i>Nosatros</i>	
<i>Nyervi</i>	<i>Nervi</i>
<i>Nirvi</i>	
<i>Nyirviós</i>	<i>Nerviós</i>
<i>Nirviós</i>	
<i>Orige</i>	<i>Origen</i>
<i>Ouir</i>	<i>Oir</i>
<i>Pa</i>	<i>Per a</i>
<i>Pac a baix</i>	<i>Cap a baix</i>
<i>Pac a dalt</i>	<i>Cap a dalt</i>
<i>Pac aci</i>	<i>Cap aci</i>

Pronúncia aviciada

Pronúncia correcta

<i>Pac allà</i>	<i>Cap allà</i>
<i>Pac amunt</i>	<i>Cap amunt</i>
<i>Palasso</i>	<i>Pallasso</i>
<i>Prèmit</i>	<i>Premi</i>
<i>Provessó i</i>	<i>Processó</i>
<i>Professó</i>	
<i>Quixal</i>	<i>Quelxal</i>
<i>Pos</i>	<i>Puix, puix que, doncs</i>
<i>Raere</i>	<i>Darrere</i>
<i>Refrà</i>	<i>Refrany</i>
<i>Reixos</i>	<i>Reis</i>
<i>Rellonge</i>	<i>Rellotge</i>
<i>Retor</i>	<i>Rector</i>
<i>Sinse</i>	<i>Sense, sens</i>
<i>Sinyor</i>	<i>Senyor</i>
<i>Tussir</i>	<i>Tossir</i>
<i>Ubrir</i>	<i>Obrir</i>
<i>Uit</i>	<i>Buit</i>
<i>Visantet</i>	<i>Vicentet</i>
<i>Vosatros</i>	<i>Vosaltres o vosatres</i>
<i>Xa i xi</i>	<i>Xe</i>

417. S'ha aviciat la pronúncia d'alguns mots afegint vocals eufòniques que literàriament són inacceptables:

No <i>Eixàtiva</i>	sinó <i>Xàtiva</i>
" <i>Eixàbia</i>	" <i>Xàbia</i>
" <i>Eixeringa</i>	" <i>Xeringa</i>
" <i>Eixarop</i>	" <i>Xarop</i>
" <i>Eixàvega</i>	" <i>Xàvega</i>
" <i>Eixalma</i>	" <i>Xalma</i>
" <i>Eixerri</i>	" <i>Xerri</i>
" <i>Eixemple</i>	" <i>Exemple (x = gz)</i>
" <i>Eixèrcit</i>	" <i>Exèrcit (id.)</i>

No <i>Eixercici</i>	sinó <i>Exercici</i> (id.)
" <i>Eixecutar</i>	" <i>Executar</i> (id.)
" <i>Fijar</i>	" <i>Fixar</i> (x = ks)
" <i>Lujós</i>	" <i>Luxós</i> (id.)

418. És vici de pronunciació canviar *o* per *au*:

No <i>Aulor</i>	sinó <i>Olor</i>
" <i>Aulorar</i>	" <i>Olorar</i>
" <i>Aufegar</i>	" <i>Ofegar</i>

419. Els mots amb *cons-* seguit de *c* (= *s*), de *p* i *t*, solen pronunciar-se, per vici, *cos*:

No <i>Cospicu</i>	sinó <i>Conspicu</i>
" <i>Cospiració</i>	" <i>Conspiració</i>
" <i>Cospirador</i>	" <i>Conspirador</i>
" <i>Cospirar</i>	" <i>Conspirar</i>
" <i>Costància</i>	" <i>Constància</i>
" <i>Costant</i>	" <i>Constant</i>
" <i>Costar</i>	" <i>Constar</i>
" <i>Costatar</i>	" <i>Constatar</i>
" <i>Costellació</i>	" <i>Constellació</i>
" <i>Costernar</i>	" <i>Consternar</i>
" <i>Costipar</i>	" <i>Constipar</i>
" <i>Constitució</i>	" <i>Constitució</i>
" <i>Constituir</i>	" <i>Constituir</i>
" <i>Costrenyit</i>	" <i>Constrenyit</i>
" <i>Costrucció</i>	" <i>Construcció</i>
" <i>Costruir</i>	" <i>Construir</i>

420. Els mots acabats en *-ciència* solen ésser pronunciat vulgarment en *-cència*:

No <i>Concència</i>	sinó <i>Consciència</i>
" <i>Pacència</i>	" <i>Paciència</i>

421. Els mots amb *ex-* inicial seguit de consonant solen pronunciar-se, per vici, *es-*.

No <i>Esposició</i>	sinó <i>Exposició</i>
" <i>Esclusiu</i>	" <i>Exclusiu</i>
" <i>Escomunió</i>	" <i>Excomunió</i>
" <i>Espositor</i>	" <i>Expositor</i>
" <i>Estirpar</i>	" <i>Extirpar</i>
" <i>Estensió</i>	" <i>Extensió</i>
" <i>Estremar</i>	" <i>Extremar</i>

422. Els mots amb *subs-* seguit de consonant solen pronunciar-se, per vici, *sus-*:

No <i>Suscripció</i>	sinó <i>Subscripció</i>
" <i>Sustància</i>	" <i>Substància</i>
" <i>Sustantiu</i>	" <i>Substantiu</i>
" <i>Sustitució</i>	" <i>Substitució</i>
" <i>Sustituir</i>	" <i>Substituir</i>

423. Els mots amb *trans-* seguit de consonant solen pronunciar-se, per vici, *tras-*:

No <i>Trasbordar</i>	sinó <i>Transbordar</i>
" <i>Trasferir</i>	" <i>Transferir</i>
" <i>Transport</i>	" <i>Transport</i>
" <i>Transparent</i>	" <i>Transparent</i>
" <i>Trasplantar</i>	" <i>Transplantar</i>

424. Cal evitar la pronunciació rústica de dir: *Amparo*, *ampomar*, *ambolic*, etc., per *Empar*, *empomar*, *embolic*, etc.

EXERCICI

Preneu vint mots qualssevol dels de les llistes de correcta pronunciació i féu amb cadascuna d'elles una frase.

Així:

1. La roba feia una *olor* molt agradable.

Lliçó 76

CASTELLANISMES FONÈTICS

425. A més de l'ensordiment dels sons *s*, *g* i *v* que hem estudiat a la lliçó 72 i que probablement constituïx un castellanisme fonètic; a més de la reducció a *l* del geminat *ll* que havem tractat a la 75, § 415, cal anotar, per combatre'ls, altres sons dolents perquè empobrixen també la fonètica, modifiquen l'ortografia i fins la morfologia nostrades.

En algunes contrades afegixen una *r* als infinitius *vore* o *veure*, *traure*, *creure*, així: *vórer* o *véurer*, *traurer*, *créurer*. També l'afegixen als infinitius en *-dre*: *vendre*, *vindre*, *tindre*, *valdre*, *estendre*, *prendre*, *moldre*, *caldre*, *atendre*, etc., que fan: *véndrer*, *víndrer*, *tíndrer*, *váldrer*, *esténdrer*, *préndrer*, *mòldrer*, *caldrer*, *aténdrer*, etcètera.

426. És castellanisme fonètic l'ús de *in-* en lloc de *im-* en mots seguits de *-m-*. Ex.: *inmediat*, *inmaculat*, *inmaterial*, *imens*, *inmortal*, *inmutar*, quan la pronúncia correcta fa: *immediat*, *immaculat*, *immaterial*, *imens*, *immortal*, *immutar*, etc.

427. És castellanisme fonètic l'ús del *so* que en castellà és representat per *j*, impropï de la nostra llengua. El valencià no té cap grafia per representar-lo i el poble el sol pronunciar *q*. Ex.: *maca*, *qüés*, *quefe* (en castellà: *maja*, *juez*, *jefe*). Cal dir *fixar*, *luxe*, *prolix*, *anex*, etcètera (*x* = *cs*).

428. Hi ha mots valencians terminats en consonant que en castellà porten *-o* final la qual *o* és pronunciada

pel poble indègudament. Ex.: *palo*, per *pal*; *tiro*, per *tir*; *aparato*, per *aparat*; *fallo*, per *fall*; *asilo*, per *asil*; *a bordo*, per *a bord*; *calvo*, per *calb*; *faro*, per *far*. (“Un tiro de cavalls; regalissia de *palo*; l’*aparato* digestiu; un home *calvo*”.)

Així també mots acabats en *-ero*. Ex.: *cotxero*, per *cotxer*; *bombero*, per *bomber*; *targetero*, per *targeter*; *candelerero*, per *candeler*; *monedero*, per *moneder*; *recadero*, per *recader*. I també *teléfono*, per *telèfon*; *telégrafo*, per *telègraf*, etc.

429. En altres mots la depuració fonètica no es fa suprimint solament la *-o* final. Ex.: *desti*, de *destino*; *pagà* de *pagano*; *abandó*, d’*abandono*; *amé*, d’*ameno*; *Empar*, d’*Amparo*.

430. Els galecismes i anglesismes no sempre entren al valencià amb la mateixa fonètica que al castellà. Ex.: *xofer*, no *xófer*; *futbol*, no *fútbol*; *xassis*, no *xasis*.

431. Constituïxen castellanismes fonètics la supresió de sons en mots valencians els corresponents castellans dels quals no els porten. Ex.: *subjectar*, no *sujetar*; *tractar*, no *tratar*; *sumptuós*, no *suntuós* (de *suntuoso*); *subtil*, no *sutil*; *conjectura*, no *conjetura*; *Assumpció*, no *Asunció* (d’“*Asunción*”); *acceptar*, no *aceptar*; *accentuar*, no *acentuar*; *districte*, no *distrit*; *delicte*, no *delit*; *subjecte*, no *sujecte*, etc.

Altres castellanismes fonètics han estat tractats en les lliçons anteriors; tals algunes formes verbals. Ex.: *renuncia* (no *renúncia*), forma verbal; quan és substantiu aquest mot i els altres que estan en el mateix cas són esdrúixols. Ex.: *re-nún-ci-a*. Així: *El senyor President ha presentat la renúncia del seu càrrec; si RENUNCIA és per causa de la salut*.

432. Les formes dels presents dels verbs acabats en *-iar* (*acariciar*, *ansiar*, *apreciar*, *canviar*, *contagiar*, *copiar*, *estudiar*, *odiar*, *premiar*, *saciar*, *anunciar*, *pronun-*

ciar, renunciar, gloriar) cal pronunciar-los carregant l'accent sobre la *i* i no fent-los esdrúixols com en castellà. Així:

<i>Jo acaricie</i>	no <i>Acaricie</i>
<i>Tu ansies</i>	" <i>Ansies</i>
<i>Ell aprecia</i>	" <i>Aprècia</i>
<i>Els canvien</i>	" <i>Cànvien</i>
<i>Que ella contagie</i>	" <i>Contàgie</i>
<i>Jo copie</i>	" <i>Còpie</i>
<i>Tu estudies</i>	" <i>Estúdiés</i>
<i>Ell odia</i>	" <i>òdia</i>
<i>Els premien</i>	" <i>Prèmien</i>
<i>Que ella sacie</i>	" <i>Sàcie</i>
<i>Jo anuncie</i>	" <i>Anúncie</i>
<i>Tu pronuncies</i>	" <i>Pronúncies</i>
<i>Ell renuncia</i>	" <i>Renúncia</i>
<i>Els glorien</i>	" <i>Glòrien</i>

Model: *estalviar, canviar*, etc., fan *ell estalvia, canvia*, etc.

EXERCICIS

Copieu les frases següents substituint els punts pels mots corresponents presos d'entre els d'aquestes llistes els quals tenen diferent sentit en canviar l'accentuació sil·làbica.

1. *Música* *musica* *musicà*
2. *Història* *historia* *historià*
3. *Pronúncia* *pronuncia* *pronuncià*
4. *Providència* .. *providencia* *providencià*
5. *Renúncia* *renuncia* *renuncià*
6. *Diferència* ... *diferencia* *diferencià*
7. *Estudi* *estudia* *estudià*
8. *Radi* *irradia* *irradià*
9. *Auxili* *auxilia* *auxillià*

10. *Propi* *expropia* *expropià*
 11. *Justícia* *ajustícia* *ajusticià*
 12. *Presència* *presencia* *presencià*

1. L'autor d'aquella ... ara ... una cançó que abans ja ... un altre músic.

2. Aquest llibre d' ... valenciana és molt interessant perquè ... algun fet que no ... cap altre historiador antic.

3. Tin bona ... perquè qui ... bé té molt guanyat per a ésser bon orador. Ahir En Miquel ... mal dos versos.

4. La ..., cal pensar, ... com sempre ...

5. Ja ha fet la ... de part dels seus béns i si no ... dels altres és que ja ... l'any passat dels que volgué renunciar.

6. La ... d'edats és notable i ella en parlar ara ... més del que ... la passada setmana.

7. L'estudiant ... la lliçó que ahir no ...

8. ... poca simpatia; el seu pare n' ... més.

9. El senyor ... tant com ...

10. ... la casa i ara ... els bancals.

11. El botxí ... els reus que ahir no ..

12. Com que té bona ... el deixaren passar i ... tot l'acte primer; ara ... el segon.

Lliçó 77

ELS ENLLAÇOS FÒNICS A LA POESIA

Dos mots enllacen sovint fònicament quan es pronuncien seguits sense una pausa entre l'un i l'altre. Unes vegades els enllaços fònics es fan reduint o elidint sons i altres vegades formant diftongs. (Vegeu § 47 i § 414.)

Els poetes, per tal d'assegurar el ritme, tan interessant, dels versos, han de tindre molta cura amb els enllaços fònics puix que en poesia els uns són obligats i els altres són prohibits.

Cal, doncs, que el poeta, dins una prudent llibertat, evite la formació de falsos diftongs o sinèresis.

433. Dins un mot no es fan altres enllaços que els obligats pels diftongs i tot altre enllaç és una llibertat excessiva.

434. Dos mots posats en contacte si el primer termina en vocal i el segon comença en vocal enllacen sovint fònicament i si alguna d'aquestes vocals són a o e febles s'elidix la tal vocal feble. Ex.:

"o el flam aeri de la posta d'or"

el qual vers transcrit prosòdicament fa:

ol-flam-a-e-ri-de-la-pos-ta-dor.

435. Hi ha enllaç fònic quan un mot acaba amb la mateixa vocal que la inicial del mot següent. Ex.:

aa: surava arreu (su-ra-var-reu).

ee: mire embadalit (mi-rem-ba-da-lit).

ii: ossari immens (os-sa-rim-mens).

oo: cançó ordinària (can-çor-di-nà-ri-a).

uu: ingenu humà (in-ge-nu-mà).

436. També hi ha enllaç fònic:

a) Quan la primera vocal i la segona formen diftong:

ai: força inútil (for-çai-nú-til).

au: sembla una ala (sem-blau-na-la).

ei: caire inèdit (cai-rei-nè-dit).

eu: pense humilitats (pen-seu-mi-li-tats).

oi: cançó inaudita (can-çoi-nau-di-ta).

ui: du i se'n porta (dui-sen-por-ta).

ou: si no us dic (si-nous-dic).

iu: silenci unànime (si-len-ciu-nà-ni-me).

b) Quan hi ha elisió de a o e febles. Ex.:

ae: l'alba et desperta (lal-bat-des-per-ta).

ao: ombra d'una ombra (om-bra-du-nom-bra).

ea: carn sense ànima (carn-sen-sàni-ma).

oe: no es movia (nòs-mo-vi-a).

Però no hi ha enllaç fònic, per no haver elisió, en:
dus-me alli (dus-me-a-lli).

c) Quan la primera vocal és una *i* seguida de vocal feble; aquesta *i* es convertix en consonant. Ex.:

vingué i aci viu (vin-gué-ia-ci-viu).

Però: *silenci abrupte (si-len-ci-a-brup-te)*, puixque no s'elidix cap vocal.

437. Per tant els poetes cal que tinguen present, per als enllaços fònics, que els diftongs valencians són:

a) *ai, ei, oi, ui, au, eu, iu, ou.*

b) *uu* (vegeu § 48) en els mots *duu, lluu* i *pruu*, dels verbs *dur, lluir* i *pruir*.

c) *ua, üe, üi, uo*, quan van precedits de *g* o de *q*, ço és, en les síl·labes *qua, gua, qüe, güe, qül, quo* (*quatre, aigua, freqüent, aigüera, obliquïtat, quota*).

438. No hi ha enllaços fònics per a formar una sola síl·laba poètica quan són consecutives més de dues vocals distintes. Ex.:

home auster

que prosòdicament fa:

ho-me-aus-ter.

però no:

ho-meaus-ter.

Així l'única combinació admissible de tres vocals és la que formen les vocals del triftong *uai*, en els mots

guaitar, gualx i gualra. Ex.: *guaita les ombres de l'avior*. Es pot tolerar en *vidu alguader* (*vi-dual-gua-der*). Però no hi ha enllaç fònic de triftong en: *ningú aigualirà* (*nin-gu-aigua-li-rà*), perquè la primera vocal *-u* és tònica i no forma, per tant, triftong.

No hi ha, doncs, enllaç fònic entre dos mots en els quals el primer acabe en vocal i el segon comence en vocal, fora dels casos exposats. Tot altre enllaç fònic és una llicència poètica excessiva que cal evitar sempre.

439. Són exemples de sinalefes no recomanables les assenyalades en els fragments següents:

tendra i humil, sent ambicions de vidre
dins l'enorme ametista del capvespre”.

“Rimem, germans, la inèdita poesia
dels nous móns per la Ciència il·luminats.”

“ni el mot gentil de la gràcia en els llavis”.

“per què haurà plorat, Déu meu,
la fadrina dolça i bella?”

nits que s'ompli el cel d'estreles
i es deslliguen les passions”.

“Les pupil·les del mar rellampegaven
amb misterioses llums, plenes d'amor”.

EXERCICIS

Copieu els fragments que segueixen anotant les sinalefes no recomanables:

1. “Surt l'alba; jo aguaito l'hora
amb un esglai interior;
signa l'esperit aquesta
ànsia suprema del triomf.”

2. "Tu tens als ulls una harmonia,
l'àuria harmonia de l'ambient
i nos cuida la poesia
que hi ha a los claustres del convent."
3. "Lo seny convençut
i la joventut
que la diada espera."
4. "Ara heus ací la Senyera
com una flama que ens fuig."
5. "Patris i subtils poetes
presos de la senyoria
gloriosa de l'ideal;
clares, divines trompetes
que celebren la poesia
en una estrofa triomfal."

Lliçó 78

LES RIMES DEFECTUOSES

440. Rima entre dos o més mots és la identitat de llurs terminacions començant per la vocal accentuada, especialment quan és utilitzada per a donar terminacions iguals a dos o més versos d'una estrofa o composició poètica. Així, doncs, els versos no rimen segons les grafies, sinó segons els sons.

441. No hi ha rima perfecta o consonant en els mots que tenen els uns vocal oberta i els altres, vocal tancada. Així no són consonants:

to i avió
flor i amor

tremola i gola
colisseus i meus

tothora i arbora
burot i rebot
rosa i preciosa
devota i gota
cor i salvador
Seu i seu
poble i noble
reposa i blavosa

plors i protectors
repòs i adipòs
deu (10) i Déu
magnèsia i església
tempesta i llesta
cossòs i gossos
dona i abandona

442. Tampoc no són consonants, i per tant entre ells no hi ha rima perfecta, els mots que els uns tenen s sonora i els altres s sorda; els uns *j* (sonora) i els altres *tx* (sorda). Així no són consonants:

grises i fonedisses
fermesa i deessa
rosa i rossa
casa i rabassa
nosa i desglossa
camisa i missa

espasa i bassa
fràse i classe
enveja i fletxa
raja i despatxa
mitja i flitxa

443. Per tant, els mots *comença* i *pensa* fan rima perfecta o consonant i *bona* i *segona* fan rima imperfecta o consonant puix que el primer d'aquests dos darrers mots té o oberta i el segon o tancada.

Heus ací el fragment següent tot ell correcte prosòdicament:

"El que enflocant son haca *voladora*
 la joia guanya, que a la núvia du;
 el que fa refilar a la *sonora*
 citra, en les nits d'albades, com ningú;
 el que, per a defensa de la *terra*
 el vell trabuc despenja del *trespol*
 quan per l'horta, donant el crit de guerra
 retrona el *caragol*."

(*La Barraca*, de Teodor Llorente.)

Vegeu ara unes rimes defectuoses:

“Com la gavina de la mar *blavosa*
 que en la tranquila platja fa son niu;
 com el nevat colom que el vol *reposa*
 de l'arbre verd en el brancatge ombriu;
 blanca, polida, somrient, bledana,
 casal d'humils virtuts i honrats *amors*,
 l'alegre barraqueta valenciana
 s'amaga entre les *flors*.”

444. Són tolerades rimes perfectes o consonants, encara que no són gens recomanables, les de *b* i *v*, ja que la llegítima pronúncia valenciana (Carcaixent, Xàtiva, Albaida, Alcoi, Dènia, Alacant, Elx, etc.), distingix com a dos sons distints els de *b* i *v*. Ex.:

fava i *saba*
glavi i *astrolabi*
malva i *alba*
cantava i *acaba*
ceba i *neva*

445. Són rimes perfectes o consonants els de les consonants gràfiques *b*, *d*, *g* que quan són final de mot sonen (i per tant rimen) com a *p*, *t*, *c*. Així mateix en valencià rima *tj*, *tg* amb *j*, *g* (tots dos sons africats sonors). Exemples:

- a) *barb* i *escarp*
abjub i *escup*
verd i *cert*
joventut i *actitud*
salut i *inquietud*
arc i *amarg*
- b) *raja* i *platja*
envetja i *corretja*
puja i *sutja*
llija i *desitja*

- c) gos i boç
 canemàs i braç
 atansa i esperança
 pensa i comença
 versos i comerços
 fals i descalç

446. És inadmissible i per tant d'una llibertat excessiva fer rimar un mot amb un altre al qual se li altera l'accentuació tònica. Ex.:

- sumica* i *Musica* (per *Música*)
replica i *tunica* (per *túnica*)
vera i *ulcera* (per *úlcer*a)

EXERCICIS

Copieu els fragments següents i subratlleu els mots que constitueixen rimes defectuoses:

1. "Encesa com una flor
 suau son perfum escampa;
 sa flama oscil·lant d'amor
 es consum front a una estampa."
2. "I dintre del dolor mon cor s'arbora
 tot pres d'amor i goig del diví Amat.
 Voldria ésser comprés d'algú tothora
 i aclivellar son cor del foc sagrat."
3. Quan s'el veu en processó,
 seguix la volta que fa
 amostrant tal devoció
 que sembla que és el més bo
 de tota la gent que va."

4. *“Veig vostra sang preciosa
per tots escampada tota,
més fragant que una rosa
sens restar sols una gota.
Mira, ànima devota
quan li costa el teu pecat.”*
5. *“Amantíssim Salvador,
aroma d'amor sagrat.
Dóna pau al nostre cor
apartant-lo del pecat.”*
6. *Don Alfons, que un jorn marxava
de València amb dolor seu
en custòdia te deixava
al Cabildo de la Seu.”*
7. *“I los ossos se separen de los ossos
los llaços que els unien deslligant;
d'edats diverses esquelets confosos,
ombrius i muts, gelats i misteriosos,
al cementeri sens parar tornant.”*
8. *Cantem i renovem-ne les glòries de sa història;
de Fe i Amor escalfen los raigs el nostre còr;
lluitem i de la Pàtria serà nostra victòria
aurora venturosa de pau i germanor.”*
9. *“L'ànima coratjosa d'este poble
treballador que enfloca els durs bancals,
lleal de sentiments, d'idees noble
viurà en ses hortes, serres i marjals.
Mentres s'alcen Montgó i Penyagolosa
com castells de son reine i baix un cor
que aventa en la barraca en rams de rosa
la santa llar de Pàtria, Fe i Amor.”*

Í N D E X

	<u>Pàgs.</u>
ADVERTIMENT.	5
PROLEG.	7
FONOLOGIA.	15
ORTOGRAFIA.	41
MORFOLOGIA.	85
SINTAXI.	137
PROSODIA.	187

Í N D E X

	<u>Pàgs.</u>
ADVERTIMENT.	5
PROLEG.	7
FONOLOGIA.	15
ORTOGRAFIA.	41
MORFOLOGIA.	85
SINTAXI.	137
PROSODIA.	187

OBRES LINGÜÍSTIQUES DE
CARLES SALVADOR

Vocabulari Ortogràfic Valencià
1933, València.

Ortografia Valenciana
1933, València.

Morfologia Valenciana
1934, València.

Qüestions de Llenguatge
1936, València.

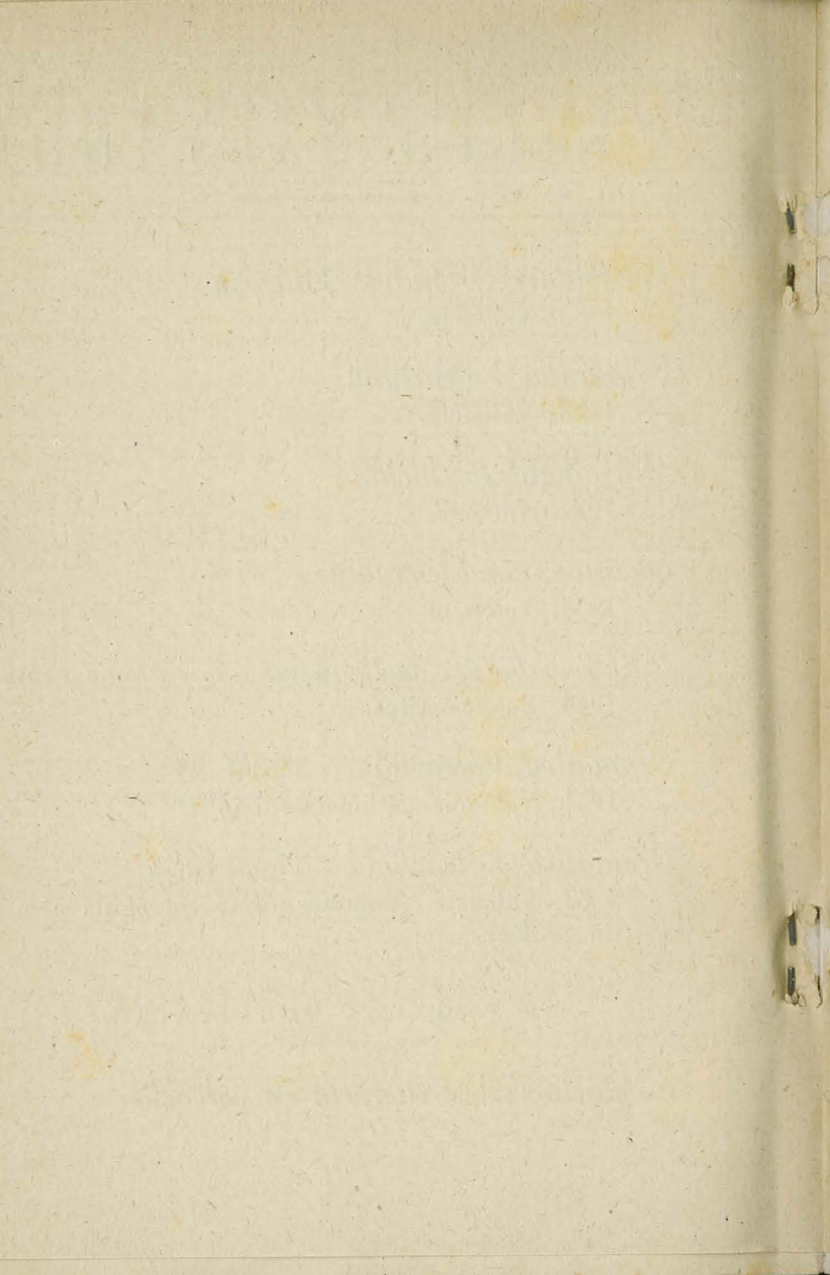
Petit Vocabulari de Benassal (Miscel·lània Fabra)
1944, Buenos Aires.

Gramàtica Valenciana (Lliçons de)
1951, València. (Primera edició).

Gramàtica Valenciana (Lliçons de)
1952, València. (Segona edició corregida i amb
un pròleg).

DE PRÒXIMA PUBLICACIÓ

La flexió verbal literària en valencià

Lletres Valencianes

LITERATURA I FOLKLORE

Administració: Carrer de la Tapineria, 2 - València

OBRES PUBLICADES

- 1.—*Poemes de la Verge dels Desemparats*, per Carles Salvador.
- 2.—*Poesies*, per Pasqual Asins.
- 3.—*Poemes de Penyamar*, per Maria Ibars Ibars.
- 4.—*Verd i blau*, poesies, per Josep Mascarell i Gosp.
- 5.—*Airet d'abril*, poesies, per Ricard Santmartí.
- 6.—*Històries casolanes*, proses, per Jordi Valor.
- 7.—*Gramàtica Valenciana* (primera edició), per Carles Salvador.
- 8.—*Històries que semblen novel·les*, proses, per Bernat Bono i Barber.
- 9.—*Eucologi. Llibre del bon cristià* (Missal, ritual i recull de pregàries litúrgiques), per Vicent Sorribes Gramage, prev.
- 10.—*Fulles al vent*, poesies, per Lluís Laporta.
- 11.—*Bestioles*, poesies, per Enric Soler i Godes.
- 12.—*Gramàtica Valenciana* (segona edició) per Carles Salvador.

EN PREPARACIÓ

Finestra de somnis, poemes, de Sofia Salvador.

4 cat Sa

Preu: **17** ptes.